

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Disputatio I. De Moralitate Actuum Humanorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84303)

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ

D. THOMÆ AQUINATIS

De Actibus humanis.

Videri posset præsens Tractatus potius ad Theologiam moralem spectare: at vel maxime speculativæ est proprius, cujus est, fundamenta moralis disciplinæ, num firma sint, examinare. Estque hoc magnum discrimen inter utriusque hujus scientiæ auditores, quod casuum solum notitiâ instructi discipuli sapere credere debeant, quod speculativi Theologi sciunt: quod illi superiorem duntaxat structuram, & artificum, seu auctorum, nomina nosse contenti, profundiora arcana sapientius non ingrediantur: hi verò intima, & infima, seu fundamentales etiam lapides, perscrutari doceantur. Agit autem Angelicus de actibus humanis in 1. 2. a questione 6. Nos Tractatum hunc in duas Disputationes dividimus: in prima universaliter de actuum moralitate agemus: in secunda peculiariter de conscientia tractabimus.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum.

2. **T**heologi communiter, secuti Angelicum, Tractatui de beatitudine subjungunt Tractatum de actibus humanis, seu moralibus; quippe isti sunt media, quibus ultimum finem consequi oportet. Per actus autem humanos non intelliguntur hæc omnes illi, qui quomodocunque ab hominibus proficiuntur: sed soli illi, qui morales, sive, ut infra dicemus, voluntarii, ac liberi sunt, & aliquo modo ad finem ultimum referuntur, hoc est, vel ad illum ducunt, si boni, vel ab eo abducunt, si mali sint, vel, si indifferentes in individuo possibiles sint, eum saltem, ut non prohibentem, respiciunt. Et de his modò ex professo agemus: quanquam sæpe incidenter facienda mentio erit de actibus etiam involuntariis, seu indeliberatis. Sit itaque

QUESTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Voluntarium, & Involuntarium.

3. **A**ristoteles 3. Ethic. 1. ait, voluntarium esse, cujus principium est in agente, cognoscente singula, in quibus

est actus. Hæc definitio, licet, ut plures alia ab eodem Philosopho tradita, explicatione indigeat, cum aliis tolerari potest; quia etiam S. Thomas 1. 2. q. 6. artic. 1. & alii communiter eam, saltem quoad substantiam, admittunt. Potest autem sic explicari, ut sensus sit: *Voluntarium est, quod est à potentia appetitiva cum præcognitione finis.* Et sic principium in agente erit potentia appetitiva in volente, at cognoscere singula erit cognitio finis, seu eorum singulorum, quæ voluntaria sunt.

4. Requiritur itaque ad voluntarium primum, ut potentia appetitiva sit principium voluntarii; quia, in quod non influit voluntas, id non est voluntarium, quamvis possit esse volitum. Sic homicidium, quod quidem ego desideravi fieri, sed non jussi, nec suasi, meque incio, & nec physicè, nec moraliter influente, ab alio paratum est, est mihi quidem volitum, sed non voluntarium, aut imputabile. Potest autem voluntas esse principium, vel metaphysicum tantum, quale est voluntas Divina, respectu volitionum contingentium, quæ sunt DEO voluntariæ, & sunt à voluntate Divina tantum ut potentia metaphysica, non verò physica; quia sunt voluntati Divinæ realiter identificatæ, ut dictum in tract. de Deo à n. 521. Vel potest voluntas esse principium physicum, quale est voluntas hominis respectu suarum volitionum, quas physicè producit. Potest item esse principium tantum mediatum, quale est respectu actuum externorum, quos imperat, saltem, si fiant ab alio ex mandato volentis; si enim fiant ab ipso volente, cum potentia etiam externæ sint, saltem inadæquatè, identificatæ cum anima, quæ est realiter voluntas, in aliquo sensu voluntas est principium immediatum istorum actuum:

5. Secundò. Voluntarium debet esse à voluntate affectivè, sive cum inclinatione ad ipsum; nec sufficit, esse à voluntate tantum physicè; nec enim est voluntaria e. g. adgeneratio strumæ, quam

quamvis realiter fiat à voluntate, seu anima: nec est voluntari generatio habitus, quem voluntas producit: neque etiam DEO sunt voluntaria nostra peccata, quamvis in ea physice insinuat ejus omnipotentia, quæ est realiter voluntas.

Tertio. Voluntarium debet esse cum præcognitione finis. Ubi notandum, creaturam rationalem, quodcumque operatur moraliter, intendere semper aliquem finem, saltem negativè ultimum; debet enim intentio agentis in aliquo quiescere: & quicumque aliquam rem facit, vel facit illam propter se ipsam, & tunc ipsa est finis: vel facit eam propter aliud, & tunc hoc aliud est finis, ut est clarum. Hunc ergo finem debet voluntariè agens præcognoscere: imò non tantum debet præcognoscere finem negativè ultimum, sed etiam relationem, vel conducen- tiam, aut proportionem actus, vel illius rei, quæ fit, aut ordinatur, ad finem, ut ait Angelicus 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. nam nec actus voluntatis inter- nus, nec actus externus imperatus, est voluntarius, nisi secundum id, quod est cognitum in obje- cto; non enim operatur quis voluntariè, nisi sciens, & volens: unde omnes excusant Jaco- bum Patriarcham ab adulterio, ex eo, quod ignorans accesserit ad Liam, tunc nondum suam.

6. Quarto. Voluntarium perfectum debet esse cum cognitione finis formalis; etsi enim in brutis datur aliquod voluntarium imperfectum, scilicet inclinatio appetitus in suum bonum, non tamen est voluntarium perfectum, ut expresse tradit Angelicus 1. 2. q. 6. artic. 2. in corp. quia, licet bruta finem cognoscant materialiter, hoc est, rem, quæ ipsis est bona, & quam appetunt, tamen non cognoscunt formaliter, seu per cognitionem comparativam finis cum me- diis, & proportionis istorum ad illum. Qua- re voluntarium perfectum tantum datur in crea- turis rationalibus: in inanimatis autem nec da- tur voluntarium imperfectum; eoquod omni- prorsus cognitione careant.

7. Jam voluntarium multiplex ab auctori- bus assignatur. Primum est voluntarium for- male, seu elicium, quod est ipse actus volunta- tis, qui juxta quosdam formaliter vult se ipsum, etique volitio sui ipsius: & hæc opinio videtur vera, saltem in aliquibus casibus, e. g. in volitione legislativa, donatione &c. debetque juxta hanc sententiam admitti, quod volitio, aliquo modo etiam formaliter, præcognoscatur: sed hæc con- troversia non est hujus loci. Saltem negari non potest, quod volitio velit se ipsam interpretativè, & pariter ita cognoscatur, quatenus scilicet, qui cognoscit, & vult objectum, ut bonum suæ amplexioni (quæ est ipsa volitio) etiam inter- pretativè cognoscit, & vult ipsam amplexionem. Secundum est voluntarium formaliter tale, quod idem est, ac directum, de quo paulò post.

Tertium est voluntarium objectivum, quod est ipsum objectum, in quod tendit volitio. Quar- tum est voluntarium actuale, quando scilicet vo- litio actualiter adhuc existit. Quintum volun- tarium virtuale, quando non amplius volitio exi- stit in se, sed tamen in aliquo suo effectu, e. g. voluit quis recitare Breviarium: deinde sub re- citatione involuntariè distrahitur, & tamen per- git: recitatio ista, involuntariè distracta, est vo- luntaria virtualiter; quia scilicet prior volitio

perseverat adhuc in effectu suo, scilicet in ipsa externa recitatione. Sextum est habituale, quan- do volitio præcessit, sed nec in se, nec in ef- fectu existit, neque tamen etiam est retractata.

8. Septimum interpretativum, quod tunc datur, quando nulla volitio objecti reverà data est, sed tantum habetur causa ita interpretandi voluntatem alterius, quod scilicet, si aliquid sci- ret de objecto, habiturus esset volitionem circa ipsum. Hinc ad actiones, quæ prærequirunt positivum actum superioris, non sufficit volun- tarium interpretativum, e. g. non sufficit ad au- diendas confessiones interpretativa tantum ap- probatio Episcopi, sed debet præcessisse actualis: at quando actio tantum exigit, superiorem non esse invitum, sufficit voluntarium interpretati- vum, e. g. ut sacerdos licitè sacrum dicat, suffi- cit, cum posse moraliter judicare, Episcopum, vel alium superiorem id volitum, si sciret cir- cumstantias, quæ sacrum exigunt. vide Suarez 1. 2. tract. 2. de voluntario disput. 1. sect. 4. num. 4.

Octavum præsumptum, quod non est idem cum interpretativo, sed tunc datur, quando non tantum præsumitur alter habiturus volitionem, ut fit in interpretativo; sed præsumitur, actu ha- bere volitionem circa objectum, saltem univer- salem, & implicitam, quæ etiam hoc objectum complectatur. In hoc tamen conveniunt ista duo, quod tam interpretatio, quam præsum- ptio, non fit in volente, sed in alio interpretante, vel præsumente de alterius voluntate.

9. Nonum explicitum, quando quis aliquid ex- plicite, & clarè, in se vult. Decimum implicitum, quando quis habet voluntatem universalem, quæ se etiam ad hoc objectum, his vel illis cir- cumstantiis vestitum, extendit. Undecimum expressum. Hoc, si non sumatur pro eodem cum directo, datur tunc, quando externo si- gno manifestatur. Duodecimum tacitum, quan- do non ita manifestatur: quamvis aliquando ta- citum confundatur cum præsumptio, de quo paulò antè. Decimumtertium voluntarium directum, seu voluntarium in se, quando quis ipsam rem immediate in se vult. Decimum- quartum indirectum, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum; tunc enim ef- fectus est indirectè voluntarius; si quis autem nul- lo modo præcognovit effectum secuturum, tunc hic est casualis. Hoc voluntarium directum, & indirectum, alii appellant voluntarium in se, & voluntarium in causa. Decimumquintum volun- tarium positivè tale, quod causatur à volitione positivè. Decimumsextum voluntarium negati- vè, quod oritur ex omissione actionis, vel alte- rius rei, quam debuisset is ponere, cui effectus secutus imputatur. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. & Thomista, hoc vocant indirectum, sicut voluntarium positivè vocant voluntarium dire- ctum: alii explicant, ut nos superius: sed de his iterum n. 21.

10. Decimumseptimum voluntarium spon- taneum, seu purum, quod non habet admixtam nolitionem inefficacem. Decimumoctavum voluntarium mixtum, quod adjunctam habet nolitionem inefficacem, adeoque secundum quid est involuntarium. Decimumnonum volunta- rium simpliciter tale, quod, vel est purum, vel ha- bet adjunctam tantum nolitionem inefficacem. Vigessimum voluntarium secundum quid, quod

habet adjunctam nolitionem efficacem, adeoque est simpliciter involuntarium. Vigessimum primum *voluntarium in se ipso*, hoc est, in volente (nam si tantum esset voluntarium in objecto, non differret à directo) quando scilicet is, cui voluntarium objectum dicitur, habuit actum voluntatis. Vigessimum secundum *voluntarium in alio volente*, quando scilicet alius voluit, cuius volitio mihi imputatur: & sic Vasquez, Torres, Salazar, & alii, volunt, nobis voluntarium fuisse peccatum originale: attamen Bellarminus, Tollerus, Cornelius, Salmeron, alique apud Oviedo, volunt, peccatum originale nobis fuisse voluntarium in nobis ipsis; quia volitio, quæ fuit physice Adami, fuit moraliter nostra. Vigessimum tertium *voluntarium necessarium*, quando scilicet voluntas necessariorum in objectum fertur: sic Beati necessariorum amant DEUM. Vigessimum quartum *voluntarium liberum*, quando voluntas liberè objectum amplectitur, sicut amplectitur peccata, & opera meritoria.

11. Sicut autem hucusque locuti sumus de voluntario, ita proportionaliter discurrendum est de involuntario: circa quod tamen observandum, aliud dici *involuntarium negativè*, aliud *privativè*, aliud *positivè*: sed priores duo modi loquendi sunt improprie; nam in primis pura negatio volitionis non facit propriè involuntarium; datur enim etiam in lapide, cui nihil est involuntarium: sed nec sola privatio, seu negatio volitionis in subiecto capaci, facit strictè involuntarium; quamvis enim homo (qui est subiectum capax nolitionis) dormiens, aut non cogitans, vel etiam sponte non eliciens volitionem, quando eam elicere posset, seu quando illa pro libitu ipsius esset ipsi debita, quamvis, inquam, talis homo non habeat volitionem circa plurima, non tamen dicuntur illa ipsi involuntaria: quare propriè involuntarium est, quod est positivè tale, quando scilicet habetur positiva nolitio objecti.

12. Hæc autem nolitio potest esse efficax, vel inefficax. Si est inefficax, adeoque compossibilis cum volitione efficaci, facit tantum *involuntarium secundum quid*. Si est efficax, tunc vel est *efficax effectivè*, hoc est, ut objectum re ipsa excludat, aut impediatur: vel tantum est *efficax affectivè*, hoc est, ut objectum quidem non excludat, sed tantum omnem affectum, & inclinationem efficacem ad objectum. Si primum, non facit involuntarium, propriè dictum; quia non dicitur involuntarium, nisi objectum existens, & contrarium voluntati; atqui in hoc casu objectum non existit: si secundum, facit involuntarium simpliciter, ut patet consideranti.

Unde, licet volitio, & nolitio, se eodem modo habeant ad denominandum volitum, aut nolitum, non tamen eodem etiam modo se habent ad denominandum voluntarium, & involuntarium; quia volitio efficax effectivè, utpote inferens existentiam objecti, denominat id voluntarium: non autem nolitio efficax effectivè denominat id involuntarium, sed tantum nolitum; quia existentiam ejus excludit. Contra volitio tantum affectivè efficax non denominat objectum voluntarium, sed tantum volitum; quia, vel non datur tunc objectum, vel non influit volitio; alias esset efficax effectivè: unde in hoc casu tantum volitio est voluntaria, sicut in

priori nolitio. Nolitio autem affectivè efficax denominat objectum involuntarium; nam hæc non excludit existentiam objecti: neque debet esse incompossibilis cum absoluta permissione objecti; nam e. g. DEO sunt simpliciter involuntaria nostra peccata, quamvis ea permittat: neque etiam debet esse incompossibilis cum omni affectu conditionato ad rem, si aliæ essent circumstantiæ; nam mercatori simpliciter est involuntaria retentio mercium, quas in periculo naufragii alius, ipso invito, retinet, quamvis eam retentionem velit conditionatè, si scilicet periculum abesset. Notandum etiam discrimen aliud quod inter voluntarium, & involuntarium in causa: nam *voluntarium in causa* est, cuius unica tantum causa voluntaria est, etsi reliquæ sint nolitæ; quia à qualibet potest effectus poni: at *involuntarium in causa* est, cuius omnes causæ sunt involuntariæ, vel nolitæ; si enim vel una est volita, jam hæc effectum potest producere, consequenter hic jam est in ista causa voluntarius.

13. Quæri hic solet, quodnam voluntarium sit perfectius, liberum, an necessarium. Resp. quæstionem intelligendam esse de inclinatione, seu adhesionem ad objectum, simulque distinguendum esse, inter necessarium ex perfectione cognitionis, & necessarium ex imperfectione cognitionis; potest enim voluntas necessariorum rapi ad objectum; quia perfectius illud cognoscit: & sic rapitur à visione beatifica ad amorem DEI: potest etiam voluntas rapi ex imperfectione cognitionis, quatenus fertur necessariorum in objectum, non ita perfectè cognitum, ut etiam agnoscantur ejus imperfectiones, sed appareat objectum sub ratione puri boni: & sic rapitur voluntas ad actus, qui vocantur motus primò primi.

Jam dici solet, voluntarium, necessarium ex imperfectione cognitionis, esse minus voluntarium, quam liberum: at verò voluntarium, necessarium ex perfectione cognitionis, esse magis voluntarium, quam liberum. Ratio desumitur, tum ex amore beatifico, qui longè ardentius, & cum majori inclinatione adhæret DEO, quam quilibet alius amor alteri rei liberè amatur: tum ex motibus primò primis, à quibus longè facilius cessamus, quam ab ullo amore, quem deliberatè, & liberè, eliciamus; quippe statim, apparente alio novo motivo, desistimus: cum tamen, quando deliberatè egimus, plura jam absterrentia vicerimus: scilicet firmior est adhesio voluntatis, quæ sequitur majorem illustrationem, & cognitionem intellectus.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

14. **O**B. 1. Nolitiones non sunt voluntariæ, & tamen conveniunt ipsis definitio: ergo non est bona. Confirm. Actio, facta cum ignorantia alius circumstantiæ, est voluntaria, licet non sit ex præcognitione: ergo, Resp. neg. antec. Nolitiones enim sunt voluntariæ formaliter, & possunt etiam esse voluntariæ objective, si reflexè imperentur. Quod autem non denominant objecta voluntaria, non refert; nam non denominant per convenientiam, sed per inconvenientiam. Sic etiam præceptum bonum denomi-

nat rem prohibitam malam, & culpa injusta denominat poenam iustam; neque enim semper prædicatum, quod competit formæ, seorsim acceptæ, competit etiam subiecto, ut patet in albis, & aliis pluribus exemplis. Ad confirm. dist. antec. Actio talis est voluntaria quoad circumstantiam invincibiliter ignoratam, neg. antec. quoad alia. conc. antec. & neg. conf. Quid dicendum in casu ignorantia vincibilis, dicemus alibi.

15. Ob. 2. Submersio navis imputatur tantum voluntaria navarcho, præscio, & obligato, simulque potenti eam impedire, quamvis tantum habuerit puram omissionem liberam circa illam submersionem: ergo potest esse voluntarium, quod non est affectivè à voluntate. prob. conf. pura omisio non est positivus affectus voluntatis: ergo. Resp. dist. conf. potest esse voluntarium positivè tale, neg. conf. tantum negativè tale. om. conf. ad probationem, conc. ant. & sub data distinctione. om. vel neg. conf. Dixi omisio; nam, an possibilis sit pura omisio libera, decidendum est inferius: si autem ea daretur in hoc casu, esset peccaminosa, & æquivaleret, saltem quoad imputabilitatem, positivè voluntario: an autem pura omisio libera sit dicenda strictè voluntaria, an tantum æquivalenter, quæstio est de nomine. Arriaga *disp. 8. de act. hum. n. 36. & seq.* fusè contendit, esse strictè voluntariam, ex eo etiam capite; quia est libera, & liberum includit voluntarium. Alii id negant; quia voluntas non influit, nec est propriè omissionis principium, quod requirunt ad voluntarium. Quidquid autem sit de hac quæstione nominis, saltem, si daretur pura omisio, esset voluntaria, si per hoc vocabulum tantum intelligitur, imputabilis ad culpam, & quoad hoc æquivaleret positivè voluntario.

16. Ob. 3. DEUS posset supernaturaliter se solo producere volitionem in voluntate, ipsa non concurrente: hæc esset voluntaria, & tamen non esset à voluntate affectivè: ergo etiam, quod non est à voluntate, tamen est voluntarium. Vicissim etiam DEUS potest cogere hominem ad volendum, vel nolendum: talis volitio esset à voluntate; quia tamen esset violenta, non esset voluntaria: ergo etiam, quod est à voluntate, non est voluntarium: ergo esse à voluntate, nec requiritur, nec sufficit. Resp. ad 1. argum. om. ma. neg. mi. In eo casu voluntas reciperet volitionem, tanquam qualitatem mortuam, sicut ferè eam reciperet lapis: adeoque non esset voluntaria. Certè per eam homo non vellet; nam velle est vitaliter agendo erga aliquid affici. Ad alterum argum. neg. ma. DEUS quidem potest hominem necessitare ad volendum, non tamen potest cogere, ut habet S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 4. in corp. vel enim tantum infunderet volitionem, tanquam qualitatem mortuam: & homo non vellet: vel tantum necessitaret, ut necessitat Beatos ad se amandum: & hac ratione nondum cogeret; cogere enim est inferre violentiam: est autem impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, vel ad quod habet propensionem, vel inclinationem voluntatis; cum omne violentum sit contra inclinationem: & hinc, si DEUS prædeterminaret Petrum, ad volendam sui ipsius occisionem, hæc non esset

violenta; quia non esset contra appetitum nobiliorem, seu rationalem.

17. Ob. 4. Ponamus, quòd Petrus sit physicè necessitatus ad currendum, e. g. loris sit alligatus equo, vel currui &c. & videat, quòd currendo necessariò sit protriturus infantem: interim tamen liber sit, ut lubens currat, vel invitatus: ponamus, quòd volens currat, adeoque volens proterat infantem. In hoc casu habetur totum, quod juxta nos requirit definitio voluntarii, & tamen protritio illa non est voluntaria: ergo. prob. antec. sive Petrus velit, sive nolit, tamen infans conculcabitur: ergo protritio non est imputabilis, aut voluntaria Petro. Resp. conc. casu nego secundam partem subsumpti. ad prob. neg. conseq. est enim in hoc casu conculcatio illa verè voluntaria; quia procedit à Petro ut volente, & cognoscente, atque volitio Petri verè influit, condeterminando tantum concausa, quamvis non necessaria; quia effectus jam esset aliunde sufficienter determinatus: sicut sepe determinat alter finis, quamvis unus sufficeret. An autem ita imputabilis sit protritio infantis in hoc casu, ut Petrus contrahat obligationes ex injusta læsione, vel homicidio ortas, non spectat huc, sed decidendum esset in tract. de iustit.

18. Ob. 5. Potest contingere, quòd quis habeat tantum nolitionem rei, affectivè inefficacem, & nullam positivam volitionem: in tali casu dabitur simpliciter involuntarium si e nolitione efficaci: ergo dicta n. 12. non subsistunt. Confir. Nolitio affectivè efficax est impossibilis cum existentia objecti: ergo non potest denominare involuntarium ex ibidem dictis: prob. antec. in eo casu, si voluntas potest, tunc impedit objectum: ergo non dabitur. Si non potest impedire, non potest dari nolitio absoluta; quia non potest dicere: *nolo*: sed tantum: *nollem*: ergo.

Resp. neg. mi. nam per simpliciter involuntarium intelligitur, non tantum negativè non voluntarium; sed positivè, ita, ut non sit compossibile cum volitione efficaci, quale non est objectum tantum inefficaci tali nolitione affectum: & in hac quæstione de nomine, aut intelligentia terminorum, standum est communiore. Ad confirm. neg. antec. ad prob. neg. 1. p. antec. DEUS absolute affectivè efficaciter non vult nostra peccata, & tamen, quamvis possit, non impedit: dein neg. etiam secundam partem ant. quia nolitio affectivè efficax est illa, quæ est impossibilis cum volitione efficaci, qualis sæpe datur, quando objectum existit ex determinatione alterius, sive dein explicetur per *nollem*, sive per *nolo*. Quamvis non videatur, cur talis non possit dicere: *Quantum est in me, nolo hoc objectum*: vel: *Hoc est absolute contra meam voluntatem*.

19. Ob. 6. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. vocat perfectum voluntarium, quando quis potest moveri, vel non moveri: sed hoc est liberum, & non necessarium: ergo illud est perfectius isto, contra dicta n. 13. Confir. 1. Angelicus eadem quæstione a. 3. ait, voluntarium perfectum esse, quod est imputabile, scilicet ad laudem, vel vituperium: sed hoc est liberum: ergo. Confir. 2. S. Doctor 1. p. q. 41. a. 2. & q. 42. a. 2.

ait, actus notionales in DEO non esse voluntarios: ergo non datur voluntarium necessarium, multò minus istud est perfectius libero. Resp. S. Doctor ibi querit, an etiam in brutis detur voluntarium: & respondet, dari imperfectum ob imperfectam cognitionem finis, tantum materialiter talis: unde duntaxat vult dicere, voluntarium liberum esse perfectum, seu perfectius, quam necessarium ex imperfectione cognitionis.

In forma dist. ma. vocat perfectum, seu perfectius, comparative ad voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conc. ma. comparative ad voluntarium necessarium ex perfectione cognitionis. neg. ma. & conc. mi. sub eadem distinctione. conc. vel neg. conseq. Ad 1. confirm. in primis neg. maj. quia ibi nil dicit S.D. de eo, an voluntarium sit perfectum, vel non: sed loquitur tantum de voluntario positivo, vel negativo tali, seu, ut ipse vocat, directe, vel indirecte tali. Resp. 2. dist. ma. aliquod voluntarium perfectum om. ma. omne, aut etiam perfectissimum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Ad 2. confir. dist. ant. S.D. ait, actus notionales non esse voluntarios, hoc est, non esse liberos. conc. antec. non esse ex inclinatione voluntatis. neg. ant. & confi. Legatur ipse S. Doctor, & apparebit clarè hic sensus: Sapientia enim Scripturæ, & PP. per voluntarium intelligunt liberum. Sic Jacobus. v. 18. dicitur: *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis.*

20. Ob. 7. Voluntarium liberum est magis ab intrinseco, & ex perfectiori cognitione, quam necessarium: ergo est perfectius. Confirm. 1. Voluntas liberè agens determinat se ipsam, & non determinatur ab extrinseco, sicut agens necessarium: ergo perfectius agit. Confirm. 2. Per modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali: ergo est perfectior, quam necessarius. Resp. dist. antec. voluntarium liberum est magis ab intrinseco, quam voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conc. antec. quam omne voluntarium necessarium. neg. antec. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Quando voluntas agit necessariò, circa objectum creatum, ordinariè adest imperfecta cognitio; si enim penitus id objectum cognosceret, videret etiam aliquam imperfectionem in eo, nec necessitaretur. At, si voluntas agat circa objectum Divinum, res contrario modo se habet; nam, quò magis illud cognoscit, eò majus, & purius bonum esse videt.

Ad 1. confirm. neg. conseq. nam, quando voluntas agit necessariò ex perfectione cognitionis, tunc necessitatur ad id, ad quod sponte rapitur: atque fertur in objectum cum majori inclinatione, conatu, & intentione: unde operatio in hoc sensu est magis ab intrinseco, quam libera, scilicet est ex majori conatu, vel intentione, à voluntate sponte adhibita. Ad 2. confirm. dist. antec. per solum modum agendi liberum distinguitur creatura rationalis ab irrationali. neg. antec. etiam per modum agendi necessarium ex perfectione cognitionis. conc. antec. & neg. conseq. neque enim bruta possunt necessariò agere ex perfectione cognitionis. Unde præcisè ratione hujus differentie neutrum voluntarium est perfectius altero.

ARTICULUS III.

Quid sit voluntarium in causa.

21. Diximus n. 9. voluntarium indirectum esse idem cum voluntario in causa. Equidem, ut ibi notatum, Thomistæ voluntarium indirectum aliter exponunt. Suarez quoque in 1. 2. tr. 2. de voluntario sec. 4. n. 13. putat, omne id, in quod voluntas non immediatè per aliquem actum tendit, moraliter tamen se ad id extendit, posse dici voluntarium indirectum, de qua questione nominis nolum multum litigare. Hic autem quærimus, quidnam dici debeat voluntarium in causa, sive vocetur indirectum voluntarium, sive non.

Diximus eodem n. 9. quòd voluntarium indirectum, sive in causa, sit, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum. Et quidem necessarium esse, ut effectus aliquo modo prævideatur, à nemine negatur; nihil enim volitum, quin præcognitum. Unde, si quis effectum secuturum invincibiliter ignoret, non potest censeri in eum influere. Dixi invincibiliter; nam si ignorantia vincibilis sit, censeri potest quis effectum saltem eatenus cognoscere, vel scire, quatenus scit obligationem de eo inquirendi. Atramen non omnis effectus prævisus voluntarius dici potest; cum multi, etiam prævisi, sint purè permixti.

22. Dico 1. Si causa voluntaria est tantum causa per accidens effectus, sive in genere physico, sive in genere morali (hoc est, si sit tantum causa, quæ per se non est connexa cum effectum, aut ex sua natura ad eum tendens, quamvis hic & nunc, prævideatur, per accidens cum ea conjungenda, seu, ut ait Suarez in 1. 2. disp. 1. de voluntario sec. 4. n. 8. ex qua effectus non sequitur per se, & vi illius solius, sed ex aliis etiam adjunctis, quæ non intenduntur) non ideo etiam effectus est voluntarius in causa: sive, non ideo datur voluntarium in causa. ita auctores communius. Prob. 1. Talis effectus non est voluntarius in se, ut ponitur: neque in causa; quia, cum causa ex se, & antecederet actionem productivam, non habeat connexionem cum eo, nec illum per se præcontinueat, non potest censeri intentio, immediatè tendens in causam, etiam mediatè tendere in effectum: ergo.

Confirm. Effectus purè permixtus opponitur voluntario: sed effectus, ortus ex causa per accidens, est purè permixtus; ergo opponitur voluntario: consequenter non est voluntarius. prob. min. si talis effectus non est purè permixtus, tunc nullus potest assignari purè permixtus: hoc est contra communem: ergo. prob. min. non potest assignari effectus non prævisus: quia non dicitur permixtum, quod non est præcognitum, ut est ex se clarum: non effectus prævisus, & impeditus; nam hic, ut iterum est clarum, non est permixtus: non prævisus, & ortus ex causa per se, ac voluntaria, & tamen non impeditus; hic enim est voluntarius, ut mox probabimus: non prævisus, & ortus ex causa involuntaria; hic enim est involuntarius in causa: ergo.

ego effectus purè permixtus non potest assignari alius, quàm ille, qui ortus est, ex causa quidem voluntaria, sed quæ tamen sit tantùm causa per accidens.

Prob. 2. conclusio ab exemplis. Superior e. g. prævidet, subditum iratum futurum, fortè etiam blasphematurum, si eum pro meritis castiget ad aliorum exemplum: si tamen hoc faciat, non censetur ei voluntaria ira subditi, sed purè permixta. Puella videt, scandalizandum lubricum juvenem, si ipsa exeat domo: etiamsi hoc faciat ad lucrandum panem, vel ad templum adeundum, non est voluntarius ei lapsus juvenis, sed permixtus. Fabri armorum prævident, abusuros multos armis ad homicidia &c. quin ista sint ipsis voluntaria &c. DEUS prævidet, multos homines, quos creat, peccaturos, quin eorum peccata ipsi sint voluntaria &c.

23. Dico 2. Ut talis effectus sit voluntarius in causa, requiritur, & sufficit, ut positio causæ sit præcepta ideo, ut habeatur effectus: vel ut sit prohibita ideo, ut impediatur effectus, ita Suarez, Vasquez, Gormaz, & Theologi satis communiter. Favet etiam S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. quatenus docet, quòd effectus, non impeditur in causa, e. g. submersio navis, in omissione gubernationis, non sit voluntarius, in ea causa, sive in ea omissione, nisi navarchus debuerit (hoc est, ei aliquatenus præceptum fuerit) navem gubernare, vel (quod idem est) ei prohibuitum fuerit, ponere causam submersionis, seu omissionem gubernationis. Præceptum autem hic latius sumitur pro omni eo, quod præbet morale fundamentum iudicandi, causam intendi in ordine ad effectum, vel moraliter cum eo connecti. Tale fundamentum etiam est consilium, votum &c.

Probatur conclusio. Illud est voluntarium, quod est affectivè, & effectivè à voluntate: atqui ita se habet effectus dictus: ergo, prob. min. talis effectus est effectivè à voluntate; quia revera producit dependenter à voluntate, utpote mediare physice in eum influente: sed est etiam affectivè, saltem moraliter, à voluntate; quia, quando quis ponit causam, quæ illi prohibita est, ne sequatur effectus, vel ipsi præcepta, aut saltem suasa est, ut sequatur effectus, tunc iudicio prudentum censetur velle effectum: adeoque hic est etiam affectivè à voluntate; ipsum enim præceptum, vel consilium, est moralis unio effectus cum causa, ut, qui vult unum, censetur moraliter velle alterum, & hoc ei etiam imputetur: sicut voluntas superioris, vel consensus communitatis, est connexio hederæ, vel alterius signi, cum vino vendibili, ita, ut, qui vult hederam, vel tale signum suæ domui præfigere, eo ipso censetur velle significare, se habere vinum vendibile.

24. Duo tamen addenda sunt 1. Non sufficit, causam esse prohibitam quocunque modo: sed debet esse prohibita eo fine, ne sequatur hic effectus; nam, licet e. g. fornicatio prohibita sit; quia tamen non est prohibita, ne sequatur peccatum originale, istud non est voluntarium in fornicatione. Item, licet prohibitum sit, die festo ligna cadere; quia tamen non est prohibitum, ne ipse cadens, vel alius lædatur, aut mutiletur, si casu securi sibi pedem abscindat,

vel ea, à stylo excussa, alterum lædat, non sunt voluntarii hi effectus: quamvis in secundo casu voluntarium etiam ex alio capite deficere videatur; quia scilicet effectus non fuit prævisus; licet enim non requiratur certa prævisio effectus; tamen requiritur prævisio moralis periculi, quod etiam debet caveri ex præcepto non occidendi: & si hoc non fieret, jam non ageretur tantum contra præceptum tertium, sed etiam contra quintum decalogi.

Secundò. Ut rectè notat Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de volunt. sec. 4. num. 12. etsi quis effectum, ex causa prohibita consequentem, in seipso nolit, vel displicentiam de eo habeat, tamen hic est moraliter voluntarius; quia sibi non opponuntur, involuntarium in se, seu nolitum objectivè, & voluntarium in causa: sive intentio formalis causæ, quæ moraliter etiam censetur esse intentio effectus, & nolitio ipsius effectus. Sic, licet directè nolis occidere hominem, si tamen, animadverso periculo, velis, non adhibita sufficienti diligentia ad cavendum homicidium, explodere sclopetum, & homicidium ex ea explosione sequatur, erit hoc tibi voluntarium in causa, & tibi imputabitur.

25. Dico 3. Si causa voluntaria est causa per se effectus in genere physico, vel morali, simulque est affecta præcepto, vel prohibitione, utique effectus est in ipsa voluntarius. Hanc conclusionem omnes recipiunt, & non tam opus habet probatione, quàm terminorum explanatione. Causa per se in genere physico est, quæ ex natura sua est determinata ad effectum, & ex qua effectus, physica saltem necessitate, sequitur. Sic ignis applicatus materię combustibili, est causa per se physica combustionis, quamvis supernaturaliter posset impediri. Qui ergo adibus proximi applicat injustè ignem contra præceptum naturale, ei utique voluntaria est, ac imputatur combustio.

Causa per se in genere morali est illa, quæ ex natura sua tendit ad productionem effectus, quamvis hic non necessariò sequi debeat. Talis causa sunt preces, consilia, præcepta, minæ &c. quorum intrinsecus finis est, movere, quantum est in ipsis, ad positionem talis effectus, quamvis sæpe non permoveant. Qui itaque voluntariè præceptum, aut consilium injustum dat, vel preces, aut minas prohibitas, adhibet &c. quamvis effectum nolit, tamen censetur velle effectum in causa; si enim censetur effectum velle is, qui tantum causam per accidens, prohibitam tamen, vult, quanto magis, qui causam per se?

Quamvis autem, qui ponit causam per se, præsertim moralem, sapissime effectum directè in se velit, non tamen id semper fieri necesse est. e. g. aliquis corruptus pecuniâ, vel motus alia spe, aut timore, dat alteri consilium, ut placeat tertio, quamvis interius cuperet, ut id non admitteretur (qua ratione satisfecisset tertio illi, & tamen obligationem e. g. restituendi damnum, vel similem, evitasset) interim tamen talis in æstimatione morali censetur intendisse effectum, & esse ejus causa moralis; effet enim valde ridiculum, dicere: Ego hortor, & suadeo, ut hoc facias, non tamen te ad id volo inducere, sed tantum id permittere. Hinc positio talis causæ in

in æstimatione morali est inseparabilis ab intentione effectus, saltem moraliter imputabili. Unde, si effectus licite intendi non potest, hoc ipso est prohibitum, dare consilium in ordine ad illum.

26. Dico 4. Si causa physica per se effectus, non est præcepta, aut prohibita, & intenditur, non in ordine ad hunc effectum, sed ad alium; tunc ille prior effectus non est moraliter voluntarius, seu imputabilis, ita Gormaz, & alii communiter, saltem quoad rem, in quantum scilicet intelligitur, talis effectus non esse imputabilis ad culpam. Probatur. Sæpe causa physica simul producit duos effectus, & aliquis habet jus ad unum, non verò ad alterum, tunc, si quis tantum intendat priorem, secundus est moraliter pure permissus, nec imputabilis: ergo, probatur antec. voluntas in tali casu, juxta moralem æstimationem, censetur tantum tendere in causam formaliter talem, seu ut in causam effectus sibi liciti, ab altera verò formalitate præscindere: ergo non censetur, alterum effectum mediata intendere.

Probatur exemplis. Sic, (quod est exemplum allatum à Gormaz *n. 103. de act. hum.*) si quis habens jus, riget suum hortum, quamvis hæc irrigatio, simul cum fecunditate horti proprii, afferat damnum horto alieno, in quem aqua defluit, damnum hoc est pure permissum. Sic, si in gravi, ac periculoso morbo medicus videns, medicinam, unice potentem mederi, allaturam ex altera parte aliquod nocumentum minus ægroto, attamen in his circumstantiis non curandum, adhibeat eam medicinam, istud damnum in morali æstimatione pure permittit. Sic confessorius sciens ex auditione turpissimorum actuum orituros naturaliter in se motus quosdam inhonestos, si tamen sacramentum illud administret, moraliter eos motus tantum permittit: imò satis communiter solent ii vocari involuntarii. Sic, si quis, ut salvet vitam, fugiens conculcet necessariò dormientem in via infantem, moraliter tantum permittit ejus necem, certe non peccat, ut communiter docent cum Layman *l. 3. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 1. sub finem*. Plura alia exempla exhibent Theologi morales.

27. An autem in talibus casibus effectus illi, e. g. damnum alterius, vel motus inhonestus, dicendi sint voluntarii saltem physice, questio videtur de nomine, in qua authores discrepant. Et quidem tales effectus esse indirectè voluntarios, volunt Suarez, Vasquez, Layman *l. 1. tr. 2. c. 3. n. 5.* & alii multi, dicuntque, eis convenire totam definitionem indirectè voluntarii; cum sint mediata, sive indirectè, ab intrinseco, quatenus scilicet causa per se cum iis connexa est immediatè à voluntate, seu ab intrinseco, & consequenter ipsi sunt mediata ab intrinseco, seu à voluntate, tanquam principio: insuper etiam sunt præcogniti, adeoque cum præcognitione.

Gormaz verò, & alii, id negant; quia videntur ipsis illi motus inhonesti, vel alius turpior effectus in confessorio ortus, aut conculcatio infantis, non esse dicendi voluntarii; cum videatur mirabile, e. g. voluntariam occisionem innocentis non esse peccaminosam. Sed hi auctores debent, vel aliter explicare definitionem communem, vel aliquid in ea subintelligere, e. g.

quod sit ab intrinseco ita, ut voluntas, vel physice, vel moraliter, intendat causam ut causam huius effectus, seu causam, quæ etiam respectivè ad agentem (quemadmodum ait Gormaz) sit causa per se effectus, nec agens habeat jus ad ponendam eam causam propter alium effectum juxta dicta *n. 26.* si enim ita causam intendat, quamvis physice effectum nolit, tamen eum in æstimatione morali velle censetur, ut dictum *num. 24.* Questio hæc de nomine non est magni momenti: unde sentiat quisque, quod lubet.

28. Quæ hucusque diximus de effectu indirectè voluntario in causa positiva, cum proportionem accipiendâ sunt de effectu voluntario in causa negativa, seu in omissione; nam, si ommissio est prohibita, ne sequatur effectus, hic erit voluntarius in ea omissione. Sic (quod est exemplum S. Thomæ *1. 2. q. 6. a. 3.*) submersio navis est voluntaria gubernatori, in omissione debite diligentie, ad illam conservandam, ad quam obligatur præcepto naturali, vel positivo justitiæ. Si quis autem non teneretur ad impediendam submersionem ullo præcepto, etiam charitatis, tunc talis submersio ei non esset voluntaria, saltem moraliter; quia tunc haberet jus ad omissionem, non ut causam submersionis, sed e. g. ad servandam vitam aliorum, qui alibi periclitantur. An autem sit in physico sensu aliquo modo voluntaria, explicandum est juxta dicta *num. 27.* de voluntario in causa positiva. Addendum etiam, si ommissio sit pura, hoc est, absque ullo actu voluntatis, tunc utique effectum non fore positivè voluntarium, sed tantum negativè, sicut ipsa pura ommissio. An autem talis ommissio sit possibilis, dicemus infra.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

29. **O**B. 1. contra 1. concl. DEO peccati mittenti nostra peccata, sunt illa voluntaria: sed non sunt ei præcepta, neque prohibita: ergo non requiritur prohibitio, vel præceptum, ad voluntarium in causa per accidens. Confirm. Si peccata non essent DEO voluntaria, tunc ideo; quia DEUS non determinat ad illa: sed causa per accidens determinat ad effectum: ergo. Resp. Arraigâ quidem *de act. hum. disp. 8. sec. 6. n. 45.* admittit, peccata esse DEO aliquo modo indirectè voluntaria: sed hic modus loquendi non videtur sine gravissimis rationibus admittendus. Aliud est, quod permissio sit voluntaria: aliud, quod peccatum permissum: illud est verum, hoc falsum: nec plus vult S. Aug. quando dicit, nihil fieri præter voluntatem DEI; nam ait, nihil futurum, si DEUS non sineret: non autem sinere nolentem, sed volentem. In forma. neg. ma. Ad confirm. neg. ma. Determinare, vel non determinare refertur ad liberum; quia libertas exigit, ut indifferentia determinetur: at voluntarium non exigit, aut supponit indifferens; cum amor necessarius DEI, & beatificus Beatorum, sit maximè voluntarius.

30. Dices 1. DEO saltem sunt voluntaria peccata

peccata in omissione, vel negatione auxiliorum efficacium: ergo. Resp. neg. antec. tum, quia, DEUS non tenetur auxilia efficaciter dare, tum, quia ex inefficacibus non sequuntur necessarii peccata. Dices 2. Saltem motus inhonesti concupiscentiae, necessario surgentes in natura humana, sunt DEO voluntarii. Resp. Gormaz n. 172. de act. hum. neg. antec. & putat, eos provenire debere, vel à damone, vel à liberis causis, aut actionibus hominum. Respondeo, motus illos, si qui naturaliter oriuntur ab ipsa natura, ex se non esse malum morale, seu moraliter inhonestos, aut culpabiles; nam, si sint prorsus indeliberati, se habent ut motus brutorum, qui moraliter mali non sunt. Adde, quod in statu matrimoniali cohoneſtentur; unde tantum sunt moraliter mali, si extra hunc statum deliberatè, vel saltem semideliberatè, admissi sint: hæc autem admissio, vel consensus in eos, non est à DEO.

31. Dices 3. Motus illi moraliter inclinant ad peccandum. Resp. non videri, eos inclinare per se ad consensum, in quo stat ratio peccati: minus, moraliter ad eum necessitare, nisi accedat negligentia, aut malitia voluntatis: & docet idem Gormaz loc. cit. moralem necessitatem peccandi probabilius non oriri ex natura pura, sed ex peccato originali, cuius causa DEUS non est. Si autem omittere velis, orituram fuisse, etiam in statu puræ naturæ, istam necessitatem peccandi, dicere debes, quod ea non tollat libertatem physicam, adeoque DEUS sit tantum causa per accidens peccatorum: item debes negare paritatem cum causis moralibus, precibus, consilio; quia harum finis intrinsecus est, tendere ad id, quod suadent: non autem illorum morum finis est peccatum, sed dispendere ad propagandam speciem humanam in suo statu, & modo. Item debes negare paritatem cum habitibus vitiis, quos DEUS juxta communionem, contra Ariagam, non potest infundere; quia etiam istorum finis intrinsecus est inclinare ad peccatum &c.

Dices 4. Natura humana per se inclinat ad peccatum veniale. Resp. neg. sed per se tantum est infirma, ut moraliter non possit resistere omnibus omnino tentationibus, vel allici-entibus ad peccandum: quæ allicientia &c. non proveniunt à DEO, tanquam causa per se. Adde tandem, quod ex his motibus non tam impugnetur prima conclusio (quia isti motus essent, ad mentem adversariorum, causa per se) quam dicta n. 27.

32. Ob. 2. Martyr voluntarie moritur, quin detur præceptum moriendi (licet enim fugeret) & simul est tantum causa per accidens mortis: ergo. Confir. 1. Effectus omnis causæ voluntariæ est voluntarius: ergo etiam effectus causæ voluntariæ per accidens. Confir. 2. Effectus talis mediâtè causatur à voluntate: ergo est mediâtè voluntarius. Resp. 1. Martyr ordinariè directè vult pati martyrium: scilicet ex suppositione, quod tyrannus illud velit inferre: quam suppositionem ille tantum permittit. Si contendas, posse martyrem etiam velle martyrium indirectè in causa, e. g. in omissione fugæ, vel in prædicatione Evangelii, respondeo, posse dici, has causas, licet non sint rigoroſe præceptæ, esse tamen suasas, vel per modum consilii

R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

propositas, quod sufficit. In forma neg suppositum antecedentis, quod martyr tantum indirectè voluntarie moriatur: vel, si hoc evincas, neg. 2. p. ant. datur enim præceptum moriendi latius dictum ex n. 23. Ad 1. confir. neg. antec. aliàs etiam esset voluntarius effectus, qui neque esset prævisus. Si dicas, requiri prævisionem, dicimus nos, requiri præceptum &c. Idque ob nostras rationes. Ad 2. confir. dist. antec. talis effectus causatur effectivè, conc. antec. affectivè, neg. antec. & consequ. Retorsio iterum adest in effectu non præcognito.

33. Ob. 3. contra 2. conclusionem. Effectus non magis procedit à voluntate, sive detur præceptum, aut prohibitio, sive non: ergo propterea non est magis voluntarius. Confir. 1. Præceptum se habet extrinsecè ad effectum: ergo non facit eum voluntarium. Confir. 2. Præceptum non est processio effectus à voluntate: ergo ipsum non facit voluntarium. Resp. dist. antec. Effectus non magis procedit à voluntate, ut præcisè agente physice, conc. antec. non magis à voluntate, ut antecedenter connexa cum effectu, neg. antec. & consequ. Præceptum quidem non tribuit voluntati majores vires physicas ad producendum effectum, tamen superaddit moralem aliquam connexionem, vi cuius effectus magis imputatur voluntati: unde, cum ad denominationem voluntarii, requiratur connexio causæ cum effectu, ut dictum n. 22. hæc autem possit esse physica, vel moralis, præceptum tribuens connexionem moralem, jam aliquid facit ad voluntarietatem.

Ad 1. confir. neg. consequ. licet enim præceptum non sit quid intrinsecum effectui, potest tamen eum denominare; nam denominatio voluntarii potest partialiter esse extrinseca, sicut denominatio liberi. Si contrariam opinionem de libertate actuum tenere velis, poteris, imò debebis dicere, talem actum voluntarium, vel liberum, habere essentialem respectum ad præceptum, vel saltem ad ejus cognitionem; cum ista constituat actum primum liberum, essentialiter ab actu secundo respectum: & iste saltem respectus intrinsecus reddet actum intrinsecè voluntarium. Ad 2. confir. conc. vel om. antec. neg. consequ. Sufficit, si præceptum sit connexio antecedens effectus cum causa; sic enim jam denominat eum voluntarium.

34. Ob. 4. Votum fugiendi causam per accidens, non facit effectum voluntarium in causa: ergo neque præceptum: consequentia videtur clara; quia præceptum non magis, quam votum, connectit causam cum effectu, & voluntarietatem, seu voluntarietatem unius cum voluntarietate alterius: neque etiam est minor vis in obligatione voti, quam in obligatione præcepti. prob. antec. si votum faceret effectum voluntarium, tunc, si quis voveret, vitaturum se causam per accidens e. g. inhonestorum motuum, & tamen postea eam non vitaret, sed adhiberet, ei essent motus illi voluntarii: & consequenter, si alicubi voluntaria procuratio talium motuum esset casus reservatus, sicut esse potest, talis incidere in casum reservatum: hoc videtur nimis durum: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. min. ex suppositione, quod omnis voluntaria procuratio talium mo-

H

tuum

tuum esset reservata: an autem reservata sit omnis, vel an tantum illa, cujus voluntarietas oritur ex obligatione, omnibus, illum statum amplexis, communi, desumendum est ex statutis, vel declarationibus superiorum. Gormaz n. 178. de act. hum. putat, tantum hanc posteriorem procuracionem esse reservatam.

35. Ob. 5. Ex nostra doctrina sequeretur, quod gubernatori urbis, qui obligatur ex iustitia ad impediendas turbas, & cades, si ex culpabili ejus negligentia oriretur homicidium, istud ipsi esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. min. hac ratione, vel ipse fieret irregularis, tanquam voluntaria causa homicidii, vel talis causa non subiceret irregularitati: utrumque est absurdum: ergo. Confir. Etiam obligatio precepti charitatis faceret homicidium, ex negligentia ortum, voluntarium: ergo etiam, qui tantum obligaretur ex charitate ad illud impediendum, & negligeret, fieret irregularis: hoc est durissimum: ergo. Resp. conc. ma. neg. min. ad prob. neg. min. Utrumque defendunt graves auctores, & quidem, talem incurere irregularitatem, docent Suarez de censuris disp. 45. sec. 4. n. 5. qui ait, hanc esse communem. Eandem tenet Navarrus, Leander à SS. Sacramento, Layman l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 7. Molina, Gormaz, de act. hum. n. 181. § 183. la Croix l. 7. n. 499. & plures alii, ab his citati.

36. Oppositum tenent alii citati apud eosdem, ex hac ratione, quod irregularitas non debeat imponi, nisi clare eam canon quidam imponat: nullum autem canonem eam imponere, tantum non impediendi homicidium. Sed non male respondet Suarez, canones loqui moraliter, adeoque etiam de illo, qui in aestimatione morali est homicida, qualis est non impediens culpabiliter homicidium, si ex iustitia id impedire tenebatur: & addit, talem etiam in jure civili puniri, ac si ipse homicidium commisisset. Hæc ratio videtur firmitior, quam illa ab aliis allata, scilicet, sententiam excommunicationis ferri contra non impediens percussorem clerici C. Quantæ. 47. de sententia excom. consequenter censendum, eam etiam ferri contra non impediens homicidium; nam (ut Suarez, non sententiam, sed rationem refellens, reponit) non est firmum argumentum ab uno casu statuta poenæ ad alterum; in hujusmodi enim rebus ostendendum est jus expressum.

Ad confirm. neg. conseq. nam, ut ait Layman, & Suarez loc. cit. homicidium propriè est peccatum contra quintum præceptum, & contra iustitiam, non tantum contra charitatem: nec talis est propriè homicida, licet ei aliquo modo, in ea omissione, sit voluntaria mors alterius. Quod si aliquando canones talem vocant homicidam, e. g. illum, qui pauperem non pavit, sed fame mori permisit, loquuntur in sensu latiore, ut ait Eximius, accipiuntque homicidium pro omni culpa commissa, circa debitam conservationem vitæ proximi: & addit Suarez, in hoc ferè convenire auctores, quos multos etiam citant Gormaz, & La Croix. Quamvis igitur talis sit aliquo modo causa voluntaria homicidii, tamen non est talis causa, quæ accipiat in aestimatione morali denominationem homicidæ; ad hanc enim non sufficit, ut sit causa

voluntaria, sed requiritur, ut sit causa contra iustitiam peccans.

37. Ob. 6. contra dicta num. 27. Quamvis nullum adsit præceptum, tamen effectus, in causa per se physica, jam virtualiter continetur, & cum ipsa connectitur: ergo jam datur voluntarium in causa. prob. conseq. intentio causæ, quæ videtur connexa, & virtualiter continere effectum, est virtualiter intentio effectus: ergo. Resp. ad mentem auctorum, qui negant, tunc dari voluntarium. om. antec. neg. conseq. non enim sufficit hoc ad voluntarium; quia per hoc tantum habetur, ut effectus procedat aliquo modo à voluntate physice effectivè, sed non affectivè; ad hoc secundum enim requiritur, ut causa, in aestimatione morali, intendatur, tanquam causa hujus effectus: & non ex jure aliquo ita in ordine ad alium effectum intendatur, ut ratione juris ad istum, in sensu morali non censetur tendere in priorem.

38. Dices 1. Juxta dicta posset DEUS prædeterminare ad peccatum, quin istud ei esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. prædeterminatio, licet esset causa per se physica peccati, non tamen esset DEO prohibita: ergo non esset in ea voluntarium peccatum. Resp. Etiam Arriaga, qui admittit, peccata posse DEO esse aliquo modo indirectè voluntaria, tamen non admittit talem prædeterminationem. In forma. neg. ma. ad prob. neg. antec. non enim DEO foret præcisè aliquo modo voluntarium peccatum, in sensu aliquo physico, sed etiam in morali; quia, licet non detur præceptum rigorosè dictum respectu DEI, datur tamen obligatio, nam DEUS multiplicem habet obligationem, quæ potest dici præceptum in sensu lato, in quo sumimus hic præceptum ex dictis num. 23. vi cuius obstringitur, ad non ponendam prædeterminationem ad peccatum. Prima est orta ex fidelitate, vel certè ex immutabilitate, aut veracitate, vi cuius DEUS homini debet relinquere libertatem, quam ei promissit, vel certè dixit, se ei dedisse, ac reliquisse: cum igitur prædeterminatio tollat libertatem, ut hic suppono, ex tract. de DEO à num. 448. non potest DEUS eam immittere. Hæc quidem obligatio non pugnat potius contra prædeterminationem ad actum malum, quam ad actum bonum: at pugnat potius sequens, seu secunda obligatio DEUS ratione suæ æquissimæ voluntatis obligatur, ad non præcipienda impossibilia, quod tamen faceret, & quidem sub gravissimis poenis si prædeterminando ad peccatum, præciperet simul ejus omissionem. Tertia obligatio oritur ex sanctitate Divina, vi cuius DEUS tenetur, ad nihil determinare, quod est contra bonos mores, vel virtutes: ergo non potest prædeterminare ad peccatum, & nec ad materiale, nec ad formale peccatum; quia vel non distinguuntur realiter, vel unum ex altero indispensabiliter sequitur, ut probatum tract. de DEO à num. 451.

39. Dices 2. Ex his principiis sequeretur, quod non daretur obligatio, orta ex sanctitate Divina, ad non prædeterminandum ad peccatum: ergo. prob. ant. non est obligatio in DEO ad non permittendum peccatum: sed, si etiam prædeterminaret, tantum permetteret peccatum: ergo.

ergo. ma. est certa. mi prob. posset dici, quod DEUS intenderet prædeterminationem ex jure primæ causæ, & primi liberi: peccatum autem purè permitteret: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. mi. ad hujus prob. neg. antec. nam ipsa prædeterminatio ad materiale peccati repugnat sanctitati Divinæ; huic enim repugnat imponere, sub gravissimis, & æternis poenis, præcepta impossibilia: ergo vi sanctitatis suæ DEUS obligatur ad non ponendum id, quod reddit impossibilem impletionem præceptorum. Secundo. Cum prædeterminationis ad peccatum unicuique effectus, & finis, sit ipsum peccatum, non potest à DEO intendi ad alium effectum, ad quem DEUS habeat jus. Nec potest dici, quod finis DEI tantum sit, exercere suam libertatem, vel jus causæ primæ: sicut homo non potest aliquid ponere, ex quo necessariò sequitur aliquid malum, dicendo, se non querere illud malum, sed tantum suam recreationem, vel libertatem: sed debet illud, quod ponit, esse utile ad duos effectus, ita, ut unus permitti, alter intendi dicatur, ut dictum supra num. 26.

40. Dices 3. Ex hoc tantum sequitur, quod DEUS sit obligatus ad omittendam prædeterminationem, ratione sui, non verò ratione peccati subsequenti, sicut quilibet homo est obligatus ad vitandam fornicationem, ratione sui, non verò ratione peccati originalis subsequenti. Resp. nego paritatem. Fornicatio non est causa per se peccati originalis; nam, quamvis Adam non peccasset, tamen fornicatio fuisset prohibita, & probabilius etiam commissa, quin secutum fuisset ex ea originale peccatum. Insuper non magis causatur peccatum originale à fornicatione, quam à copula matrimoniali: at verò prædeterminatio est causa per se, & quidem metaphysicè connexa cum peccato. Dices 4. Licet prædeterminatio sit causa per se peccati, in genere physico, non est talis in genere, vel estimatione morali. Resp. esse in utroque; nam, ut causa per se in genere physico, non sit talis in genere morali, debet esse causa duorum effectuum, quorum unus ab agente ex suo jure possit intendi: atqui prædeterminatio, ut modò dictum, non est causa duorum effectuum; sed tantum unus, scilicet ipsius peccati, quod DEUS nequit intendere: & consequenter neque ex ullo alio capite potest intendere prædeterminationem: sed hæc etiam debet ab eo odio haberi propter metaphysicam connexionem cum peccato.

Secundo, si dantur duo effectus causæ per se, tunc alter etiam, qui permittitur, non debet esse peccatum formale, vel indispensablem connexionem cum peccato formali: sed debet esse actus aliquis, saltem ut plurimum, externus, ex natura sua indifferens, qui hoc ipso, quod non intendatur, non sit peccatum. Sic e. g. concubatio infantis in casu num. 26. est actus tantum externus, indifferens ad peccatum, & hoc ipso, quod non intendatur, non est formaliter peccaminosus, neque metaphysicè connexus cum peccato; aliàs tam parum posset poni concubatio illa ad salvandam vitam, quam parum negatio fidei, vel cultus etiam tantum externus idoli, ad eandem servandam, poni potest. Prædeterminationis autem dictæ effectus est formaliter peccaminosus, vel certè metaphysicè cum peccato connexus.

Tertiò ipsa sanctitas Divina obligat DEUM ad omittendam hanc prædeterminationem; quia obligat ipsum, ne committat, ut ex sua determinatione sequatur aliquid contra honestatem morum, & oppositum rectissimæ suæ voluntati, quodque necessariò ipse debeat odisse: & consequenter ad tale quid ponendum non se extendit jus primi liberi, sicut non se extendit ad odio habendum DEUM, vel puniendos bonos, & præmiandos malos.

41. Ob. 7. Si non omnis causa per se reddit effectum voluntarium indirectè, sive in causa, tunc neque illi, qui igni apponit ligna, erit combustio voluntaria, sine præcepto: item neque apponenti media, ad consequendum finem, erit voluntarius finis: hæc videntur paradoxa: ergo. Respondeo ad 1. dist. ma. si apponat ligna in ordine ad alium effectum, ad quem habet jus. conc. ma. fecus. neg. ma. & dist. sic mi. neg. consequ. sicut, qui accendit ignem, ut se calefaciat, tantum permittit fumum, sic etiam admovens ligna, in ordine ad alium effectum, posset tantum permittere combustionem.

At quia difficulter assignatur alius effectus, quam nutritio, vel conservatio ignis, in qua imbibitur combustio, aut calefactio, in ordine ad quam combustio est medium, hinc ista ordinariè directè intenditur, tanquam medium ad finem. Posset tamen in aliquo casu combustio non intendi. e. g. fusores campanarum, dum trabe lignea gyrant æs liquefactum (quo causa vident, lignum concepturum ignem) tamen non videntur intendere ejus combustionem. Quoad 2. p. neg. ma. Ponere media propter finem est directè intendere finem: imò intentio finis directæ, est prior ad positionem mediorum: unde finis est directè voluntarius. Aliud est, si medium, aptum ad duplicem finem, intendatur propter unum; tunc enim potest alter tantum permitti: & hoc fit in casibus medicinæ, irrigationis, concubationis, de quibus num. 26.

ARTICULUS V.

Quomodo ad voluntarium se habeant metus, & concupiscentia.

42. **V**oluntas, aut incitatur ad fugam mali, aut ad prosecutionem boni: hæc autem incitamenta S. Thomas videtur comprehendisse, sub metu, & concupiscentia. *Concupiscentia* ex La Croix l. 5. part. 1. num. 67. § 71. habet multas significationes, & præsertim sæpe per eam intelligitur *fomes peccati*: hic autem intelligitur *appetitus boni delectabilis, non perfectè subordinatus rectæ rationi*, & quidem appetitus actualis, seu actus potentia ita appetentis: sicut etiam metus sumitur pro metu actuali. *Metus* autem ex Ulpiano definitur *mentis trepidatio, instantis, vel futuri periculi causa*, vel ex eodem La Croix part. 2. n. 631. est *actus voluntatis fugiens malum imminens*.

Alius autem est *metus absolutè gravis, sive cadens in constantem virum*, scilicet quo, quamvis aliquis corripitur, non amittit nomen viri fortis, vel constantis; vocatur etiam à Juristis

metus probabilis & iustus, quando scilicet nemo improbare potest, quod quis in illis circumstantiis timeat, & hinc merito, ac iuste, timeat. Talis est metus mortis, mutilationis, longi carceris, exilii, atrocis cruciatus, stupri inferendi, servitutis, &c. si hæc sibi ipsi, vel arctissime sanguine conjunctis imminet. vide La Croix loc. cit. Alius est *metus respectivè gravis*, propter quem non quidem vir fortis, sed tamen persona, cui incutitur, valde trepidare potest; utique enim minus malum merito terrere potest feminam, puerum, senem &c. quam virum fortem. Alius est *metus levis*, qui scilicet non vehementer conturbat, sed facile potest excuti: & de his, scilicet metu, & concupiscentia, quaeritur, an, & quomodo caudent, augeant, vel minuant voluntarium.

43. Prænotandum autem, terminum simpliciter additum voluntario, vel involuntario, posse in diversa significatione accipi, ut advertit Suarez in 1. 2. tr. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 2. Primò, ut simpliciter appellet super objectum, atque significet, objectum simpliciter, hoc est, purè, & nudè in se consideratum, præcindendo à circumstantiis: & sic projectio mereium in mare, præcisa à circumstantiis imminetis naufragii, est simpliciter involuntaria; quia scilicet præcisa à circumstantiis necessitatis, vel utilitatis, ad evitandum naufragium, causaret positivam nolitatem, affectivè, saltem efficacem, juxta dicta n. 12.

Secundò, ut simpliciter appellet super actum voluntatis, atque idem significet, ac, purè voluntarium absque mixtione involuntarii, etiam secundum quid; & in hoc sensu loquitur S. Thomas 2. 2. q. 142. a. 3. in corp. dicens de factis ex timore: *Non sunt simpliciter voluntaria, sed mixta, ut dicitur in 3. ethicorum*. Tertiò, ut simpliciter significet prævalentiam, atque adeò simpliciter voluntarium significet id, quod efficaciter volumus, quamvis ineffaciter nolumus: & in hoc sensu loquitur S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 6. in corp. dicens de factis ex metu: *Sunt enim voluntaria simpliciter, involuntaria autem secundum quid*. Atque in hoc sensu etiam locuti sumus n. 9. imò etiam hic loquimur.

44. Dico 1. Quæ ex metu fiunt, sunt simpliciter voluntaria. ita SS. PP. Augustinus, Nisæus, Damascenus, Anselmus, citati à Suarez in 1. 2. tr. 2. de voluntar. disp. 3. sec. 1. n. 3. & sec. 2. n. 1. S. Thomas citatus n. præc. Suarez, Gormaz, & alii plurimi. Probatur. Quæ ex metu fiunt, verè fiunt ab ipsa voluntate, adeoque ab intrinseco: insuper fiunt cum præcognitione; supponimus enim, metum non auferre usum rationis: ergo sunt voluntaria ex n. 3. & seq. Confirm. 1. Plurima, quæ ex metu fiunt, sunt peccata: adeoque libera: ergo sunt voluntaria; quia simpliciter voluntarium in positivè libero includitur. Confirm. 2. & magis explicatur. Aliud est, operari tantum cum metu; ita, ut metus non sit causa, sed tantum comes actionis: sicut e. g. Christus timuit mortem: at non ex timore eam obiit, sed ex amore DEI, ac hominum; & in hoc casu metus nihil causat, sed vincitur: & de hoc casu non agimus. Aliud est, operari ex metu, si ve ita, ut metus impellat ad volendam efficaciter aliquam actionem, e. g. projectionem mer-

cium in mare, quam in aliis circumstantiis metator nollet: atqui impellere ad simpliciter volendum est causare simpliciter voluntarium, ut patet ex terminis: ergo, quod agitur ex metu, tanquam causâ, est simpliciter voluntarium.

45. Dico 2. Metus, qui causat simpliciter voluntarium, non causat formaliter involuntarium secundum quid, sed tantum materialiter. Prob. Metus hic non est causa nolitatis circa objectum, hic, & nunc simpliciter quidem volitum, sed ineffaciter simul nolitum: ergo non est causa formæ denominantis involuntarium secundum quid. verbo: res non est ineffaciter nolita propter metum, propter quem est simpliciter volita, sed propter aliam rationem, vel alium metum. e. g. projectio mereium non est nolita propter metum naufragii, sed propter metum paupertatis: ergo non metus naufragii, sed metus paupertatis causat, vel reddit eam projectionem involuntariam secundum quid. Hinc metus naufragii tantum causat materialiter involuntarium; quia movet voluntatem ad volendum aliquod objectum, seu aliquam materiam, quæ ex alio capite, scilicet ex metu paupertatis, est involuntaria secundum quid.

Neque tamen hoc semper contingit; nam, quando causa metus non est nolita, neque voluntas ullo modo amplectitur motiva absterrentia, tunc actus ex metu est purè voluntarius absque mixtione involuntarii. Sic, qui ex metu gehennæ dolet, se DEUM offendisse, habet dolorem simpliciter voluntarium; non enim displicet ei gehenna, nec DEUS peccata puniens illo igne: neque habet hunc actum conditionatum: *Peccarem iterum, si non esset gehenna*; alias non doleret salutariter, sed iterum peccare: ergo nihil est ei nolitum, adeoque nihil involuntarium secundum quid. Sic etiam homo honestè abstinet à furto ex metu infamiæ, vel legis, furta punientis, quin velit abesse infamiam à furto, vel non esse legem punientem: aut quin vellet furari, si infamia, aut lex non esset. Quia tamen frequentius, quando agitur ex metu, odio habetur causa metus, vel voluntas ineffaciter amplectitur motiva absterrentia, hinc, denominatione desumpta à potiori, dicitur metus causare involuntarium secundum quid.

46. Quæ de metu dicta sunt, eadem de vi, seu violentia, intelligenda sunt; si vis non omnino cogat ad actum externum contra voluntatem; nam, si hoc fieret, actus esset simpliciter involuntarius, ob nolitatem saltem affectivè efficacem. Dixi, ad actum externum; quia ad ipsam volitionem internam nemo cogi potest ex n. 16. Dicitur tamen, voluntati inferri violentiam, quando adducitur ad consensum per aliquid, cui ipsa valde renititur. Ubi etiam nota discrimen inter violentum, coactum, & involuntarium. Violentum est, quod est contra appetitum innatum, & datur etiam respectu inanimatorum. Coactum, seu invitum est contra appetitum elicatum, & ita quidem, ut appetitus, quantum in se est, excludat permissionem effectus. Involuntarium positivè (de quo est sermo) est etiam contra appetitum elicatum, sed tamen per se non excludit permissionem effectus.

47. Dico 3. concupiscentia auget intensivè voluntarium.

voluntarium. ita S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 7. & Thomista, Suarez, & alii plurimi. Probatur. Concupiscentia, ceteris paribus, est causa, ut voluntas majore conatu, & intensiore affectu, velit, ut experientia monstrat: hoc est augere voluntarium: ergo. An autem concupiscentia causet purè voluntarium, an mixtum, potest esse questio de re, potest esse questio de nomine. Prima est, an actus ex concupiscentia non simul compatiatur aliquam inefficacem volitionem, vel aversionem, si non circa objectum, nudè in se ipso spectatum, saltem circa id, ut vestitum certis circumstantiis: & ad hanc respondeo affirmativè, ac puto, discurrendum ferme, sicut de metu n. 45. & dicendum, concupiscentiam formaliter causare purè voluntarium, quamvis possit etiam causare materialiter involuntarium secundum quid; nam ratione concupiscentiæ voluntas fertur in objectum cum sola inclinatione, nec concupiscentia est ratio ullius aversionis ab eo: at verò possunt esse aliæ rationes, quæ displicentiam aliquam, vel aversionem inefficacem circa objectum causant. Sic, qui ex concupiscentia actu fertur in voluptates carnis, potest tamen simul habere remorsum conscientiae, eò quòd sciat, annexas esse poenas aeternas, quæ connexio ei causat aliquam displicentiam inefficacem in iis voluptatibus.

48. Altera est questio de nomine, an non tamen actus, ex concupiscentia ortus, stante illa inefficaci aversione, possit dici purè voluntarius: & resp. si per purè voluntarium intelligatur actus, qui sponte fit cum desiderio ipsius actionis per se, & non tantum ratione circumstantiarum, seu ad vitandum majus malum, si ne renitentia voluntatis, vi cuius actionem omitteret, si non majus malum metuere &c. (quæ non quidem semper, sed tamen frequenter occurrere solent in actibus ex metu factis, ubi quis non amplectitur actionem propter se ipsam, sed tantum propter circumstantiam majorem mali vitandi, & agit cum renitentia) si, inquam, per purè voluntarium hoc tantum intelligatur, tunc concupiscentia semper causat purè voluntarium. Sic ex concupiscentia lucri mercator, insuper habitis periculis, navigat per mare, & peccator sponte, & cum desiderio actionis obsecrat, ruit in flagitium. Si autem intelligatur per purè voluntarium id, quod excludit quamcunque renitentiam &c. tale, saltem non semper, causat concupiscentia. At, quia Aristoteles, & D. Thomas, sentiunt, concupiscentiam causare purè voluntarium, admitrendus videtur prior sensus, vel prior explicatio purè voluntarii. Addo etiam, sermonem hic esse debere de concupiscentia antecedente actum; alias non potest eum causare, si primum sequatur, e. g. si posita jam volitione primum excitetur, aut sponte, vel per naturalem redundantiam, postea oriatur.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

49. **O**B. 1. contra 1. conclus. Quæ ex metu fiunt, sunt juxta S. Thomam, & Aristotelem sim-

pliciter involuntaria: ergo. Confir. 1. Juxta nos transgressio legis, ex metu facta, esset peccaminosa: hoc est nimis durum: ergo. Confir. 2. Etiam contractus, metu extorti, essent validi: hoc est falsum: ergo. Resp. dist. antec. Sunt involuntaria in eo sensu, in quo nos hic non loquimur. conc. antec. in nostro sensu. neg. antec. & conf. vide n. 43. ubi citatus est S. Thomas, etiam loquens in nostro sensu. Ad 1. confir. conc. ma. neg. min. Utrique peccat, qui metu, etiam mortis, negat fidem &c. Addo tamen, quòd, si metus omnino turbaret rationem, non maneret cognitio necessariò requisita, adeoque nec voluntarium, nec liberum, nec peccatum. Addo secundò, quòd, si metus sit gravis, saepe excuset ab observatione legis, & tunc actio, etiam voluntaria, non est amplius contra legem: quæ de re de la Croix l. 1. n. 775. breviter tradit has tres regulas.

Prima est, si actio, contraria legi, est intrinsecè mala, metus excusare non potest, ut est clarum. 2. Si est contra bonum commune, non excusat metus mali particularis; quia illud prævalet. 3. Si actio, vel omisio, non est intrinsecè mala, neque præjudicat bono communi, metus damni gravis excusare poterit à peccato; quia legislator non censetur, velle obligare cum tanto incommodo. Quis autem metus sit gravis in particularibus casibus, desumendum est ex objecto metus, ex persona timente, ex aliis circumstantiis prudenter examinatis.

Ad 2. confir. dist. ma. Essent validi aliqui contractus ex metu facti. conc. ma. omnes. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. De hac re vide la Croix l. 3. a. n. 634. aliqui enim contractus ex metu facti, sunt validi, sed possunt rescindi: alii neque sunt validi, ut matrimonium: non autem ex defectu voluntarii, quod sufficienter adest, sed ex defectu plenæ libertatis, aut ob injuriam, ob quam jus positivum aliquos contractus omnino nullos, alios annullandos decernit.

50. Ob 2. contra 3. conclus. Actio facta ex concupiscentia, seu fragilitate, est minus peccaminosa, quàm facta sine concupiscentia: ergo ista minuit voluntarium. Confir. Concupiscentia minuit cognitionem; quia perturbat, & aliquo modo obæcat intellectum: ergo minuit voluntarium. Resp. dist. conf. concupiscentia minuit voluntarium in specie, hoc est liberum. conc. conseq. voluntarium in genere. neg. conf. Sic etiam amor in patria est minus liber, quàm amor in via: imò ille omnino non est liber, & tamen est multò magis voluntarius, quàm iste.

Si dicas, non posse minui formaliter prædicatum specificum, nisi minuatur etiam genericum, falsum dicis, ut patet in exemplo modo allato. Ratio autem est. Si prædicatum specificum, formaliter tale, exigit participare genericum, in certa mensura, & proportionem, tunc potest utique, generico crescente ultra illam mensuram, minui specificum: atqui liberum exigit participare voluntarium in certa mensura, seu intra certos limites inclinationis; exigit enim principia, in utramque partem moventia, quibus retardatur inclinatio voluntatis ad unam partem: unde ablatis, vel omnino, vel ex parte, moventibus in contrarium allicientibus, potest decre-

re liberum, crescente voluntario, seu inclinatione in unam partem.

Ad confirm. dist. antec. Concupiscentia minuit cognitionem rationum retrahentium, conc. antec. allicientium, neg. antec. & conf. Concupiscentia facit, ut vivacius represententur motiva allicientia, e.g. voluptas in comestione carnis prohibita: & sic auget inclinationem, seu voluntarietatem: motiva autem retrahentia e.g. ratio offensæ Divinæ, turpitudine, brevitatis, vel caducitas voluptatis &c. facit, ut obscurius represententur: & sic minuit renitentiam, atque etiam libertatem: quamvis has rationes non omnino abscondat; alias omnino tolleretur libertatem. Hoc tamen concedo, actum peccaminosum secundum rationes, seu formalitates obscurius propositas, esse minus voluntarium; nam ratio, vel formalitas offensæ DEI &c. non est ita voluntaria in dicta comestione, quam ratio, vel formalitas voluptatis. Imò, si aliqua talis ratio, formalitas, aut prædicatum, omnino invincibiliter ignoretur, etiam omnino est involuntaria. Ex quo sequitur, quod concupiscentia causet aliquando involuntarium secundum quid, saltem juxta explicationem datam num. 48.

§1. Ob. 3. Potest quis rem concupiscere ex aliquo motivo, timere ex alio: ergo etiam agere involuntariè: ergo potest concupiscentia causare involuntarium. Confirm. Potest quis agere ex metu, & concupiscentia simul: sed tunc agit voluntariè, & involuntariè: ergo. Resp. neg. conseq. si enim vincat concupiscentia (alias enim non ageret) tunc vincitur motivum metus, & non curatur, nec facit rem, aut actionem secundum se nolitam, nec agentem tristitem &c. sed ad summum aliquo modo retundit intensionem voluntarii: hoc autem non est facere involuntarium strictè in significatione exposita num. 47. & 48. sic etiam, non quæcunque motio in oppositum, facit strictè involuntarium; alias quilibet actus liber esset involuntarius, itemque omnis actus supernaturalis, qui cum difficultate elicitur. Ad confirm. Vel metus retrahit, dum concupiscentia attrahit, & jam responsum est, ut patet consideranti: vel etiam metus impellit ad actum, & neg. mi. non enim omnis metus reddit involuntarium ex num. 45. & nullo modo iste; quia causa metus nullo modo est nolita. Sic latro imperans sitienti, ut bibat vinum bonum, ac sanum, non reddit potum involuntarium.

§2. Ob. 4. S. Thomas 2. 2. q. 77. a. 6. in corp. ait. Passio minuit peccatum, in quantum minuit voluntarium: ergo concupiscentia, quæ est maxime passio, minuit voluntarium. Confirm. Concupiscentia non est principium intrinsecum, sed est passio extrinseca voluntatis: ergo non potest augere voluntarium. Resp. dist. ant. & S. Thomas intelligit voluntarium in specie, seu liberum. conc. antec. intelligit voluntarium in genere. neg. ant. & conseq. Cum S. Thomas citatus n. 47. expressè dicat, concupiscentiam magis facere voluntarium, utique hæc non intelligit idem voluntarium, ne sibi manifestè contradicat. Accedit, quod S. Doctor non sit inusitatum, per voluntarium intelligere liberum ex n. 19. Rursus ibidem dicit, in tantum actum aliquem esse peccatum, in quantum est volun-

tarius: quod falsum esset, nisi per voluntarium intelligeretur liberum; nam ad peccatum requiritur non quæcunque voluntarietas, sed libera: ergo de ista est sermo S. Doctori.

Ad confir. neg. antec. Per principium extrinsecum hic intelligitur illud, quod non tantum est distinctum à voluntate, sed vim, & violentiam, ei infert ab extrinseco; nam, licet à voluntate distinctum sit, si tamen eam moveat, propositis talibus motivis, quibus illa ita excitatur, ut ex inclinatione sua intrinseca, & motu, ut ita dicam, proprio, assentiat, censetur principium movere sufficienter ab intrinseco: & sic juxta Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 3. sec. 3. n. 14. qui movet per consilium, vel preces, non dicitur movere extrinsecè: at verò, qui movet per metum, quia impellit ad aliquid contra intrinsecam inclinationem voluntatis, dicitur movere extrinsecè. Quando igitur S. Thomas loco objecto dicit: *Esse autem aliquid in nobis dicitur per rationem, & voluntatem*: intelligi non potest, nisi de inextincta in ordine ad libertatem, de qua ibi agit ratio peccati, ad quod requiritur libertas.

ARTICULUS VII.

Quomodo ad voluntarium se habeat Ignorantia.

§3. Aliud est pura Nescientia, aliud Ignorantia: illa est pura negatio scientiæ, vel cognitionis, quæ etiam datur in lapide, qui non dicitur propriè ignorans: ista est negatio scientiæ in subiecto capaci, sive, cui competit illa scientia, & quam si non habeat, censetur imperfectum, e.g. si Logicus nesciat syllogisticas regulas, vel Christianus articulos fidei. Vocatur hæc etiam Ignorantia privationis, cui opponitur à quibusdam Ignorantia privæ dispositionis, quæ tamen non tantum est negatio scientiæ, sed error positivus, contrariè oppositus veræ de re aliqua notitiæ e.g. hæresis quælibet, quæ contrariè opponitur veræ de rebus fidei scientiæ.

§4. Jam verò ignorantia privationis, seu propriè dicta, dividitur in ignorantiam juris & facti. Ignorantia facti est, quando quis ignorat aliquam rem particularem, quæ est objectum aliqujus actionis moralis, e.g. nescit, esse clericum, quem percutit: vel nescit, esse diem festum, quo laborat. Ignorantia juris est, quando quis nescit, quid lege, vel quasi lege, sit præceptum, aut prohibitum. e.g. si quis nescit, percussioni clerici annexam esse excommunicationem: vel exercitium hujus, aut illius artis, esse die festo prohibitum. Cum autem detur triplex Jus, Naturale, Divinum positivum, & Humanum; hinc etiam ignorantia juris subdividitur in Ignorantiam juris, Naturalis, Divini, & Humani, quorum clarior explicatio petenda ex tractatu de justitia & jure.

Dividitur 2. ignorantia, in genere accepta, in ignorantiam invincibilem & vincibilem. Prior, seu invincibilis est, quæ morali diligentia superari, aut tolli non potest: vel quia tali ignorantia nunquam in mentem venit dubitare, aut cogitare de opposito: vel quia, etsi dubium ortum fue-

fuerit, tamen adhibita diligenti inquisitione, ejus solutionem obtinere non potest. Vincibilis autem ignorantia est, quando quis, adhibita morali diligentia, oppositam scientiam, seu dubii solutionem, acquirere potest.

Et, si quidem sit obligatio rem sciendi (sic ut semper est obligatio ad suo modo sciendum, actionem esse licitam, casu quo quis eam ponere velit) debet adhiberi moralis illa diligentia, quæ pro diversitate circumstantiarum, quandoque requiritur major, quandoque sufficit minor. Quodsi adhibeatur diligentia aliqua, sed non par obligationi, aut circumstantiis rei &c. ignorantia remanens dicitur adhuc vincibilis. Si nulla, vel modica tantum diligentia, adhibeatur, dicitur ignorantia crassa, vel lata; & talis ordinariæ esse solet ignorantia earum rerum: quæ communiter ab ejusmodi conditionis hominibus sciuntur. Si quis autem omnino datâ operâ velit ignorare, vel non inquirere, ut liberius agere, vel ignorantia excusationem prætexere possit, dicitur affectata. vide plura apud Layman l. 1. tr. 2. c. 4. His positis

§5. Dico 1. Ignorantia vincibilis non tollit voluntarium. Ita communissimè omnes; cum nemo dicat, istam ignorantiam excusare operantem ex ea à peccato, sicut tamen excusaret, si voluntarium tolleretur. Prob. Qui ex tali ignorantia operatur, vult ipsam actionem prohibitam ponere; si enim non veller, eam omitteret. Neque dici potest, quod eam non velit, ut prohibitam; quia, cum ipsi subortum saltem sit dubium de prohibitione, & ipse nolit, hujus solutionem morali diligentia sibi procurare, operatur cum dubio practico, seu implicite est ita constitutus, ut actionem velit ponere, sive sit licita, sive prohibita (ut omnes loquuntur agentes de dubio practico) adeoque actionem etiam vult, quamvis prohibita sit: consequenter hæc quoque ut talis, est ei voluntaria. Certe si serio eam noller, ex hypothesi prohibitionis, tunc in dubio, vel eam omitteret, vel saltem serio in licentiam, aut prohibitionem inquireret. Hucusque dicta, vera quidem sunt de omni ignorantia vincibili: at multò magis locum habent in ignorantia omnino affectata, quæ in se directe voluntaria est, de quo vide S. Thomam. 1. 2. q. 76. a. 3. in corp. Quare, ut jam dictum, omnes auctores agentem malè ex ignorantia vincibili condemnant peccati.

Nec dicas, posse contingere, ut quis actionem malam ponat, dum vincibiliter, non tamen affectatè, ignorat, eam esse malam, e.g. si obædium laboris nolit veritatem inquirere, cum posset: eam tamen actionem non poneret, si prohibitam sciret. Resp. enim, talem agere cum dubio practico, & consequenter actionem, etiam ut prohibitam, sufficienter ei voluntariam esse. Saltem negari non potest, in hoc casu ignorantiam ipsam indirectè voluntariam esse; quia operans voluntariè omittit diligentiam inquirendi, quæ omissio est causa ignorantia ut perseverantis. Et hinc actio quoque est voluntaria in causa, seu in ignorantia, consequenter adhuc peccaminosa, ut omnes docent de actibus illicitis, in causa voluntariis.

§6. Dico 2. Ignorantia invincibilis tollit voluntarium. ita communissimè omnes. Prob.

Voluntarium, ut dictum n. 3. juxta Aristotelem 3. ethic. 1. est: Cujus principium est in agente cognoscere singula, in quibus est actus. sive ut explicatum. n. 4. quod est ab intrinseca potentia appetitiva, affectivè in aliquid tendente: tale autem non potest esse sine cognitione; ut enim communis fert parœmia: Nihil volitum, quin præcognitum. Dein debet esse à cognoscete singula, scilicet illa, quæ voluntaria sunt: ergo, ubi datur aliquorum ignorantia, ea voluntaria esse non possunt. Imò, licet res secundum se cognoscatur, si non cognoscantur omnes ejus circumstantiæ, vel omnia ejus prædicata, non possunt ea circumstantiæ, vel prædicata dici voluntaria. e.g. si invincibiliter ignorem, aliquem esse clericum, & eum quacunque de causa percussam, etsi mihi voluntaria sit percussio ut sic, vel hominis tantum, non est mihi voluntaria percussio clerici: vel, si ignorem esse diem Veneris, & comedam carnes, etsi voluntaria sit mihi ea comestio, non tamen est voluntaria ut prohibita.

Et hoc videtur omnibus ita clarum, ut in eo auctores omnes consentiant, etiam si, qui negant, ignorantiam invincibilem à peccato excusare; quippe isti (quamvis malè, ut videbimus) docent, non requiri ad peccatum, ut sit voluntarium in se, aut in causa peccanti voluntaria, sed sufficere, ut sit voluntarium in causa, peccanti non voluntaria, e.g. in Adamo peccante: hinc illa propositio inter Bajanæ damnatas 44. Ad rationem peccati non pertinet voluntarium. item illa nonnullorum (ut ait: Viva p. r. Trutinæ Theol. in primam Propositionem ab Alexandro VIII. damnatam) Bajanorum, ac Jansenistarum assertio, inter triginta & unam proscriptas, prima. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & libertate Adam peccantis. Cum autem ipsa hæc quæstio, an ignorantia invincibilis à peccato excuset, sit in se gravissima, & post Jansenii Yprensis tempora valde celebris, meretur specialem hîc locum. Quare

§7. Dico 3. Ignorantia invincibilis, sive facti, sive juris, tam naturalis, quam Divini positivi, aut humani, operantem ex ea excusat à peccato. De hac assertione Jansenius, etsi ejus adversarius, tamen sic scribit l. 2. de statu nat. lapsæ c. 2. Generale Scholasticorum pronuntiatum est, quod, quidquid ex invincibili sit ignorantia, hoc ipso culpa vacat. Et sanè in hoc communissimè omnes consentiunt. Probatur 1. autoritate irrefragabili Alexandri VIII. damnantis hanc inter 31. propositiones secundam: Tameñ detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali: ergo etiam ignorantia juris naturalis excusat. si autem ista, multò magis ignorantia juris positivi, ut adversarii facillè concedunt, & nulla est ratio hanc excipiendi.

Probatur 2. autoritate S. Augustini, qui adversariis Jansenianis ferè solus præ omnibus Patribus æstimatur, & clarè pro nobis stat; sic enim habet. l. 3. de lib. arb. c. 10. Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras. Rursus eod. lib. c. 22. Non enim, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc anime deputatur in reatum, sed

sed quod scire non studuit. Et quod dignam facultatem comparanda ad recte faciendum operam non dedit. Similia habet hinc inde alibi, ex quibus patet, S. Augustinum docere, quod omnis ignorantia, quam quis invitus patitur, vel quæ non est libera, sed naturalis, hoc est, invincibilis, excuset à reatu, & culpa; nullam enim excipit: & si aliquando dicat, peccari ab ignorantibus, eum semper loqui de vincibiliter ignorantibus, saltem quando peccatum sumit in proprio, & non tantum in metaphorico sensu, ut magis ex solutione objectionum patebit.

58. Confir. ex S. Thoma 1. 2. q. 76. ubi pluribus articulis, nempe 1. 2. 3. 4. idem docet, & quidem a. 3. in corp. sub finem sic ait. Si verò sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato & a. 4. in corp. sub initium sic habet. Manifestum est autem, quod ignorantia, quæ totaliter à peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit, sed omnino aufert. Pariter Magister Sententiarum l. 2. dist. 22. lit. k. vel f. 11. ait: Est enim ignorantia triplex, & eorum scilicet, qui scire nolunt, cum possint, quæ non excusat; quia & ipsa peccatum est: & eorum, qui volunt, sed non possunt, quæ excusat, & est poena peccati, non peccatum: Et eorum qui quasi simpliciter nesciunt & c. de quibus ultimis verbis plurimum. 71. Interim ex his habetur, juxta hos Doctores omnem ignorantiam (nam nullam excipiunt) si invincibilis sit, excusare à peccato, adeoque falsum esse, quod antiqui Scholastici negarint universaliter, ignorantiam juris naturalis excusare à peccato.

59. Prob. conclusio 3. ratione. Ad rationem peccati necessarium requiritur voluntarium, vel in se, vel saltem in causa peccanti libera: atqui, quod invincibiliter est ignoratum, non est voluntarium: ergo non est peccatum. major partim patet ex damnatis propositionibus, n. 56. adductis, partim ex eo, quod sine voluntario non potest esse liberum, & sine libertate nequit esse peccatum: min. probata est conclusione secunda: ergo. Confir. Ad libertatem, sine qua peccatum esse non potest, juxta omnes requiritur cognitio indifferens de objecto, vel amando, vel fugiendo, & quidem non tantum de objecto realiter sumpto, sed de sumpto sub ea formali ratione, sub qua eligitur; non enim possum illud liberè eligere, quod non cognosco: adeoque, si aliquam rationem formalem, e. g. malitiam, in objecto invincibiliter ignoro, eam non liberè eligo, consequenter neque liberè eligo objectum sub ea ratione: si autem objectum non liberè eligo sub ratione malitiæ, non pecco: ergo à primo ad ultimum, sine cognitione tali indifferente non pecco: atqui ignorantia manifestè excludit eam cognitionem: ergo.

60. Probatur conclusio 4. Si ignorantia invincibilis non excusaret, sæpius quis necessario peccaret, quod juxta omnes rectè sentientes est impossibile, & damnatum est à S. Pio V. in propositione Bajana 67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit: ergo, prob. ant. Si quis invincibiliter ignorat, aliquid esse prohibitum, non potest se ab ea ignorantia libe-

rare; unde, si actionem eam faciat, necessario peccat. Nec dicas, posse eum actionem illam omittere; nam præterquam, quod intolerabile onus imponeretur hominibus, si obligarentur ad omittendas actiones, de quibus nec dubium ipsis incidit, ne forte sint malæ, sæpe tales actiones proponuntur ut præcepta; e. g. potest facillimè contingere, ut rudi cuidam homini videatur præceptum mendacium, etiam conjunctum cum gravi sua, & alterius tertii infamia, ad salvandam proximi vitam; talis juxta adversarios necessario debet peccare; quia, si non mentiatur, agit contra conscientiam erroneam, ex jure naturali graviter obligantem: si verò mentiatur, agit contra præceptum naturale non mentendi, nec infamandi, quamvis ignoratum, tamen obligans. Unde, si talis, etiam amore DEI, & proximi, vinceret magnam repugnantiam, quam sentit in se, vel in tertio, amico suo, infamando, & mentiretur; quia invincibiliter putaret, id esse præceptum, mereretur poenas inferni: quod dicere profusum est horridum, & misericordie DEI omnino difformum. Aliud est, si ignorantia, vel error sit vincibilis, de quo infra à n. 419.

61. Dico 4. Datur ignorantia invincibilis, non tantum juris Divini positivi, aut humani, sed etiam juris naturalis. Equidem prior conclusio, quæ tantum conditionalis est, & procedit ex suppositione, quod talis ignorantia datur, certior est: & hinc, si qui antiquiores Scholastici visi sunt docere, quod ignorantia juris naturalis non excuset à peccato, potius judicandi sunt contrarii huic quartæ, quam priori tertie conclusioni, seu, potius negasse possibilitatem in hac providentia talis ignorantie, quam ei actu existenti negasse vim excusandi à peccato. Attamen hæc quarta conclusio est quoque receptissima, & etiam, quantum agit de jure naturali, est S. Thomæ. 1. 2. q. 94. a. 4. & 6. item clarior 100. a. 1. in corp. vide infra à n. 272. ubi fuit de mente S. Doctoris. Probatur autem hæc conclusio. Inprimis, quod attinet ad jus humanum, negari non potest, plurimas leges tam Ecclesiasticas, quam civiles ignorari invincibiliter, non tantum à plebe, sed etiam à doctis; alias, qui Juri Civili tam Communi, quam Patrio, itemque Juri Canonico, operam non dedissent, omnes culpabili ignorantia tenerentur: imò, cum in dies edantur novæ Constitutiones & c. etiam Juris utriusque periti eas sæpius invincibiliter nesciunt, ut nihil dicam, de inculcata ignorantia veri sensus plurimarum legum, quæ tot judiciis diversis, etiam inter Jurisconsultos, ansam præbet, quæque in ordine ad actiones morales eodem modo se habet, ac ignorantia legum ipsarum.

Pariter etiam Jus Divinum positivum, quoad aliqua saltem præcepta inculpabiliter ignoratur; nam multi etiam docti negant aliqua esse jure Divino præcepta, quæ ab aliis affirmantur. Certè ex variis propositionibus damnatis circa administrationem, vel usum Sacramentorum, quæ Jus Divinum positivum potissimum attinent, innotuere multa, quæ antiquos Doctores invincibiliter latuerunt: & latent adhuc multa modernos, quæ futuris temporibus innotescant. Hinc, nec Jansenius, nec alii adversarii, in admit-tenda ignorantia ista difficiles sunt: ac in admit-

tenda invincibili ignorantia juris naturæ diffi-
ciliores se præbent, non tantum Janseniani, sed
etiam aliqui alii: quamvis & isti planè sint nimis
rigidi, si plus velint, quam nos sponte damus.

62. Damus enim, non dari ignorantiam in-
vincibilem juris naturæ plenam, seu totalem, id
est, totius juris naturalis: imò damus, etiam
non dari ignorantiam invincibilem primorum ju-
ris hujus principiorum, qualia sunt, e. g. DEUM
esse colendum, parentes honorandos, non faci-
endum, alteri, quod tibi non vis fieri &c. quin
nec veritatum, facillimè inde fluentium, quales
sunt, e. g. proximum non esse necandum, pa-
rentibus in necessitate subveniendum &c. ista
enim, ex communi SS. Patrum, non possunt ho-
mines inculpabiliter ignorare: id quod etiam de-
sumitur ex psal. 4. v. 7. *Signatum est super nos
lumen vultus tui Domine*: hoc est: ratio natu-
ralis animo nostro indita est, cujus in luce omnia
ista clarescunt. Conclusio autem nostra proce-
dit de veritatibus, à primo illo lumine paulò re-
motioribus, quarum multas sanè invincibiliter
ignorari posse censemus.

63. Probatur autem sic. Si nihil potest in-
vincibiliter ignorari, quod spectat ad jus naturæ,
tunc viri sanctissimi, ac doctissimi, peccarunt
formaliter, quoniam assertiones contradictorias
in materia juris naturalis tradiderunt, quod sa-
pius factum: hæc sequela est per se absurda, &
sine injuria tantorum virorum admitti non potest:
ergo, ma. quoad, 1. p. apertè sequitur ex doctrina
adversariorum: quoad 2dam verò etiam negari
non potest, nisi ab eo, qui maximorum illorum
virovum scripta, & vastas lucubrationes, non vi-
dit; nam in his crebrò occurrunt doctrinæ con-
tradictoriæ, etiam circa jus naturale. Sic S.
Bonaventura judicavit, hominem ex lege natu-
rali charitatis teneri, statim post admissum grave
peccatum, ad poenitentiam: at S. Thomas id ne-
gavit. Idem Angelicus cum plurimis sequaci-
bus tradit, quod Judex, etsi privatà notitià ali-
quem sciat innocentem, tamen in foro externo,
debeat eum, juxta allegata & probata, condemnare
ad mortem. At Scoti affectu contrarium tenent:
& tamen hæc controversia jus naturale
concernit.

Similiter Doctores hinc inde negarunt, juri
naturali opponi, quæ tamen ei adversari modò
certissimum est. Sanè inter propositiones, ab
Alexandro VII. & Innocentio XI. damnatas, plu-
res longè erant contrariæ juri naturali, quam
tantum positivo: & adhuc in pluribus aliis Do-
ctores circa jus naturale sibi oppositi sunt. Opus
est tantum, inspicere Theologorum, præsertim
moralium, vasta volumina, & dubitari de hoc
nullatenus poterit. Nec dicas, istos auctores
non deduxisse in praxin suas opiniones, adeoque
contra jus naturale haud peccasse; nam utique
est contra jus naturale, culpabiliter errorem
docere, & sic alios in eundem inducere. Jam
verò, quod in minori positum est, scilicet sine
injuria tantorum virorum dici non posse, eos
formaliter peccasse, negari non potest, nisi per
imprudenciam, & irreverenciam.

64. Confirm. 1. Est experientià certissi-
mum, plures, præsertim pueros, vel puellas, ad
usum rationis accedentes, multa ignorare, esse
peccata, quæ juri naturæ adversantur: & quis

dicat, ignorantiam fuisse semper vincibilem;
cùm sæpe, nec dubium, nec scrupulus ullus iis
inciderit, ut interroganti confessario sæpe asse-
runt, etiam ii, qui postea de his ipsis scrupulosè
se accusant? Et quo magistro sæpe id didici-
sent; cùm sæpe talia taceantur, ne doceantur
peccare? Imò etiam adulti multa talia ignorant,
etiam, quæ ad ipsorum statum pertinent: quin
multi difficulter capiunt, aliqua esse semper ma-
la, e. g. mendacium in omnibus circumstantiis.
Sanè tertur Plato id non credidisse, atque Si-
nenses (populi aliàs minimè barbari) id ægerri-
mè credere. Confir. 2. Sicut admittitur invin-
cibilis ignorantia juris positivi; quia sunt innu-
meræ ejus partes, seu leges, ita debet admitti
etiam ignorantia juris naturalis; quia & hujus
leges, mediata ex primis principiis deductæ,
sunt etiam plurimæ: & experientia est æqualis
de utroque.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

65. **O**B. 1. contra 3. conclus. Est in-
negabile, dari peccata ignoran-
tiæ, ob quæ debeamus cum
Psalmista DEUM orare: *Delicta juventutis meæ,
& ignorantias meas ne memineris.* psal. 24. v. 7.
ergo ignorantia non excusat. Confir. 1. Christus
oravit Patrem pro crucifixoribus suis: *Pater di-
mitte illis; non enim sciunt, quid faciunt.* Luc. 23.
v. 34. ergo etiam nescientibus, seu ex ignorantia
operantibus, opus fuit veniã, adeoque peccarunt.
Confir. 2. S. Paulus 1. ad Timoth. 1. v. 13.
de se ait: *Sed misericordiam DEI consecutus sum;
quia ignorans feci*; ergo peccavit, quamvis igno-
rantia laboraverit. Confir. 3. Christus Joam.
16. v. 2. prædicit, arbitratos homines, se ob-
sequium præstare DEO, si interficiant Apосто-
los: & tamen horum persecutores peccarunt:
ergo nec ignorantia, nec exstimatio falsa, de
bonitate suæ actionis, excusat, adeoque etiam
is, qui, in casu nostræ probationis, pro salute pro-
ximi, mentiretur, peccaret.

66. Resp. conc. ant. dist. conf. Non ex-
cusat ignorantia vincibilis. conc. conf. non excu-
sat invincibilis. neg. conf. Ignorantiæ Davidis, sal-
tem aliquæ, absque dubio fuerunt vincibiles.
Sanè non facile capitur, omnes ejus ignoran-
tias, de filiorum suorum, Ammonis, Absalonis, &
Adoniæ, gelis, ac dictis, expertes fuisse omnis
negligentiæ, cujus veniam postea peteret. Nec
magis credibile est, omnes ejus ignorantias fuis-
se invincibiles, quam omnia ejus delicta juven-
tutis, fuisse patrata ante septennium. Similiter
ad omnes tres confirmationes respondetur, sci-
licet ignorantias, de quibus ibi est sermo, fuisse
vincibiles. Ceterum Judæi, atque Gentiles, qui ne-
cem Christo Domino intulerunt, oppidò crassā
ignorantiā laborarunt; nam viro plurimis pro-
digiis claro, morum, ac doctrinæ sanctitate
celeberrimo, se Messiam esse asserenti, eo tem-
pore, quo hunc sacra paginæ venturum signa-
bant, utique potuissent, ac debuissent credere,
& nullatenus eum morte afficere. Unde, cùm
Christus ignorantiam eorum Patri allegavit, tan-
tum

tum innuere voluit, eos aliquantò minùs peccasse, quàm, si plena cum scientia, atque adedò animo magis obstinatò, necem sibi intulissent. Pariter S. Paulus, tunc adhuc Saulus, vincibiliter erravit; quia & ipse ex prodigiis Christi, & Apostolorum, itémque ex S. Scriptura, quam Gamaliel magistro didicerat, poterat veritatem doctrinæ Christianæ agnoscere. Nec minùs sequentes Christianorum persecutores, si mente bona ad prodigia, ad sanctitatem fidei, ac morum, ad fortitudinem martyrum, ad alia signa voluissent attendere, facillè Religionis nostræ veritatem agnovissent, & non DEO, sed diabolo, per eadem Christianorum præstari obsequium, intellexissent.

67. Dices 1. Tamen Abimelech Rex *Gen. 20.* invincibiliter ignorans, Saram esse uxorem Abraham, & bona fide existimans; ejus esse sororem, sibi assumendo eam in uxorem, peccavit, ut S. Augustinus acriter adversus Julianum l. 3. c. 19. defendit: ergo. Resp. In primis ignorantia hæc non fuit juris, sed facti; non enim Abimelech ignoravit, illicitum esse, uxorem alienam sibi assumere: sed ignoravit, Saram esse uxorem, quod erat facti. Unde, cum etiam adversarii admittant, ignorantiam facti excusare à culpa, ipsimet objectionem hanc solvere debent. Resp. 2. juxta S. Augustinum *loc. cit.* peccatum illius regis valde modicum fuisse; vocat enim Sanctus hic Doctor *quantulumcunque peccatum.* Hinc juxta Hugonem à S. Charo in c. 20. *Gen.* & Henricum Gandavensem *quodl. 12. q. 25.* Abimelech aliquam parvam negligentiam admisit in inquirendo: vel juxta Menochium in c. 20. *Gen. v. 6.* peccavit auferendo invitam, non autem adulterium attentando; à quo eum excusat DEUS, *ibidem v. 6.* aiens: *Et ego scio, quòd simplici corde feceris.*

Dices 2. Ipsum etiam Jus Canonicum asserit, ignorantiam juris naturalis non excusare; nam c. *Turbatur. 1. q. 4.* sic habetur: *Ignorantia juris alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis est:* ergo. Resp. 1. dist. antec. Jus Canonicum docet, non omnem ignorantiam juris naturalis excusare. conc. ant. docet, omnem non excusare. neg. antec. & conf. videtur enim ibi agi de primis omnino principiis; quia agitur de honore habendo patronis: vel tantum agi de foro externo, in quo excusatio petita ab ignorantia sæpe non admittitur. Si hoc non placeat dicere, respondeo, textum S. Ambrosii, ex quo caput illud in Gratiani decretum translatus est, hæc verba non habere, compilatorem autem, vel glossatorem, qui ea addidit, non habere majorem auctoritatem, quàm habeat author privatus, quæ non prævalet auctoritati aliorum, sine numero nobiscum sentientium.

68. Ob. 2. ex Jansenio. l. 2. de stat. nat. laps. c. 6. Etsi ignorantia juris positivi à peccato excuset, non tamen excusat ignorantia juris naturæ: ergo. prob. ant. Ignorantia juris naturæ est poena peccati originalis, non autem ignorantia juris positivi: ergo illa non excusat, sed, quod ex ea fit, est peccatum, & simul ipsa est poena peccati, ut habet S. August. ep. 105. post medium. Ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem,

qui non potuerunt, poena peccati. prob. ant. Illa sola ignorantia est poena peccati originalis, cui opposita scientia fuit connaturalis statui justitiæ originalis: sed sola scientia juris naturæ fuit ei statui connaturalis, seu debita (quia non debuit tunc dari ullum jus positivum, seu legislativum; his enim potuisset carere ille status) ergo. Hoc argumentum Jansenius vocat radicem arcanæ doctrinæ: melius dixisset, falsæ.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. non omnis ignorantia, imò amentia, & omne corpus, ac animæ malum, quo nunc universaliter affligitur humana natura, est supplicium peccati originalis. Ad prob. ant. dist. ma. cui opposita scientia fuit statui justitiæ originalis, tantum absolute debita. neg. ma. etiam debita pro omni hypothese, illi statui convenienti, supposita purificatione conditionis. conc. ma. & dist. min. huius sola debita absolute. conc. min. fuit sola debita pro omni hypothese, illi statui convenienti &c. neg. min. & conf. Si DEUS voluisset tunc homini tantum imponere præcepta naturalia, fuisset ipsi absolute debita tantum notitia istorum; & quidem absolute potuisset id fieri. At supposito, quòd DEUS voluerit, homini imponere præcepta positiva, quæ illi statui etiam convenienter, (nam tale fuit præceptum, non comedendi pomum ex arbore scientiæ boni, & mali) erat quoque debita notitia hujus præcepti, sicut & aliorum, si DEUS plura positiva, ut potuisset, voluisset imponere. verbo: ex perfectione illius status inferitur, non potuisse in eo dari ignorantiam ullius præcepti obligantis, sive naturalis, sive positivi: unde ex modo arguendi Jansenii ignorantia cujuscunque talis præcepti est poena peccati originalis.

69. Ob. 3. S. Augustinus clare docet, ignorantiam omnem juris naturæ non excusare: ergo. Resp. neg. ant. Quando enim asserit, peccari, ex, vel cum ignorantia, ordinariè in exemplum adducit peccata ignorantie, à Davide, vel Paulo, vel ab Abimelecho admissa, cujus ultimi fuit ignorantia facti, ut supra ostendimus. n. 67. S. Paulus (cujus, uti & Davidis l. 3. de liber. arb. c. 18. meminit) laboravit ignorantia juris Divini positivi, seu Legis Evangelicæ: Davidem autem ex nulla alia, quàm juris naturalis, ignorantia peccasse, nemini persuadebitur; & verosimiliter etiam peccavit ignorantia facinorosa à filiis (de quibus supra n. 66.) admissorum. Dein S. Doctor, quandocunque ait, per ignorantiam peccari, aut loquitur de ignorantia vincibili, aut de peccato improprie dicto: quod probatur, tum ex textibus, in probatione secundæ conclusionis allatis, tum ex eo, quòd in exemplum ignorantie adducat, aut ignorantiam Pauli, aut Davidis, aut Judæorum, Christo, & Apostolis infensorum, quæ vincibilis fuit. Ulterius S. Doctor l. de grat. § lib. arb. c. 3. de servo Domini sui voluntatem nesciente, & tamen vapulante, loquens, ait: *Nec tamen ideo confugiendum est ad ignorantie tenebras, ut in eis quæque requiratur excusationem; aliud enim est nescire, aliud scire noluisse; voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur: Noluit intelligere, ut bene ageret.* Ubi manifestè sentit, ignorantiam servilius vincibilem fuisse.

70. Aliàs verò, ut diximus, non loquitur

de peccato proprie dicto, ut l. 3. de lib. arb. c. 19. ubi, cum dixisset: Nam illud, quod ignorans quisque non recte facit, & quod recte volens facere non potest, ideo dicuntur peccata; quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt; illud enim praecedens meruit ista sequentia: explicat deinde duplicem acceptionem vocis peccatum, similitudine vocis lingua. Ut enim non tantum illud membrum, quo voces formamus, sed & ipsa verba dicuntur lingua; unde alia vocatur lingua Graeca, alia Latina: sic (ait S. Augustinus) non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab sciente NB. committitur) sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est. Quibus simillima habet l. 1. de nuptiis, & concupisc. c. 23. Item in exposit. epist. ad Galat. in c. 5. ait: Aliud est enim non peccare, aliud non habere peccatum; nam, in quo peccatum non regnat, non peccat, id est, qui non obedit desideriis ejus: in quo autem non existunt omnino ista desideria, non solum non peccat, sed etiam non habet peccatum. Ex quibus patet, S. Doctorem, quando forte quaedam, ex ignorantia invincibili facta, appellat peccata, non loqui in proprio, sed in latiore sensu, in quo ad Rom. 7. concupiscentia appellatur peccatum.

71. Dices. Tamen S. Augustinus l. de grad. & lib. arbit. c. 3. verbis supra adductis subnectit sequentia: Sed & illa ignorantia, quae non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit; quia non audivit omnino, quod crederet: sed fortassis, ut minus ardeat: ergo etiam, qui tantum simpliciter ignorant, damnantur. Resp. om. totum & neg. suppositum, quod nescire simpliciter sit idem, ac nescire invincibiliter. Triplicem ignorantiam, ut supra n. 58. diximus, distinguit Magister Sententiarum, inter quas tertiam sic describit: Eorum, qui quasi simpliciter nesciunt, non renuentes, vel proponentes scire, quae neminem plene excusat, sed fortasse, ut minus puniatur.

Ecce simpliciter nescire est non renuere quidem, sed neque etiam proponere, vel curare, ut scias, hoc est, non quidem est aperte scientiam fugere, sed neque illam labore congruo procurare, seu, non quidem affectatam, sed tamen crassa ignorantiam laborare. Et certe expositio haec S. Augustino maxime conformis est; eum utique inter scire nolle, & inculpabiliter, seu invincibiliter nescire, seu inter ignorantiam affectatam, & invincibilem, medium detur, scilicet simplici ignorantia laborare ex negligentia. Obijciunt quidam hic etiam textum Angelici quodl. 8. a. 13. Quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam. Sed de hoc agemus loco magis proprio, quando examinabimus, an in dubio legis semper sequendum sit tutius. n. 271.

72. Ob. 4. contra 4. conclus. Si datur ignorantia invincibilis juris naturae, tunc praepcepta taliter ignorata, vel obligant ignorantes, & sunt impossibilia: vel non obligant, & sunt frustranea: neutrum potest dici: ergo. Resp. neg. ma. & dico, quod obligent scientes, quibus non sunt impossibilia, non autem in actu secundo obligent ignaros; nec tamen propterea sunt frustranea, etsi non omnes omnino homines pro-

xime obligent; quia finem sufficientissimum habent, si obligent plures scientes. Hoc ipsum adversarii debent respondere de plurimis legibus positivis: consequenter non erit absurdum, idem dicere de quibusdam legibus naturalibus.

73. Ob. 5. DEUS facienti, quod est in se, non denegat gratiam: ergo, si homines diligenter orarent, vel facerent, quae DEUS ab ipsis requirit, nil juris naturalis ignorarent: ergo, si aliquid hujus ignorant, vincibiliter ignorant. Confir. S. August. l. 3. de lib. arb. c. 20. de DEO ait: Negligentibus autem, & peccata sua de infirmitate defendere volentibus, non ipsam ignorantiam, difficultatemque pro crimine objiceret, sed quia in eis potius permanere, quam studio quaerendi, atque discendi, & humilitate constendi, atque orandi, ad veritatem, ac facilitatem, pervenire voluerunt, iusto supplicio vindicaret. & c. 22. Quod ergo ignorat, quid sibi agendum sit, ex eo est, quod nondum accepit: sed hoc quoque accipiet, si hoc, quod accepit, bene usa fuerit: accepit autem, ut pie & diligenter quarat, si volet: ergo ex S. Augustino diligenter orantes, & quarentes, accipient scientiam, nec patientur ignorantiam.

74. Resp. Haec obiectio injuriam facit sanctissimis viris, Thomae, Bonaventurae, Scoto, ac innumeris aliis, quasi non pie orassent: vel necessariam ex parte sua diligentiam, & inquisitionem veritatis, omisissent; cum tamen plures eorum doctrinam suam magis orationis, quam studiorum assiduitate, adepti sint, & veritatis indagandae gratia, dies noctesque laborarint. In forma, neg. consequ. DEUS quidem facienti, quod est in se, nil negat necessarij ad salutem ipsius: at negat saepius alia, non necessaria, inter quae merito computanda venit scientia aliorum, juris quidem naturalis praepceptorum, sed hic, & nunc, proxime non obligantium, quibus proin etiam non observatis, adhuc patet recta in coelum via, sicut juxta adversarios eadem patet, non observatis quibusdam juris positivi praepceptis, inculpabiliter ignoratis.

Ad confirmationem eadem servit responsio. Ex objectis textibus S. Augustini rite quidem probatur, ignorantiam, ex qua peccatur, vincibilem esse oratione, aut fideli inquisitione: at non probatur, omnem ignorantiam esse vincibilem; cum DEUS orantibus quidem concedat notitiam illorum, sine quibus peccatum vitari non potest, aut ad quae hic, & nunc, proxime obligat; quia talis scientia ad salutem necessaria est: at non concedit DEUS, etiam orantibus, notitiam aliorum omnium, ad salutem non necessariorum, ut jam dictum. Tandem adverto, quod S. Augustinus citatis textibus loquatur de negligentibus, quales non sunt plurimi, qui tamen multa, quae etiam ad jus naturale spectant, ignorant, ut jam ostensum, & experientia insuper quotidiana demonstrat.

QUESTIO II.

De Libero.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Libertas.

75. Libertas, ut videre est apud Magistrum Sententiarum l. 2. dist. 25.

12

quasi

quasi per totam, à Patribus, maxime à S. Augustino, assignatur triplex, prima à necessitate, secunda à peccato, tertia à miseria. Prima etiam vocatur libertas naturæ, de qua Apostolus 1. Cor. 7. v. 37. ait: *Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis.* Altera vocatur libertas gratiæ, de qua idem Apostolus ad Rom. 6. v. 18. ait: *Libertati autem à peccato, servi facti estis iustitiæ.* Tertia dicitur libertas gloriæ, de qua iterum Paulus ad Rom. 8. v. 21. *Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum DEI.*

Ad nostrum autem scopum, hic propositum, tantum facit libertas naturæ; agimus enim de libertate omnibus communi; cum tamen libertas gratiæ, seu à peccato, detur in solis iustis: libertas autem gloriæ reperitur in solis Beatis. Item agimus de libertate, in ordine ad merendum, vel demerendum, ad quod non servit libertas gloriæ: libertas autem gratiæ sanctificantis (quæ hic potissimum intelligitur) non est necessaria, saltem ad demerendum, vel tantum de congruo merendum: quamvis ad meritum supernaturale utique requiratur gratia actualis.

76. Libertas autem naturæ alia dicitur libertas à coactione, alia libertas à necessitate. Prima datur, quando quis non cogitur invitus per vim, aut violentiam, ad aliquid faciendum, etsi necessarium agat. Hac libertate Beati amant DEUM; quia non amant coacti, aut inviti: hac ratione etiam infantes liberi sunt, imò & bruta. e. g. canis non invitus comedit, vel currit: & hac libertas vocatur etiam spontaneitas.

Alteram verò, & magis propriè dicta, libertas à necessitate (quæ etiam vocatur libertas indifferentiæ) datur, quando quis non tantum sponte aliquid agit, sed quando ita agit, ut possit non agere: & de hac maxime hic quæritur. Subdividitur autem hæc ipsa iterum in libertatem contrarietatis, & libertatem contradictionis. Libertas contrarietatis datur, quando quis potest agere duo positiva. e. g. amare DEUM, vel eum odisse, vel actum cum amore impossibilem elicere, vel saltem locum unius actus alium, vel speciem, vel intensiorem, differentem ponere. Libertas contradictionis non eodem modo explicatur ab omnibus. Qui admittunt, possibilem esse puram omissionem liberam, dicunt, libertatem contradictionis esse libertatem ad actum, & puram ejus omissionem; qui hanc possibilem negant, dicunt, libertatem contradictionis esse ad actum, & puram ejus nollitionem: e. g. ad actum amoris, & ad puram nollitionem amoris. His præmissis

77. Dico. Libertas indifferentiæ, seu à necessitate, est potentia, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis potest agere, & non agere. ita communissimè Theologi. Prob. 1. Deuteron. 30. v. 19. ait Moyses: *Testes invoco hodie cælum, & terram, quod proposuerim vobis, vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem: elige ergo.* Josue 24. v. 15. *Optio vobis datur: eligite hodie, quod placet.* agitur autem ibi de cultu veri DEI, vel falsorum Deorum 2. Reg. 24. v. 12. dicit DEUS per Nathan ad David: *Trium tibi datur optio, elige unum, quod volueris.* Ecclesiastic. 15. v. 14. *DEUS ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: adjecit mandata, & præ-*

cepta sua: si volueris mandata servare, conferentur tibi, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi: & iterum c. 31. v. 10. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit:* Hi textus, & plures alii similes, qui possent adduci, ut cuique obiter consideranti patet, exponi nequeunt, nisi dicatur, quod libertas sit potentia, quæ, habitis omnibus prærequisitis, potest agere, & non agere, non quidem potentia simultatis, sed similitate potentiarum: ergo.

78. Prob. concl. 2. ex Conciliis. Tridentinum sess. 6. c. 5. ita habet: *Ita, ut tangente DEO cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjicere potest:* & can. 4. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à DEO motum, & excitatum, nihil cooperari, assentiendo DEO excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet: neque posse dissentire, si velit: sed velut inaniter quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere, anathema sit:*

Concilium Senonense in Gallia anno 1528. sub Clemente VII. in Decretis fidei. Decreto 17. sic habet. *Cum igitur reliquerit DEUS hominem in manu consilii sui, apposeritque coram eo ignem, & aquam, bonum & malum, ut, ad quodcumque voluerit, porrigat manum suam: nec ab ipse beatus ille dicatur, qui potuit transgredi, & non est transgressus, & facere mala, & non fecit: quod sub eo sit appetitus ejus, & domineatur illius: ac denique percurrenti Sacram Scripturam passim obvium sit, quod liberum, utramvis in partem, hominis arbitrium asseveret, satis esse visum est.* Ex quibus verbis habetur, tum textus supra allatos rectè à nobis adductos; tum hominem liberum posse utrumvis agere, adeoque libertatem esse potentiam in conclusione nostra expositam.

79. Prob. conclusio 3. ex Pontificum definitionibus. S. Pius V. & Gregorius XIII. damnarunt inter propositiones 79. Bajanæ, etiam istas: scilicet 39. *Quod voluntariè sit, etiam si necessarium fiat, liberè tamen sit.* 41. *Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato.* 66. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* 67. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit.* Inter quinque famosas propositiones Janfenii, ab Innocentio X. & Alexandro VII. damnatas, tertia est ista: *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione:* ergo ad libertatem non sufficit tantum absentia violentiæ, sed requiritur etiam absentia necessitatis spontaneæ: adeoque dari debet potestas ad utrumque: simulque, præsertim ex propositione 41. Baji damnata, roboratur explicatio textuum S. Scripturæ num. 77. allatorum

80. Prob. conclusio 4. ex Patribus: S. Augustinus pluribus locis, præsertim l. de gratia, & libero arbitrio, item tribus libris de libero arbitrio docet, in hominis liberi potestate esse situm, bonum, vel malum eligere: adduco unum, aut al-

terum textum. l. 3. de liber. arbit. c. 1. ait: Si enim natura, vel necessitate iste motus aversionis à DEO existit, culpabilis esse nullo pacto potest. & inferius: In eoque similis est motus liber illi motui, quo deorsum versus lapis fertur, quod, sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi; verumtamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapidis cobibere motum, quo fertur inferius: animus vero, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora deligat. & sub finem capituli. Motus autem, quo hic, atque illic voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra potestate, neque laudandus, cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet, quasi quandam cardinem voluntatis &c. Homil. 12. inter 50. ait: Cum per DEUM adiutorium in potestate tua sit, utrum consentias diabolo: quare non magis DEO, quam ipsi obtemperare deliberas? & post pauca: Cum DEUS potestati homini in potestate non consentire Satanae: & iterum: Nostrium est, vel eligere, vel repudiare, quod suggerit.

S. Hieron. l. 3. Dialogorum contra Pelagianos c. 4. Hoc est, quod tibi in principio dixeram, in nostra esse possum voluntate, vel peccare, vel non peccare: & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, ut liberum ferretur arbitrium. S. Ioan. Damascenus l. 2. de fide c. 26. In nobis autem sunt ea, quorum sumus liberam adepti potestatem, & facere, & non facere: S. Optatus Millevitanus l. 7. adversus Parmenianum. sub initium. Quidquid de voluntate potest ab homine fieri, hoc meruit prohiberi: quidquid necessitas peccat, non potest magnis viribus accusari. Denique voluntas habet penam, necessitas veniam. Homicida scelus, dum nemo cogit, potest & facere, potest & non facere: adulterium meretur, dum desoris nemo compellit, potest admittere, potest & non admittere: & cetera huiusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium. S. Irenaeus adversus haereses lib. 4. cap. 71. ait de DEO: Consilium quidem bonum dat omnibus: posuit autem in homine potestatem electionis, quemadmodum & in Angelis. Similia habent alii SS. Patres, quos vide apud Bellarminum. tom. 4. de gratia, & libero arbitrio. l. 4. c. 9.

81. Prob. conclus. 5. etiam ex communi sensu, & notione nominis, communissime recepta. Libertas, de qua hic agitur, seu libertas, ut dicitur, naturae, opponitur ex communissimo omnium sensu necessitati; nullus enim censet, liberum esse eum, qui est necessitatus ad unum, aut eum, qui non potest facere, vel omittere, vel contrarium facere, si sit libertas contrarietatis: ergo debet esse potentia ad utrumque expedita, seu, quod idem est, debet esse potentia, quae, positis omnibus ad agendum praerequisitis, potest agere, & non agere, simulate potentiae, ut iam diximus, non potentia simultatis, hoc est, ut simul habeat utramque potentiam, non tamen possit utramque simul exercere (alias contradictoria, vel contraria faceret) sed divisim, hoc est, pro lubitu, unam, vel alteram. Alii dicunt, hominem liberum posse agere utrumque in sensu diviso, non composito: intellige, non in sensu diviso potentiae; quia utraque simul datur: sed in sensu diviso exercitii, seu actus; quia non potest conjungere actum utrumque.

Confirm. In definitionibus, vel primis notionibus nominum, & rerum, debet dari auctoritate: atqui est innegabile, quod communis sensus per libertatem intelligat talem potentiam: ergo, minor patebit cuicque, praesertim legenti paulo antiquiores auctores; quod enim pauci adacti consequentia doctrinae, cum libertatem aperte negare non audent, aliam definitionem voluerint confingere, non obest communi aliorum sensui, praesertim, cum illorum explicatio non stet cum Pontificum definitionibus, & Conciliorum decretis &c. Hi tamen ipsi pauci causa sunt, ob quam haec definitio fusiùs fuit probanda, ne scilicet libertas, dum nomine tenus asseritur, re ipsa impunè negetur.

82. Respondet quidam Recentior, libertatem tantum exigere, ut omnis actio possit componi cum potestate ad agendum, seu cum praerequisitis ad posse: non verò cum omnibus praerequisitis ad agere. Sed contra. Vel intelligitur potestas completa, & proxima: & est potestas constituta ex omnibus praerequisitis ad agendum; aliter certe intelligi nequit, me posse complete, & proxime agere, quam, si habeam omnia praerequisita ad agendum. Dico praerequisita; nam, cum ipsa actio formaliter etiam requiratur ad agendum, & ipsa non constituat libertatem in actu primo, haec non constituitur ex omnibus requisitis ad agere, sed tamen ex omnibus praerequisitis.

Vel intelligitur potestas tantum incompleta, aut remota: & haec ad libertatem non sufficit. Sanè nemo ex haereticis negavit homini potestatem aliquam incompletam, & remotam ad utrumque libertatis extremum: & tamen negarunt libertatem, atque propterea ab Ecclesia damnati sunt. 2. Quando tantum datur potestas incompleta ad unum extremum, hoc ipso non potest istud fieri, ut videtur tam clarum, quam clarum, quod habens optimos oculos, & objecta proxima, non possit videre sine luce: ergo in hoc casu datur necessitas ad alterum; consequenter nulla electio. 3. Tridentinum citatum n. 78. docet, quod voluntas illi gratiae, cui hic, & nunc, consentit, possit dissentire, possit eam abicere: ergo cum omnibus praerequisitis ad agendum (haec enim necessariò dantur, quando voluntas consentit) potest non agere, sive etiam oppositum agere.

83. Resp. quidam Lovaniensis, ad libertatem sufficere, quod sit actus à voluntate nostra; cum enim voluntas sit in potestate nostra, etiam actus, qui ab ea profluit, erit in potestate. Haec valde ambigüe dicta sunt; nam voluntatem esse in nobis, vel in nostra potestate, variè exponi potest. Primo enim voluntas in se ipsa, & formaliter accepta, pro potentia volendi, necessariò est in nobis, sicut intellectus; unde sic accepta non est in nostra potestate. Secundo, si voluntas, accipiat pro actu voluntatis, dicitur in nostra potestate, denominatione accepta à potiori; quia ut plurimum actus sunt liberi, quamvis utique etiam aliqui sint necessarii, ut actus indeliberati in via, amor beatificus in patria. Tertiò, voluntas, si subintelligatur, ut libere determinans se ipsam, etiam est in nostra potestate, quatenus scilicet est in nostra potestate, ut datur hoc concretum libere

determinans, quamvis non sit in potestate nostra ut detur ejus subiectum.

Jam quocunque in sensu accipiatur voluntas, consequentia, vel illatio adversari, quod omnis actus à voluntate profluens, sit eo ipso in nostra potestate, ac liber, est nulla; nam in primo sensu etiam antecedens est falsum: in secundo sensu negatur, quod omnis actus voluntatis, si non profluat ab ea, ut proximè expedita ad utrumque, sit liber: & in tertio negatur, quod voluntas ad omnem actum se liberè determinet. Quod si adversarius, ut videtur, velit, omnem actum à voluntate, quomodocunque profluentem, eo ipso esse liberum, manifestè contradicit definitionibus S. Pii V. & Gregorii XIII. citatis *num. 97*. Sed nec hæretici unquam negarunt, actus necessarios plurimos à voluntate produci: & tamen negarunt libertatem, atque ut eam negantes damnati sunt, nec tantum; quia nomen, sed; quia ipsam rem negarunt.

84. Respondet alius Lovaniensis, se, negando hanc definitionem, tantum illud docere, quod docent Thomistæ, dum ajunt, stantibus omnibus requisitis ad agendum (inter quæ etiam est prædeterminatio physica) non posse dari omisionem actus. Sed imprimis Thomistæ Recentiores nunc satis communiter negant, prædeterminationem se tenere ex parte actus primi, & dicunt, eam se tenere ex parte actus secundi, vel intermedii inter primum, & secundum: adeoque non volunt, prædeterminationem esse aliquid ex prærequisitis, sed tantum ex requisitis, de quibus vide *num. 82*. Dein Thomistæ definitionem nostram admittunt, & si ex hac impugnatur eorum prædeterminatio, non propterea negant eam definitionem: sed student ostendere, libertatem sic definitam stare cum sua prædeterminatione. Si quis tamen ex Thomistis definitionem hanc negaret, nostris rationibus efficaciter impugnari posset.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

85. **O**B. 1. Juxta Scripturas omnis actus voluntarius est imputabilis agenti: ergo etiam est liber. antec. prob. *Psal. 53. v. 8.* dicitur: *Voluntariè sacrificabo tibi*, quod S. Ambrosius. *l. 2. de fide c. 3.* explicat, ut significet idem, ac liberè, seu, ut ait, *in potestate habere, quæ vellet.* ad *Hebr. 10. v. 26.* *Voluntariè peccantibus.* 2. *Machab. 1. v. 3.* *Faciatis ejus voluntatem, corde magno, & animo volenti:* ergo &c. Similia in Scripturis occurrunt passim. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conf. Ut advertit Suarez *in 1. 2. tr. 2. disp. 1. sect. 3. n. 25.* Gormaz *de act. hum. n. 276.* & alii, voluntarium ex perfectione cognitionis, seu perfectum, ordinariè in viatore est liberum: hinc duo ista vocabula sæpe à Scripturis, PP. & communi etiam modo loquendi, sumuntur pro eodem: adeoque non intelligitur quomodocunque, sed speciali modo voluntarium, seu liberum.

86. Ob. 2. ex SS. Patribus. S. Augustinus, *de natura, & gratia. c. 46.* cum sibi obje-

cisset illud Pelagii dictum: *Voluntatis enim arbitrio, ac deliberatione privatur, quidquid naturali necessitate confingitur.* respondet, absurdè hoc dici. Idem in *Enchiridio c. 105.* ait: *Aut voluntas non est, aut libera dicenda est.* & *l. 1. retract. c. 15.* ait: *Voluntas est animi motus cogente nullo: & ferme idem dicit de libero: ergo ad libertatem non requiritur absentia omnis necessitatis, etiam invincibilis, sed tantum absentia violentiæ, & coactionis.* Resp. dist. conf. ergo ad libertatem indifferentiæ, requisitam ad meritum, vel demeritum, non requiritur absentia omnis necessitatis invincibilis. neg. conf. ad libertatem tantum à coactione, peccato, vel miseria. conc. conf. Sanè S. Augustinus *n. 80.* & pluribus aliis locis, qui possent citari, nobiscum sentit, nec hoc loco sibi contradicit.

Unde, quod attinet ad primum textum, S. Aug. non hoc dicit, sed tantum, quod per absurdum sit dicere, quod non pertineat ad voluntatem id, quod hæc necessariò vult, vel necessariò non vult: exemplum autem ponit in DEO, qui non potest velle peccare, & necessariò non vult peccare: & in nobis, qui non possumus velle esse infelices, sed necessariò volumus esse felices: quis autem dicat, DEUM habere libertatem indifferentiæ ad nolitionem peccati, vel nos ad volitionem infelicitatis? Equidem videtur Pelagius, ibi loqui de voluntate libera libertate indifferentiæ: at S. Aug. non directè illi respondet; quia non est illi ibi controversia, an detur liberum arbitrium: sed, an possit quis vitare peccata, & bene vivere absque gratia Christi: quam gratiam si admittat Pelagius, sæpe ait S. Doctor, non fore ampliùs controversiam; nec negat absolute dictum Pelagii, sed tantum dicit: *Et hic nonnulla questio est*, scilicet, de qua libertate sit sermo, an de libertate indifferentiæ, an de libertate à miseria, & peccato, quam ibi præcipue negandam contendit S. August. in homine lapsio sine gratia DEI: & dein primum subjungit, per absurdum esse dicere, non spectare ad voluntatem actus, etiam naturaliter elicitos.

Secundus textus non ita habet, sed sic: *Postea in beatitudine verò sic erit, ut male velle non possit homo, nec ideo libero carebit arbitrio: multò quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato: neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, quæ beati esse sic volumus, ut esse miseri non solum nolumus, sed nequaquam prorsus velle possimus:* ex quibus est manifestum, S. Doctorem non loqui de libertate indifferentiæ: sed de libertate à peccato.

87. Tertius textus, ut facile colliget, qui leget contextum, per terminum cogente vult significare necessitante, ut advertit Suarez. *in 1. 2. tr. 2. de voluntario disp. 1. sect. 3. n. 14.* nam S. Augustinus eodem loco. ait, sic etiam primos parentes nullo cogente, seu libera voluntate peccasse, à quibus utique non tantum violentia, sed etiam necessitas omnis absuit, ut ipsi adversarii non negant; cum fuerint in statu naturæ integræ. Et addit S. Pater, tentatorem fuasisse iis, non coegisse. Sic etiam hos terminos accipit S. Cyrillus. *Catechesi. 4. titulo de anima.* S. Irenæus *adversus hæreses lib. 4. c. 71.* & S. Bernardus *de gratia*

ita & libero arbitrio c. 3. ubi ait, voluntatem ideo beatitudine, aut miseria dignam esse; quia nulla cogitur necessitate; cum tamen c. 2. prae-
misset, omnem necessitatem excusare. Adde, quod S. Augustinus saepe duos hos terminos confundat: & hoc ipso libro retrahit, c. 9. sumit pro eodem, necessitare ad peccandum, & cogere ad peccandum, dum dicit: *Neminem natura sua cogit, ut peccet.* Certè natura ad nihil cogit (coactio enim est contra naturam) sed tantum aliquando necessitat. Unde, si negaretur tantum coactio ad peccatum, & non etiam necessitas, non satis negaretur. Ceterum, ut hic dicam, quod etiam ad sequentia referendum est, quando Patres videntur aliquid dicere contrarium, aut Scripturis, aut Conciliis, aut Pontificum definitionibus, aut etiam suis propriis alibi dictis, explicandi sunt modo optimo, quo possunt; hoc enim exigit debita illis reverentia. Si autem aliquis Sanctorum Patrum omnino non posset conciliari cum supradictis fidei regulis, esset deferendus. Hinc Alexander VIII. merito damnavit hanc propositionem 30. *ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

88. Dices. S. Augustinus l. de natura, & gratia. c. 46. dicit, in DEI voluntate esse non peccare, quamvis necessarii non peccet: item l. 5. de civ. DEI. c. 10. dicit, DEUM esse liberum, et si non possit velle malum, & bonum: ergo ad libertatem non requiritur potestas ad utrumque. Confirm. Idem S. Doctor l. 3. de libero arbitrio c. 3. ait: *Non enim posses aliud sentire esse in potestate nostra, nisi, quod, cum volumus, facimus:* sed, quod est in potestate nostra, est liberum: & quod necessarii volumus, etiam facimus, cum volumus: ergo etiam, quod necessarii volumus, est liberum.

Resp. esse utique in DEI voluntate non peccare, sed non in voluntate libera, libertate indifferentia, sed tantum libera, libertate à peccato. Ad alterum textum Resp. hunc sensum vix inveniri in eo capite: quidquid autem de hoc sit, facile dicitur, DEUM non esse liberum libertate indifferentia ad bonum, vel malum, sed tantum ad bonum, unum præ alio, vel etiam omissionem utriusque. Ad confir. dist. 2. partem minoris, quod necessarii volumus, facimus, cum volumus, & cum potestate nolendi, nego min. sine hac potestate, conc. min. & neg. conseq. debet enim in textu S. Doctoris necessarii subintelligi: *quod volumus cum potestate nolendi;* alias sibi, & doctrinæ Ecclesiasticæ contradiceret.

89. Obijcitur 3. S. Thomas in 2. dist. 25. quest. 1. art. 4. in corp. ait, *Liberum arbitrium dicitur ex eo, quod cogi non potest:* ergo libertati sola obest coactio. Confir. Idem Angelicus in 3. dist. 18. quest. 1. art. 2. ad 5. ait de libero arbitrio Christi, *Sietiam esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum DEUM, quod non facere non potest, tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis, sive meriti; quia in illud non coactè, sed sponte tendit, & ita est actus sui dominus:* ergo libertati sufficit spontaneitas.

Resp. dist. conseq. Libertati obest sola, & omnis coactio, quam S. Thomas hic intelligit

om. conseq. sola coactio strictè dicta. neg. conseq. S. Doctor ibidem ad 1. dicit: *Quod libertas à necessitate est, quæ consequitur naturam potentia, & ideo per actus, & habitus variatur:* unde ibi coactionem sumit pro necessitate, imò etiam pro quovis impellente, non strictè necessitante, ut patet legenti contextum; cum ibi distinguat coactionem impellentem, & inducentem, atque dicat, hanc (scilicet motiva inducentia) posse minui, vel augeri, & in hoc sensu etiam libertatem posse minui, vel augeri: quod ibi erat primum quæsitum.

90. Ad confirm. S. Doctor ibi prius respondet aliter, & ait, Christi Domini arbitrium liberum non fuisse determinatum ad unum, nisi secundum genus, scilicet ad bonum, cum impossibilitate mali: inde quidem etiam objecta verba ponit: sed quomodo potest esse dominus sui actus Christus, ut ibi ait, si tantum quomodo-
docunque sponte tendit: nam etiam bruta tendunt sponte? ergo debet subintelligi, quod sponte tendat, hoc est, cum magna inclinatione, seu, eliciat actum intensiorem, quam exigit determinatio: adeoque detur in Christo libertas, vel electio, intra duas species actuum amoris, vel inter ejusdem individuales actus (si intensio supponatur non mutare speciem) scilicet ad actus magis, vel minus intensos.

Certè S. Thomas apertè docet, etiam necessitatem, sine coactione strictè dicta, tollere libertatem; nam quest. 6. de malo (quæ est de electione humana) a. unico in corp. statim initio sic scribit: *Dicendum, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogere-
tur; non enim omne necessarium est violentum, sed solum id, cujus principium est extra: unde & motus naturales inveniuntur aliqui necessarii, non tamen violenti; violentum enim repugnat naturali, sicut & voluntario; quia utriusque principium est intra, violenti autem principium est extra.* Hæc autem opinio est hæretica; tollit enim rationem meriti, & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse meritum, vel demeritum, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Hæc ibi S. Doctor, ubi ulterius ostendit, hanc opinionem etiam evertere omnia principia Ethices.

91. Obijcitur 4. Petrus prædeterminatus ad actionem, est liber ad agendum, & tamen non habet omnia prærequisita ad non agendum: ergo. prob. 2da pars antec. In tali casu Petrus non habet negationem prædeterminationis: hæc est prærequisita ad non agendum: ergo. Resp. Thomistæ, qui concedunt primam partem antec. negant secundam. ad prob. neg. min. dicuntque, negationem illam non esse prærequisitam, nec se tenere ex parte actus primi. Noltri e contra negant primam part. antec. quinam melius, non est hujus loci discutere. vide tractatu de DEO n. 448. Solum addo, sententiam de prædeterminatione non esse Catholicam in hoc sensu, quasi ab omnibus Catholicis deberet admitti, sicut nec in hoc sensu Catholica est sententia de scientia media: sed utramque tantum in hoc sensu, quod ab Ecclesia sit permessa doceri; unde male arguerent Calvinistæ: Catholici admittunt prædeterminationem physicam: sed hæc tollit libertatem: ergo, nam major, universaliter sumpta, est falsa: qui verò eam

eam admittunt, negant min. ex una autem propositione non potest inferri conclusio.

92. Ob. 5. Amor beatificus est liber, moralis, atque laudabilis: sed non procedit à potentia, ad utrumque expedita: ergo, prob. ma. si non est liber, tunc amor viæ est perfectior: hoc est absurdum: ergo. Confirm. Uterque amor tendit in idem objectum, uterque facit hominem perfectum, sanctum, & moraliter bonum: ergo, si unus est liber, etiam alter est liber. Resp. neg. 1. & 2. partem maj. & dist. 3. amor ille est laudabilis objectivè, conc. formaliter, seu proximè imputabiliter ad laudem, tanquam præmium meriti. neg. ma. & conc. min. neg. conseq. ad prob. neg. ma. si libertas est extrinseca actibus, prorsus non est perfectior amor viæ; quia prædicatum libertatis, quo deberet excellere, est ei extrinsecum: si autem libertas est intrinseca, tamen absolute est perfectior amor beatificus necessarius, tum; quia est magis voluntarius ob perfectiorem cognitionem ex num. 13. tum; quia est longè intensior: tum; quia est possessio DEI, & unio longè intimior &c. quæ prædicata longè superant prædicatum solum libertatis, etiam si sit intrinsecum.

93. Dixi supra, amorem patriæ esse objectivè laudabilem: hoc non aliud significat, quam, eum esse objectum conforme naturæ rationali ut tali: ex quo sequitur, quod ob illum Beatus possit laudari, sicut sol ob lucem: non autem esse formaliter laudabilem, in hoc sensu, quasi possit imputari Beato ad magnam, & novam laudem, quam ipse hoc actu sit meritis, & quidem proximè; nam radicaliter quidem, seu argutivè infertur, Beatum adhuc in via actus formaliter laudabiles elicuisse, & per eos laudem meritum fuisse; aliàs enim ad beatitudinem non fuisset admissus.

Si tamen per formalem laudabilitatem intelligatur tantum intrinseca bonitas, atque honestas actus, quatenus intrinsecè est tendentia in objectum ut honestum, & amplexio honestatis ut talis, hanc utique habet amor beatificus: & sub hac ratione magis est laudabilis, quam lux solis, vel tantum actus aliquis externus, qui est indifferens ad bonum, & malum. Ad confirm. dist. ant. Uterque amor tendit in idem objectum, & eodem modo, neg. ant. diverso modo, conc. ant. & neg. conf. Amor viæ tendit meritorie, dum datur potestas ad non tendendum: facit etiam sanctum meritorie, & non tantum, sicut gratia sanctificans, præsupponendo meritum: facit item imputabiliter bonum merendo &c. non ita amor beatificus: ergo, licet ille sit, non tamen iste debet esse liber.

ARTICULUS III.

An homo sit liber.

94. **L**iberum hominis arbitrium negarunt antiqui hæretici, atque etiam recentiores, Simon magus, Manichæi, Wicleffus, Lutherus, Calvinus, Bucerus, ac alii: quanquam postea Lutherus hæresin suam restrinxerit, atque admisit libertatem quoad actiones civiles, & politicas (quas vocavit

justitias carnis) sed non ad actiones bonas, & salutares: quem dein errorem etiam amplexus est Melancthon, & confessio Augustana, de quibus vide Tannerum tom. 2. disp. 2. quæst. 1. dub. 1. num. 10. At verò fides Catholica docet, dari in homine libertatem, tum ad actiones civiles, tum ad salutares, quamvis ad has debeat compleri per gratiam supernam.

95. Dico. De fide est, hominem esse liberum. Prob. Textus Scripturæ, Conciliorum, & Patrum à n. 77. allati, probant, libertatem in homine rationis compote dari, & quidem ad utroque actus: ergo, antec. facile patet eos textus expendenti; hinc in textum Ecclesiastici ibi citatum S. Aug. 1. de gratia. & lib. arbitrii, c. 2. sic ait: *Ecce apertissime videmus expressum liberum humane voluntatis arbitrium. Quid illud, quod tam multis locis omnia mandata sua custodiri, & fieri jubet DEUS? quomodo jubet, si non est liberum arbitrium?* Ratio etiam est clara; utrique enim actus, tam purè civiles, quam etiam supernaturales, prudenter, ut nemo negat, præcipiuntur, tam à DEO, quam à superioribus creatis: præmiantur actus boni, & puniuntur mali: laudantur homines propter illos, vituperantur propter istos: suadentur illi, dissuadentur illi, tum à DEO, tum à creaturis bonis: à malis vero, seu demonibus, incitantur homines ad mala: quod etiam imprudentissime fieret, si homo libere tentationi consentire non posset: ergo debet dari potestas libera ad eos actus faciendos. Si enim actus bonos necessariò facimus, quid laudis formalis, strictè dictæ, inde meremur? Si mala necessariò agimus, quid punimur, & præsertim ineffabilibus gehennæ tormentis? Si agere non possumus, quid omisso culpæ habet? Quæso, si DEUS puniret æternis flammis homines omnes, quod non fecissent miracula, quid cogitares? Et tamen eodem modo se haberet ad actus supernaturales juxta adversarios ille, qui eos non eliceret.

96. Longè aliter sentit S. August. n. 97. citatus. Audiatur idem de fide contra Manichæos c. 10. sic loquens. *Quis enim non clamat, stultum esse, præcepta dare ei, cui liberum non est, quod præcipitur facere? & iniquum esse, eum damnare, cui non fuit potestas iusta complere? Et has injustitias, & iniquitates, miseri non intelligunt, DEO se ascribere. Audiatur iterum de duabus animabus contra Manichæos c. 11. Nec hi libri obscuri mihi scrutandi erant, unde discerem, neminem vituperatione, suppliciove dignum, qui, aut id velit, quod iustitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod facere non potest. Nōne ista cantant, & in montibus pastores, & in theatris poëtæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & antistes in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum.*

Omitto hic ex principiis Philosophicis multiplicem demonstrationem libertatis humane in ordine ad actus, saltem naturales, desumptam, tum ex sensu communi rotius generis humani, tum ex propria cujusvis experientia, & confessione: ex propositis præmiis, & poenis, præceptis, & prohibitionibus naturalibus, consiliis, exhortationibus, ex judicio indifferenti, necessariò in hunc finem à natura intento, ut homines deliberent, quid facere, seu ad quid se determi-

terminare velint, quæ omnia fufius profequuntur Philofophi: nos autem merito fupponimus.

97. Ob. 1. S. Paulus. 2. Cor. 3. v. 15. fcribit: Non quod fufficientes fimus cogitare aliquid à nobis, quafi ex nobis: ergo non fumus liberi. Confir. 1. Idem Apoftolus. 1. Cor. 12. v. 6. ait, DEUS, qui operatur omnia in omnibus: ergo nos nihil liberè agimus. Confir. 2. 1. Jo. 3. v. 9. dicitur: Omnis, qui natus eft ex DEO, peccatum non facit; quoniam fermen ipfius in eo manet; & non potefit peccare; quoniam ex DEO natus eft: ergo (infert Calvinus) piorum corda ita efficaciter divinitus gubernantur, ut inflexibili affeetu fequantur. Relp. neg. confeq. Statim addit Apoftolus: Sed fufficientia noftra ex DEO eft. Licet igitur non à nobis, aut à naturâ noftrâ, habeamus poteflatem expeditam ad falutariter agendum, habemus eam à DEO per gratiam, quam fufficientem, ad præcepta Divina implenda, DEUS nemini negat. Sic enim docet Concilium Senonenfe decreto 15. de libero arbitrio: Neque tamentanta gratiæ neceffitas libero præiudicat arbitrio; cum illa femper fit in promptu: nec momentum quidem prætereat, in quo DEUS non fiet ad opifium, & pulset: cui, fi quis aperuerit januam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo: nec denique tale fit huiusmodi trabentis DEI auxilium, cui refifti non poffit. Ad 1. confir. neg. conf. DEUS operatur, nos verò cooperamur, & quidem liberè. Ad 2. confir. neg. conf. Illud non potefit peccare fignificat tantum, non poffe conjungere peccatum grave cum gratia, feu dilectione DEI, quæ eft illud fermen, & illa nativitas, ut colligitur ex S. Hieronymo. l. 2. contra Iovin. c. 1. & S. Aug. tr. 5. in ep. Joan. at potefit quis abicere ipsam gratiam, & fic peccare.

98. Ob. 2. Ad Rom. 7. v. 19. ait Apoftolus: Non enim, quod volo bonum, hoc facio: fed, quod nolo malum, hoc ago: & hic textus accipiendus eft de omni homine, ut paffim Patres, ac Doctores exponunt: ergo nullus homo habet liberum arbitrium. Relp. neg. confeq. Apoftolus hic agit de motibus indeliberatis concupifcentiæ, quos operatur eadem concupifcentia, etiam in hominibus iuftis, contra voluntatem eorum; quia, quando deliberatè agunt, iftos motus averfantur: hanc autem concupifcentiam S. Paulus vocat peccatum per metonymiam; quia eft effectus peccati originalis, & caufa etiam aliorum actualium.

Et hæc refponfio fufficiens omnino eft huic objectioni: quia tamen hoc textu videntur plurimum niti novatores Janfeniani, eique fyftema de duplici concupifcentia, feu delectatione, alternatim prævalente, ac hominem, nunc ad bonum, nunc ad malum determinante, impo-
nere: voluntque, etiam S. Auguftinum hunc textum ita exponere, ut in eo quoque peccetur, quod urgente, vel neceffitante concupifcentia fit, operæ pretium eft, huius S. Doctoris mentem hic fufius declarare.

99. Poffet quidem videri S. Aug. de natura & gratia c. 67. & alibi quoque, dicere, quod etiam peccetur, quando quis ex ignorantia, vel etiam ex neceffitate concupifcentiæ, ita agit, ut, (ficut ait) videat, quid rectè faciendum fit, & velit, nec poffit implere. Sed, fi mens S. Doctoris magis investigetur, patet, eum, aut loqui tan-

tum de neceffitate, & ignorantia non invincibili, fed vel proximè, vel remotè vincibili: aut de peccato non ftrictè, fed tantum latius dicto. Sic cit. cap. cum dixiffet, hominibus de hac neceffitate, & ignorantia, querentibus refponfum jam effe, tamen iterum fic refpondet: Re-
tè enim fortaffe quererentur, fi erroris, & libidinis, nullus hominum victor exifteret. Cum verò ubique fit præfens, qui multis modis per creaturam fibi domino fervientem, averfum vocet, doceat credentem, confoletur fperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem. Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, fed quod negligis quærere, quod ignoras: neque illud, quod vulnerata membra non colligis, fed quod volentem sanare contemnis. & c. 69. fic ait: Eo quippe ipfo, quo firmitiffimè creditur, DEUM iuftum, & bonum, impoffibilia non potuiffè præcipere, hinc admonemur, & in facilibus, quid agamus, & in difficilibus, quid petamus, & poft pauca: Petat, quo deftituitur, ut impleat, quod iubetur.

Iterum in exppofitione epiftolæ ad Galatas in c. 5. circa medium in illud v. 17. Caro concupifcit adversus fpiritum, fpiritus autem adversus carnem; hæc enim fibi invicem adverfantur, ut non ea, quæ vultis, faciatis. fic ait: Putant hic homines, liberum voluntatis arbitrium negare Apoftolum nos habere: nec intelligunt, hoc eis dictum, fi gratiam fidei fufceptam tenere nolunt, per quam folam poffunt fpiritu ambulare, & concupifcentiæ carnis non perficere. Si ergo nolunt, eam tenere, non poterunt ea, quæ volunt, facere. Ex quibus patet, S. Doctorem, dum videtur afferere, fimiles motus effe verè peccata, loqui de neceffitate vincibili.

100. Aliquando autem non loquitur de peccato verè tali, fed tantum de peccato latius dicto, prout ipfe Apoftolus concupifcentiam (quæ eft poena culpæ originalis, & caufa sæpè actualium peccatorum) vocat peccatum ad Rom. 7. Sic autem S. Aug. cit. exppofitione in epift. ad Galat. eodem c. inferius ait. Aliud enim eft, non peccare, aliud, non habere peccatum; nam in quo peccatum non regnat, non peccat: id eft, qui non obedit defideriis ejus: in quo autem non exiftunt omnino ifta defideria, non folum non peccat, fed etiam non habet peccatum: ubi apertè per peccatum, quod habetur, non intelligitur verum peccatum, fed tantum latius dictum, ad imitationem Apoftoli modò citati; aliàs utique effet idem, habere actualiter peccatum, & actualiter peccare: regnare peccatum, & habere peccatum.

Pariter l. 3. de libero arbitrio c. 19. poftquam dixiffet, non tantum dici linguam illud membrum, quo voces formamus, fed & ipfa verba prolata, & hinc linguam Latinam, ac Græcam vocari, fubdit: Sic non folum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum (libera enim voluntate, & ab fciente committitur) fed etiam illud, quod jam de huius fupplicio confequatur, neceffe eft. Quod autem indeliberati motus concupifcentiæ propriè dictum peccatum non fint, clarè docet l. 1. de civit. c. 25. fcribens: Quod fi illa concupifcentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter noftræ voluntatis legem, quafi lege fua movetur, quantum magis absque culpa eft in corpore non consentientis, fi absque culpa eft

in corpore dormientis? Hæc fufius, ut videatur, quàm malè Janfeniftæ S. Doctorem in luas partes trahere conentur.

101. Ob. 3. S. Paulus ad Rom. 9. v. 16. ait: *Non volentis, neque currentis, sed misereantis est DEI* (intellige, electio ad gloriam, vel ejus affectio) ergo homo non est liber. Confirm. *Jerem. 10. v. 23.* dicitur: *Non est hominis via ejus*: ergo. Resp. neg. conseq. Textus hic exponendus est de gratia efficaci, quam habere, non est in nostra potestate: interim est in nostra potestate, cum sufficiente gratia cooperari. Plura de hoc textu vide *tract. de DEO* à n. 399. Ad confirm. Si textus ille intelligendus est de omni homine, & non de solo Nabuchodonosore, etiam explicandus est de gratia prævisa congrua, ut eum explicat Suarez, & alii Scholastici. videri potest Cornelius à Lapide in hunc locum.

Similes plures textus accumulare solent hæretici: sed nihil probant, quàm, vel gratiam esse necessariam ad actus supernaturales, quod Catholici constantissimè tenent: vel DEO magis esse tribuenda bona opera, quàm nobis, quod etiam docet fides nostra: vel quòd, habere hanc præ alia gratia, non sit in nostra potestate, quod etiam certissimum est: at hæc libertati non obsunt; cum gratia necessaria semper adsit, ex n. 97. & DEUS quidem plùs faciat in ordine ad actus salutes, non tamen liberè immediatè eos producat, sed nobis determinationem relinquat: insuper hæc præ alia gratia ad agendum necessaria non sit, sed quævis sufficiens. Verùm hæc spectant ad alium tractatum.

102. Ob. 4. S. Aug. in *enchiridio* c. 30. ait: *Libero arbitrio malè utens homo, & se perdit, & ipsum.* & post pauca: *Cum libero peccaretur arbitrio, videtur peccato amissum est & liberum arbitrium*: ergo. Resp. neg. conf. S. Aug. l. 2. de nuptiis, & *concupisc. c. 3.* sic habet: *Non est ita, ut loqueris, quicumque ista dixisti, non est ita: multum falleris, vel fallere meditaris: non liberum negamus arbitrium: sed, si vos filius liberaverit, ait veritas, tunc verè liberi eritis.* & contra duas epistolas Pelagianorum. l. 1. c. 2. sic habet: *Quis autem nostrum dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa, quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana Divinà indiget gratiâ, dicente Domino: si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene, justèque vivendum. Nam liberum arbitrium usque adèd in peccatore non periit, ut per illud peccent maxime omnes, qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet.* Similes textus S. Doctoris etiam suprà jam dedimus.

103. Ex quibus patet, S. Doctorem nequam negare liberum arbitrium simpliciter tale: sed tantum negare liberum arbitrium, quoad illam plenitudinem, quam habuisset homo in paradiso, si non peccasset: vel libertatem à peccato: vel libertatem se erigendi post lapsum, sine gratia; hanc enim vel maxime negat loco objecto ex *enchiridio*. Nec dicas, hanc libertatem non habuisse hominem ante lapsum. Resp. enim, ante lapsum non potuisse hominem habere libertatem ad se erigendum; quia hoc erat impossibile: habuisse tamen majorem liber-

tatem ad bonum, quàm nunc habeat. Verum est, quòd etiam tunc ad salutariter operandum requisita fuerit gratia, ut idem S. August. docet *enchiridii* c. 106. at non requisita fuit gratia medicinalis; de qua S. August. l. de *corr. & gratia. c. 11.* Breviter dico, Adamo ante peccatum, non tot infirmitatibus circumdato, non opus fuisse gratia tam forti, quàm forti opus fuit ipsi, & posteris ejus, post lapsum: quæ fufius deducita sunt in lucubratione S. August. Doctor *libertatis*, à n. 31. & à n. 43. & sequent. Unde homo libertatem, operandi bene, & salutariter, sine gratia medicinali perdidit; quia modò sine gratia medicinali, nec potest à lapso resurgere, nec vulnus peccati sanare.

104. Dices. Idem S. August. l. 5. de *ciuit. c. 10.* dicit, necessitatem non tollere libertatem, & infert, hinc neque præscientiam DEI eam tollere: ergo necessitas non obest libertati, sed sola coactio. Confir. Idem l. 1. *retractationum c. 15.* sic ait: *Qui verò cogenti (vel, ut alii legunt, volenti) cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam poena peccati*: ergo peccat homo, etiam quando est necessitatus, adeoque non habet libertatem indifferentiæ. Resp. dist. conf. ergo non obest libertati necessitas antecedens, neg. conseq. necessitas consequens, conc. conseq. Expresè ibi S. Doctor dicit in fine capitis, non idèd hominem peccare; quia DEUS præscivit, sed idèd DEUM præscire; quia homo est peccaturus, vide *tr. de DEO* n. 360. Dicit quidem S. Augustinus, etiam non obesse libertati Divinæ, quòd necessariò vivat, & necessariò non peccet: at non vult intelligi, DEUM liberè vivere, aut liberè non peccare, & quidem libertate indifferentiæ; hoc enim esset utique falsum. Sed tantum vult dicere, necessitatem vivendi non obesse libertati Divinæ ad alios actus, vel libertati ejus à peccato; quia libertas à peccato, quæ est tantum immunitas ab isto, stat cum necessitate aliqua in Beatis, & in DEO. Item, vult dicere, necessitatem non peccandi non obesse libertati Divinæ perfectissimæ, quæ non est ad peccandum (quia hæc est imperfecta) sed tantum ad unum præ alio bono &c. vide n. 88. Ad confir. Resp. neg. conseq. si hæc intelligatur de peccato formali; nam qui antecederet non potest resistere cogenti cupiditati, potest quidem aliquando materialiter peccare, at non formaliter. S. Aug. autem *loc. cit.* non intelligit peccatum verè tale, sed tantum poenam peccati, juxta dicta n. 100. Paret hoc ex antecedentibus, & consequentibus eodem c. 15. in *objectione adducto*; nam distinguit ibi duplex peccatum, scilicet verè tale, quod, ut ait, est in voluntate: alterum, quod est poena peccati, & quod etiam fit à nolente: verum hoc peccatum juxta ipsum non est strictè tale.

105. Ob. 5. DEUS non est liber: ergo minus homo. prob. antec. DEUS debet semper facere optimum: ergo. Confir. 1. Voluntas est indifferens, adeoque debet determinari: sed hoc est necessitari: ergo. Confirm. 2. Homo necessariò sequitur dictamen intellectus: sed dictamen intellectus est necessarium: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. dist. antec. DEUS debet facere optimum materialiter, neg. antec. opti-

optimum formaliter, hoc est, hic, & nunc, maxime conforme suæ voluntati, quæ est regula omnis honestatis. conc. antec. & neg. conseq. Hoc ipso, quod DEUS rem liberrime eligat, sit formaliter optima. Ad 1. confir. dist. 1. p. ma. voluntas est indifferens indifferentiâ libertatis. conc. indifferentiâ insufficientiâ. neg. 1. p. & dist. etiam 2. p. debet determinari à se ipsa. conc. ab alio. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Hinc etiam axioma: *Idem manens idem semper facit idem*: duntaxat est verum de non liberis. Ad 2. confir. vel neg. ma. vel min. si enim dictamen est necessarium, & necessitat, tunc tollit libertatem, adeoque admitti non debet. Ejus quidem patroni dicunt, illud esse liberum aliquo modo, in præcedente pura omissione libera; cui tamen quæstioni nolum me miscere.

106. Ob. 6. Posset DEUS homini, habenti judicium indifferens, tamen negare concursum ad unum: talis homo putaret, se esse liberum, & tamen non esset: ergo ex communi sensu, & experientia nihil probatur. Resp. dist. ma. potest hoc DEUS naturaliter, & universaliter facere, neg. ma. supernaturaliter, in aliquo casu. om. ma. & conc. mi. neg. conseq. Scilicet, sicut conceditur, quod DEUS possit in aliquo, vel aliquibus particularibus casibus, permittere, ut sensus fallantur, non autem universaliter (aliàs nulla haberetur demonstratio physica de creatis, imò neque de ipso DEO ex creatione calor, hominum &c.) sic potest omitti, quod DEUS possit, in aliquo casu particulari, permittere, ut detur judicium indifferens sine libertate, vel concursu DEI: at non, quod id possit universaliter; nam hoc ipso, quod in hominibus detur judicium indifferens, & actus primus proximus creatus totus, debet DEUS esse paratus ad concurrendum, ne frustra semper detur: nisi fortè in casu particulari habeat specialem finem, quem universaliter habere non potest. Accedit, quod DEUS frustra faceret tot miracula, quæ nunquam manifestaret. Ulterius, certum est, DEUM non posse negare concursum ad actum præceptum, ne impossibile jubeat.

107. Ob. 7. Bruta etiam coërcentur minis, & poenis, e. g. canis baculo: dantur ipsis præcepta, e. g. cani, ne carnem voret: excitantur etiam certis verbis, quibus norunt loqui, e. g. aurigæ suis equis: laudantur quoque, & amantur, e. g. equi generosi &c: ergo etiam bruta juxta nos essent libera. Confirm. Potest dici, quod leges, consilia, deliberationes, præmia, poenæ &c. tantum dentur, ut vivacius apprehendantur objecta, adeoque magis moveant: ergo. Resp. neg. antec. Quæ fiunt respectu brutorum, non sunt veræ minæ, aut præcepta, aut præmia, aut laudes: sed tantum sunt voces, aut signa, imprimendis, vel excitandis, certis speciebus brutorum apta. Quando etiam occiduntur bruta, ob damna, vel molestias illatas, non est vindicta propriè sumpta de ipsis (nisi quis insipienter furat) sed tantum destructio eorum, ne ulterius noceant: cum aliis viis à nocentis arceri non possint: vel quia non putatur operæ pretium, alia mediâ adhibere.

108. Amor etiam brutorum est concupiscentiâ, non amicitia, aut, si etiam est alicujus benevolentia, non probat libertatem; nam eti-

am erga flores, vel arbores, similem habere possumus. Laus, vel vituperium, est tantum æstimatio utilitatis, aut damni: potissimum autem laudantur ob perfectiones naturales e. g. equus ob corporis proportionem, celeritatem cursûs, quæ in homine est laus omnium minima: nec curatur, an bruta eam sentiant, an non. Quod autem imprudentes aliquando visi sint, brutis plus deferre, e. g. ut refertur, Caligula suo equo (quem *Incitatum* vocabat) detulisse consulatum Romanum, aut Caracalla suo equo decrevisse triumphum, non refert; tales enim nugæ sapientes non movent.

Ad confir. dist. antec. potest id dici à sapientibus. neg. antec. ab insipientibus. conc. antec. & neg. conseq. Stante eadem lege, poena, & præmio, evidenter experimur, posse nos utrumque facere, nec aliunde nos determinari, sed à nobis ipsis: insuper posse nos in iisdem circumstantiis agere diversa, quod de brutis nulla experientia monstrat. Superesset difficultas, desumpta à præscientia DEI: sed longior est ejus explicatio, quam, ut eam repetere placeat, videri potest solutio data tract. de DEO. n. 356.

ARTICULUS IV.

An sit possibilis pura ommissio libera.

109. **P**uram omissionem omnis actûs, tam voluntatis, quam intellectûs, posse dari non dubitatur; cum utique in somno nullum actum eliciamus: imò etiam, dum vigilamus, indeliberatè sæpe nihil volumus: insuper faciliè quoque admittitur, DEUM posse supernaturaliter negare concursum ad omnem talem actum. At verò, an voluntas, instructa toto actu primo proximo libero, ad volendum, & nolendum, amandum, & odio habendum &c. possit suspendere omnem actum, ira, ut neque habeat simplicem nolitionem, qua dicat, e. g. *nolo amare*, vel alium quemcunque actum, impossibilem cum amore, controversa est, in qua gravissimi auctores sibi opponuntur.

Notandum autem, puram omissionem non posse esse intrinsecè liberam; cum enim sit pura negatio, nihil potest habere propriè intrinsecum: quare denominatio libera est tantum extrinseca, proveniens ab actu primo libero. Rursus pura ommissio non est propriè dictus actus secundus, aut exercitium libertatis; hæc enim propriè sumpta significant actionem: quare quærere, an libertas possit propriè exerceri per puram omissionem, vel, an voluntas, in actu secundo strictè tali, possit purè omittre, est extra thomum saltare.

Respondent quidem aliqui, puram omissionem esse exercitium negativum, & pariter esse actum secundum negativum: sed hæc responsio sæpe tantum rem magis confundit, & in substantia tantum significat, puram omissionem esse negationem exercitii. Quare controversia tantum potest, ac debet esse, an voluntas, in actu primo completè libera, possit omnem actum suspendere: an verò saltem aliquem,

cum altero libertatis extremo quomodocunque oppositum, debeat elicere.

110. Dico, Probabilius possibilis est pura omisio libera. ita S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. ubi sic concludit: *Et sic voluntarium potest esse absque actu, quandoque quidem absque actu exteriori cum actu interiori, sicut, cum vult non agere: aliquando autem, & absque actu interiori, sicut, cum non vult.* Loqui autem S. Doctorem de voluntario libero, patet; quia loquitur de voluntario moraliter imputabili, & affert exemplum de navarcho, omittente gubernationem navis. Iterum, 1. 2. q. 71. a. 5. ad 2. ait: *Aliquid dicitur voluntarium, non solum; quia cadit super ipsum actus voluntatis, sed quia in potestate nostra est, ut fiat, vel non fiat, ut dicitur in 3. ethic. unde etiam ipsum non velle potest dici voluntarium, in quantum in potestate hominis est velle, & non velle:* ubi clarè agitur de voluntario libero; hoc enim solum est in potestate hominis. Quod autem Angelicus 1. 2. q. 6. a. 3. dicat, per accidens concurrere actum voluntatis, non est prioribus contrarium; quia, ut Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de voluntario sec. 5. n. 2. Tannerus, Valentia, ac alii observant, S. Doctor ibi tantum loquitur de eo, quod ordinariè sit, vel moraliter oportet fieri, propter consuetudinem, & facilitatem eliciendi actum voluntatis; non autem vult, quod id absolute necessariò fiat. Sanè Arriaga disp. 8. de anima sec. 6. subsect. 2. n. 117. de iis, qui putant, S. Doctorem sentire oppositum, ait, videri eos Angelicum non legisse. Sentiant nobiscum, teste Suarez loc. cit. communiter Thomistæ, ex nostris ipse Suarez, Hurtadus, Valentia, Tannerus, Rhodes, Izquierdo, Arriaga loc. cit. n. 153. Vasquez in 1. 2. disp. 92. n. ultimo, alique complures.

111. Prob. conclusio negativè. Pura omisio libera nullam in se dicit repugnantiam, neque naturalem: aliunde voluntas est libera, & nulla apparet ratio, ob quam cogatur ad semper eliciendum aliquem actum: ergo potest omni abstinere. Prima pars antec. probatur solutione objectionum: secunda non negatur ab adversariis: tertia pars etiam probatur, tum solutione objectionum, tum ex eo; quod liberæ voluntati non debeat gratis imponi necessitas, tum; quod entia non debeant sine necessitate multiplicari. Confir. In nostra sententia longè melius explicatur divisio libertatis, communissimè recepta, in libertatem contrarietatis, & contradictionis; hæc enim strictè dicta, est inter ens, & puram negationem, quod juxta nos optimè salvatur: at juxta adversarios esset inter unum actum, & alium, quæ non est stricta contradictio. Alias rationes ab aliis allatas, sicut non impugno, ita nec assumo: qui eas cupit rescire, consulat Arriagam de anima disp. 8. sec. 6.

112. Ob. 1. Ecclesiastici 31. v. 10. laudatur omnis, qui potuit transgredi, & non est transgressus: ergo non est possibilis pura omisio libera. prob. conf. qui non transgrederetur purè omittendo, non esset laudabilis: ergo juxta nos non omnis esset laudabilis, qui non esset transgressus. Confir. 1. Luc. 19. v. 23. dicitur servo pigro: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam?* adeoque petitur ab eo ratio: atqui, si possibilis fuisset pura omisio, non potuisset ab ipso peti ratio; nam

pura omisio nullam rationem respicit: ergo. Confir. 2. Omnia peccata referuntur ad concupiscentiam carnis, & oculorum, ac superbiæ vitæ. 1. Joan. 2. v. 16. atqui peccatum puræ omisionis ad ista non spectat: ergo. Confir. 3. Augustinus. l. de vera religion. c. 14. ait: *Utiq; adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium:* atqui voluntarium non est aliquid, nisi per actum voluntatis: ergo. Resp. Laudatur quoque ibi, v. 8. qui *propter aurum non abiit*, quod quis etiam potest facere ex vana gloria: igitur dist. antec. laudatur omnis, qui non transgreditur ex motivo honesto, conc. antec. ex motivo tantum indifferenti, vel nullo. neg. antec. & conseq. ad prob. antec. est dubium; nam sunt, qui etiam puram omisionem dicunt posse esse meritoriam, vide Arriagam tom. 4. tr. de merito. disp. 53. sec. 2. & Ripaldam tom. 1. de ente supernaturali. l. 3. disp. 70. per totam. quare, si quis potest, per eam mereri, neg. antec. si non potest, omitt. antec. & dist. conseq. ut supra: non esset laudabilis omnis etiam, qui non transgressus esset sine motivo honesto, conc. secus. neg. conseq.

113. Ad 1. confirm. dist. 2. p. ma. petitur ratio, hoc est, excusatio. conc. ma. hoc est motivum intrinsicum omisioni neg. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Si dixisset ille servus, se fuisse necessitatum, satisfecisset, quin assignasset motivum intrinsicum omisioni. Dein facile concedo, quod ibi non fuerit data pura omisio; quia servus per actum positivum pecuniam abscondit, & tam diu nil egit, donec dominus, ut ibi dicitur, *post multum temporis*, reversus est. Licet autem ille servus piger non habuerit puram omisionem, non sequitur, eam esse omnino impossibilem.

Ad 2. confirm. dist. ma. omnia peccata referuntur ad illa tria, tanquam ad capita, vel causas. conc. ma. tanquam ad species. neg. ma. & om. mi. neg. conseq. Sic etiam mendacium præcisè jocosum non refertur ad illa tria, nisi tanquam ad capita, seu fontes, aut causas. Ad 3. confirm. neg. mi. cum S. Thoma citato num. 110. ex quo etiam habes, non omne liberum debere esse positivè, vel, ut Thomistæ loquuntur, directè voluntarium, sed tantum debere esse, indirectè, seu negativè, voluntarium: hoc est, debere esse in nostra potestate. Quod si Patres quandoque videntur dicere, peccatum non dari, nisi voluntas aliquid velit, intelligendi sunt, ut diximus num. 110. de modo ordinario peccandi.

114. Ob. 2. De omni peccato potest dari remorsus conscientie: sed hic non potest dari de pura omisione: ergo hæc neque potest esse peccatum: ergo non potest dari. prob. mi. pura omisio non potest relinquere speciem sui: ergo non potest de ea dari remorsus. Confirmatur. A pura omisione etiam non potest relinqui habitus vitiosus: atqui deberet hic ab ea posse relinqui: ergo. Resp. Quomodo ergo datur displicentia de multis omisionibus necessariis, ob quas sæpe postea affligimur? in forma. neg. mi. ad probat. neg. conf. potest enim sufficienter mordere ratione speciei alienæ, per quam potest representari negatio. Ad confirm. Non puto, tam frequenter nos purè omittere, ut inde

nascatur habitus: si tamen id frequenter fieret, posset ratione specierum alienarum relictarum oriri etiam aliqua facilitas, in forma neg. mi. nam, licet non ab ipsa omissione oriretur aliqua facilitas, posset ea oriri à speciebus alienis. Si negares, hanc facilitatem esse habitum, faceres quæstionem de nomine, de qua parum curarem.

115. Ob. 3. Libertas est potentia vitalis: ergo non exercetur, nisi per actum vitalem, & non per puram omissionem. Confir. Intellectus non potest purè omittere: ergo nec voluntas. Resp. conc. totum. vide dicta n. 109. Nec dicas: nulla alia potentia potest purè omittere; nam nulla quidem potest purè omittere liberè; quia nulla est libera: attamen potest omittere necessariò, ut negari non potest: vel etiam potest omittere ex imperio voluntatis: saltem id possunt aliquæ potentia externæ. Ad confir. neg. conseq. Juxta omnes intellectus est potentia necessaria: adeoque liberè purè omittere nequit. Neque, saltem si homo rationis capax vigilet, videtur intellectus ita esse subiectus voluntati, ut ex hujus determinatione prorsus nihil cogitet; nec enim objecta, vel excitatio specierum, sunt in potestate voluntatis; aliàs nunquam involuntariè distraheremur &c. Potest autem intellectus necessariò purè omittere in somno, & hinc etiam medià ex imperio voluntatis, si hæc somnum imperet: potest quoque idem fieri in aliis casibus, e.g. deliqui; timoris nimii &c.

116. Ob. 4. Pura omisso deberet esse determinatio voluntatis ad unum extremum: sed talis determinatio debet esse actus positivus: ergo. Confir. Pura omisso libera debet esse actus secundus: ergo non potest esse pura negatio. prob. conseq. pura negatio, e.g. amoris jam datur in actu primo: ergo non constituit actum secundum, qui est distinctus à primo. Resp. dist. ma. pura omisso debet esse determinatio voluntatis positivè, vel propriè talis. neg. ma. æquivalenter, vel impropriè talis. conc. ma. & dist. sic min. neg. conseq.

Ad confir. dist. iterum antec. pura omisso debet esse actus secundus propriè talis. neg. ant. impropriè tantum talis. conc. ant. & neg. conf. ad prob. neg. antec. non enim negatio actus secundi constituit actum primum; nam actus primus, maxime liber, debet posse stare cum utroque actu secundo, seu exercitio: at qui negatio unius exercitii, seu actus secundi, non potest stare cum utroque; aliàs simul possent coexistere duo contradictoria. Quare ad summum potest dici, quod in actu primo detur præcisio ab utroque, non verò jam negatio actionis, seu ipsa pura omisso.

117. Ob. 5. Omne liberum ablata libertate fit voluntarium necessarium: sed talis non potest fieri pura omisso: ergo non est libera. prob. min. si à pura omissione dematur libertas, nihil prorsus in ea est, ob quod dicatur voluntaria: ergo. Resp. cum Arriaga. dist. ma. omne liberum positivè tale, fit ablata libertate voluntarium necessarium. conc. ma. liberum tantum negativè tale. neg. ma. & conc. min. neg. conseq. ad prob. conc. totum. quia, cum pura omisso necessaria nullam involvat volitionem, non est positivè voluntaria; cumque non sit in potestate

nostra, non est negativè voluntaria. Quare non est possibilis pura omisso necessaria voluntaria, saltem immediatè in se: sed tantum involuntaria, seu potius non voluntaria. Dixi immediatè in se; nam, si quis liberè posuisset causam, e.g. ebrietatem, ex qua sequeretur postea pura omisso e.g. sacri, vel recitationis Breviarii, essetque pravisa, hæc posset esse voluntaria in causa.

118. Ob. 6. Libertas in actu secundo necessariò est electio, seu inclinatio ad unum extremum, & recessus ab altero: itémque victoria motivorum, allicientium ad oppositum: sed hæc requirunt actum positivum voluntatis: ergo. Resp. dist. ma. libertas in actu secundo, strictè dicto, est electio &c. conc. ma. libertas in actu secundo, tantum latius dicto, neg. ma. & conc. mi. neg. conf. Quare pura omisso debet tantum aliquo modo æquivalenter esse inclinatio, quatenus eo ipso, quod non amem, æquivalenter aliquo modo facio id, quod dicit hic actus: *nolo amare*. Eodem etiam modo tantum debet esse victoria, quatenus quis, non assentiendo motivis allicientibus ad oppositum, æquivalenter ea rejicit, vincit, vel eis resistit.

119. Dices. Unum contradictorium non potest æquivalere alteri: ergo neque pura omisso actui positivo, quo dicerem: *nolo amare* &c. Resp. dist. antec. non potest æquivalere physicè. conc. vel om. antec. non potest æquivalere moraliter. subdist. non perfectè, & quoad omnia. om. non saltem quoad aliqua, & imperfectè. neg. antec. & sub eadem. dist. conc. vel neg. conseq. Quidquid sit in genere physico (in quo tamen videtur negatio omnis frigoris æquè esse causa mortis, sicut summum frigus) saltem in genere moris, potest negatio æquivalere aliquo modo enti positivo; qui enim tenetur, hic, & nunc, aliquid facere, si purè id non faciat, præceptum jam violat, & si non omnino, tamen aliquo modo se habet, ut ille, qui diceret: *Nolo actum præceptum elicere*.

Certè in navarcho pura omisso gubernationis navis moraliter æquivalet huic actui: *Nolo gubernare* &c. Quamvis fatear, quod, qui positivè diceret, se nolle, gravius peccaret: & hinc æquivalentia non est prorsus omnimoda. Talis autem æquivalentia, vi cujus negatio non quidem omni modo, sed tamen in ordine ad aliquem certum effectum, vel denominationem, æquivalet rei positivæ, sæpe datur, præsertim quando negatio non est tam contradictorium illius actus, seu nolitionis, cui moraliter æquivalet, quam alterius, scilicet illius, cui contrariè opponeretur nolitio. Sic e.g. pura omisso gubernationis est potius, & primariò, contradictorium gubernationis actualis, & quasi tantum secundariò, vel quasi medià, est contradictorium actus positivi dicentis: *Nolo gubernare*.

120. Ob. 7. Omne exercitium libertatis debet respicere finem, vel motivum: pura omisso non potest ita respicere: ergo. Confir. Omnis actus primus liber constituitur per cognitionem indifferentem: ergo actus secundus debet hanc respicere. Resp. neg. suppositum, quod pura omisso sit exercitium libertatis, ut jam dictum n. 109, vel dist. ma. omne exercitium libertatis, propriè dictum, debet respicere finem. conc. ma.

tantum improprie dictum, neg. ma. & conc. mi. neg. conseq. Sufficit ad puram omissionem liberam, ut actus primus involvat cognitionem finis, vel motivi; alias enim non esset liber: non autem debet omisso hanc cognitionem respicere. Ad confirm. neg. conseq. ex modo dictis.

121. Ob. 8. Si actus secundus liber non debet respicere motivum, vel cognitionem ejus, tunc erit liber per solam coexistentiam cognitionis, vel motivi: hoc dici non potest: ergo, prob. min. possunt coexistere duo motiva impossibilia, e. g. potest alicui proponi omisso sacri die festo, ut utilis ad ludendum, & ad dormiendum: in hoc casu non potest dici, quod omisso pura libera fiat propter utrumque motivum, & tamen utrumque coexistit: ergo Resp. conc. ma. intellectam de libertate explicata. n. 709. neg. min. ad prob. dist. ma. possunt coexistere (intellige, in intellectu) motiva impossibilia quoad existentiam realem. conc. ma. quoad existentiam tantum intentionalem, vel etiam tantum indirectam motionem, neg. ma. & mi. & conseq.

Ad clariorem intelligentiam notandum 1. Aliud est, facere, ut omisso sit libera, aliud est, ad eam movere. Ut sit libera, e. g. omisso sacri, requiritur etiam motivum attrahens ad audiendum sacrum; alias non daretur iudicium indifferens: hoc tamen motivum non movet ad omissionem, sed, potius ei opponitur. Notandum 2. Aliud est, movere positivè, seu, ut Arriaga loquitur, movere directè; hoc enim est, causare actionem positivam: aliud est, movere negativè, seu, ut iterum loquitur Arriaga, indirectè, hoc est, tantum impedire actionem positivam. Sic e. g. movent aliqua motiva negativè ad omissionem sacri, dum faciunt, ut intellectus auditionem ejus apprehendat, non tanquam purum bonum, à quo necessitetur, sed, ut aliquo modo malam, & quæ ideo omitti possit. Talia autem duo motiva, sic negativè tantum moventia, etsi sint quoad existentiam realem impossibilia, sunt tamen compossibilia quoad existentiam intentionalem, sive, possunt esse simul cognita: & hinc talia duo motiva possunt simul negativè, seu indirectè, movere ad puram omissionem sacri, sive impedire ejus auditionem.

Nam e. g. ludus, & somnus, licet non possint simul physicè existere, tamen, quia possunt simul cognosci, possunt impedire auditionem sacri; impediunt enim, non quatenus voluntas utrumque eodem tempore vult facere, sed quatenus utrumque auditionem sacri proponit, ut impedimentum duorum bonorum sensibilibus, scilicet somni, & ludi, quæ duo bona sensibilia, non quidem potest voluntas simul habere, potest tamen etiam per actum positivum (si velit hunc elicere) utrumque intendere, vel propter utrumque purè omittere sacrum: potest etiam postea ex iis eligere, quod vult, somnum, vel ludum: atqui facilius omittitur, quod impedit plura bona, etiam tantum disjunctivè obtinibilia, quam, quod impedit tantum unum.

122. Dices 1. Ergo saltem omne motivum, inclinans ad omissionem puram sacri, etiam movet ad illam, nec potest ullum dici, aut esse neglectum. Resp. conc. illatum, intelligendo

motionem negativam, seu indirectam, explicatam n. 121. saltem, si omisso sit ita pura, ut nec detur iste actus: *Nolo omittere sacrum propter hoc motivum, e. g. distantiam templi modicam*: imò, si etiam actus iste adesset, tamen adhuc posset dari pura omisso, respectu aliorum motivorum, nam ille actus esset compossibilis cum omissione sacri ob alia motiva. Si autem voluntas, dum purè omittit, circa nullum motivum eliciat ullum actum, reprobantem motivum, videtur ab omnibus negativè moveri. Si petas, quodnam in tali casu magis moveat, dicendum, in actu secundo omnia aequaliter movere: in actu primo autem quodlibet movere juxta suam dignitatem, vel apprehensionem meliorem, aut majorem congruitatem cum voluntate.

123. Dices 2. Ex hoc sequitur, quod, si cui inciderent varia motiva omittendi sacrum, e. g. occasiones furandi, fornicandi, inimicum occidendi, & dein quis purè omitteret, tunc omnia ista moverent: adeoque talis contraheret omnes istas malitias: sed hoc juxta Arriagam tom. 4. tr. de merito. disp. 52. sect. 2. n. 12. §. 4. est valde absurdum: ergo. Resp. imprimis in praxi non fore ullam difficultatem; non enim erit faciliè pura omisso, sed actus aliquis, saltem simplicis complacentiæ, aut displicentiæ cuiusdam speculative autem loquendo, neg. illat. nam illa peccata non essent voluntaria, nec in se, nec in omissione.

Non essent illa peccata voluntaria in se; quia omittens sacrum, ea non vult positivè: neque etiam moraliter ea vult negativè; quia non tenetur quis semper positivè ea nolle, sed tantum non consentire. Supponitur autem, quod non sit periculum consensûs, qui vitari non posset, sine elicitâ positiva nolitione; si enim hoc periculum esset, essent illa peccata aliquo modo negativè voluntaria, & omisso nolitionis peccaminosa: sed hoc se haberet per accidens. Non etiam essent illa peccata voluntaria in omissione; quia omisso sacri, nec est causa per se illorum peccatorum, nec etiam ideo prohibita, ne dentur illa peccata.

124. Dices 3. Saltem illa objecta peccaminosa essent motiva omissionis: sed, qui aliquid facit ex motivo peccaminoso, e. g. qui furatur ob fornicationem, eo ipso contrahit etiam malitiam fornicationis: ergo. Resp. dist. ma. illa objecta essent motiva positivè moventia, neg. ma. negativè tantum moventia. conc. ma. dist. etiam min. quia aliquid positivè facit ex motivo peccaminoso. conc. mi. qui tantum purè omittit. neg. mi. & conseq. Si quis in eo casu positivè diceret: *Nolo audire sacrum, ut possim furari*: nihil decernendo de fornicatione &c. nec eam positivè rejiciendo, contraheret quidem malitiam furti, sed non fornicationis: ergo etiam, si omnino purè omittat, nullam contrahat aliam malitiam, quam, quæ ipsi omissioni est intrinseca, scilicet, quod sit contra præceptum de audiendo sacro.

Ratio est, ut bene discurret Arriaga, loc. cit. n. 123. quia finis, extrinsecus medio, non censetur amari per amorem medi, nisi medium positivè ad illum finem per aliquam intentionem ordinetur; nam, cum alias nullo modo sint connexa, nec unum oriatur ex alio, non est ulla ratio, cur debeat

in tali medio finis implicite amari, vel intendi: atqui in dato casu omiffio apparet ut medium, non ex se ordinatum, sed tantum ex intentione omittentis ordinabile, ad fornicationem &c. tanquam finem extrinsecum, & nullo modo per se connexum cum illis peccatis: & qui pure omitteret, nulla intentione ordinaret omiffionem ad ea peccata (alias non pure omitteret) ergo non posset censerī illa peccata intendere.

125. Dices 4. Voluntas semper debet habere objectum formale, quod saltem interpretative amplectatur: ergo in nostro casu debet ista peccata amplecti. Resp. dist. antec. Voluntas debet habere tale objectum in ordine ad actum positivum. conc. antec. etiam in ordine ad puram omiffionem. neg. antec. & conseq. Voluntas quidem, ut positivè amplectatur objectum, debet in ipso etiam amplecti aliquam rationem boni, quæ est objectum formale: at verò, ut pure omittat, non est necessarium, ut aliquam rationem amplectatur, sed tantum, ut non necessitetur ad actum positivum: non autem necessitetur ab objecto, quando illud non proponitur ut purum bonum, sed in actu primo dantur etiam motiva ab objecto retrahentia, quamvis voluntas etiam ista non amplectatur. videatur Arriaga loc. cit.

ARTICULUS V.

An libertas sit intrinseca, vel extrinseca actui.

126. **Q**uæstio est, an actus liber, qui talis, seu specificativè sumptus, ex essentialibus, & intrinsecis suis prædicatis, sit liber, seu essentialiter exigat procedere ab actu primo indifferente, & libero, ita, ut non possit procedere idem actus à potentia necessaria: an verò sit indifferens, ut à potentia libera, vel necessaria, procedat; si enim ita indifferens est, tunc, si procedat à potentia libera, denominatur liber; si à necessaria procedat, denominatur necessarius: atque adeò denominatio liberi est extrinseca, proveniens ab actu primo libero. Unde, qui hoc secundum defendunt, dicunt quidem, quod actus liber reduplicativè sumptus (nam sic involvit actum primum proximum liberum) differat à necessario reduplicativè sumpto (qui involvit actum primum necessarium) at non differat tantum specificativè sumptus.

Quid hac in re senserit S. Thomas, certant inter se magni viri: ipse Angelicus quæstionem hanc exproffo non tractat: dicit tamen. 1. 2. q. 67. a. 6. quod idem numero amor, qui est in via, sit etiam in patria. Et quamvis sæpè utatur termino *charitas*, non intelligit habitualem; quia dicit, visionem esse causam ejus amoris, seu charitatis, quæ tamen visio non est causa habitus charitatis, quem præsupponit, sed tantum actus: ergo videtur admittere, quod idem actus sit indifferens, ut sit liber in via, & necessarius in patria. Nec obstat, quod. 1. 2. q. 19. d. 1. in corp. dicat: *Bonum & malum sunt per se differentia actus voluntatis*: non enim loquitur de bonitate, & malitia, ratione libertatis, sed ratione tendentiæ, vel objectorum, ut patet legenti: atqui communiter admittitur, quod actibus sit

intrinseca bonitas, & malitia ratione objectorum, vel tendentiæ, e. g. amor DEI est intrinsecè bonus ratione objecti, & amor blasphemix intrinsecè malus ratione tendentiæ.

127. Dico cum Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 1. de voluntario sec. 3. n. 18. Valquez in 1. 2. disp. 35. n. 13. (ubi dicit esse sententiam omnium) Oviedo, Tannero, Rhodes, Arriaga, qui citat Molinam, & Salas, ac Recentiores communiter. Libertas non est essentialis actui, sed est denominatio extrinseca, proveniens ab actu primo proximo indifferente. Prob. Posito actu producto à potentia indifferente, hoc est, potente illum producere, vel non producere, absque ullo respectu essentiali intrinseco (qui gratis requireretur) intelligi potest actus liber; ergo libertas in actu secundo nihil aliud est, quam actus à potentia proximè libera productus. Confir. 1. Sicut non debent multiplicari sine necessitate entia, ita neque prædicata, respectus, perfectiones &c. sed adversarii hæc multiplicant sine necessitate: ergo.

128. Confir. 2. Si actus esset intrinsecè liber, tunc deberet essentialiter respicere cognitionem indifferenter, proponentem motiva allicientia, & retrahentia: vel, si non esset una cognitio, repræsentans utraque motiva, sed essent duæ, scilicet, una repræsentans motiva allicientia, altera repræsentans retrahentia, deberet actus respicere essentialiter utramque: hoc dici non potest: ergo, ma. videtur adversariorum. mi. probatur, sæpè una cognitio est supernaturalis, & actus peccaminosus: sed hic non potest essentialiter respicere cognitionem, seu illustrationem supernaturalem: ergo, ma. patet, nam ad potentiam liberam, eliciendi actum supernaturalem, requiritur illustratio supernaturalis, & hæc potentia æquissime debet dari in homine, non tantum, quando urget præceptum ad actum supernaturalem, sed etiam alias, quando homo posset actum supernaturalem elicere, & elicit potius peccaminosum, quod frequenter contingit. mi. superior probatur, actus, essentialiter respiciens præviam illustrationem supernaturalem, hanc essentialiter exigit, adeoque superat vires naturæ creatæ, & est supernaturalis: talis non potest esse actus peccaminosus: ergo. Adde, quod per se absurdum videatur, gratiam Theologicæ supernaturalis esse principium essentialiter requisitum ad peccatum.

129. Respondet Gormaz de act. hum. n. 481. actum liberum esse formam, seu qualitatem, indifferenter, ut producat per hanc, vel aliam actionem: adeoque esse indifferenter, ut præsupponat cognitionem naturalem, vel supernaturalem, consequenter actum peccaminosum non habere essentialem connexionem cum gratia, seu illustratione superna. Addit hic auctor *ibidem*, hanc esse communem Theologorum, sed non probat: & potest etiam opposita esse communis; nam non raro datur communis contra communem: certè in nostra Provincia videtur opposita longè communior. Dein hoc ipsum videtur absurdum, quod actio productiva peccati sit supernaturalis, & essentialiter dependeat à gratia supernaturali, ita, ut dari non possit, si tantum apparenter, & non reverà gratia ipsa daretur: atque adeò actio supernaturalis

ralis necessariò displiceat DEO &c. Certè etiam ipsa actio productiva, liberè, & ex electione, ponitur: ergo etiam ipsa est intrinsecè libera; aliàs gratis dicitur, effectum per illam productum esse intrinsecè liberum: ex hoc ipso autem etiam actio est peccaminosa in se, non minùs, quàm qualitas actûs, per eam producta: ergo malè dicitur actio esse connexa cum principiis Theologicè supernaturalibus.

Tandem, si adversariis licet dicere, quòd actus liber tantum indeterminatè exigat, vel cognitionem supernaturalem, vel naturalem, licebit etiam nobis dicere, quòd tantum indeterminatè exigat, vel cognitionem indifferentem, vel necessitantem, adeoque etiam actum esse indifferentem, ut sit liber, vel necessarius. Noto tamen, à nobis tantum negari, actus, qui defacto dantur, esse intrinsecè, vel essentialiter liberos: non autem negari, ullum possibilem esse, qui sit intrinsecè liber, quamvis non putemus, possibilem esse actum peccaminosum liberum, & simul essentialiter connexum cum gratia supernaturali.

130. Respondet Esparza de actibus hum. q. 14. ad 5. actum illum liberum, seu peccatum tale, esse potius infranaturale, eoquòd peius sit, quàm aliud peccatum, non supponens principium supernaturale; cum averti à DEO, ut auctore supremo, & resistere illustrationi supernaturali, sit deterius, quàm contemnere tantum motivum naturale: addit, quòd non exigat hoc peccatum principia supernaturalia ut influentia, sed tantum ut retrahentia, adeoque vincenda. Sed contra. Neque, quòd hoc peccatum peius sit, neque, quòd exigat tantum principia supernaturalia, ut retrahentia, impedit, quòd minùs hoc peccatum sit supra vires naturæ; quia his solis nunquam fieri potest, ut ipsum detur: ergo habet totum, quod requirit definitio entis supernaturalis communiter recepta. Quod si etiam omitteretur, quòd hoc peccatum, in sensu illo strictiori, ad quem adversarius requirit influxum, non sit supernaturale, tamen hoc ipsum jam videtur satis absurdum, quòd peccatum dari non possit sine principiis supernaturalibus, realiter existentibus, & constituentibus actum primum proximum ad illud. Aliud est, quòd peccata quædam tendant in objecta supernaturalia; nam non exigunt illa reverà, sed tantum apparenter dari, ut in simili dici solet circa peccatum essentialiter irremissibile, de quo solet agi in tractatu de Penitentia.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

131. **O**B. 1. Actus liber, si bonus est, specialiter placet DEO præ actu necessario: vel displicet ei, si malus est: ergo intrinsecè differt à necessario. Resp. neg. conseq. placet enim DEO magis actus elicitus in circumstantiis libertatis, quàm necessitatis: vel econtrà magis displicet. Analogia habetur in actu externo, e. g. comestione carnis prohibita: hæc non mutatur intrinsecè per prohibitionem, vel diem Veneris: & tamen

in circumstantiis prohibitionis, vel diei Veneris, debet displicere Christiano, ut objectivè, & materialiter mala: si tamen ea comestio esset in aliis circumstantiis, e. g. si esset necessaria ad conservandam vitam, deberet placere, ut objectivè, & materialiter bona.

132. Ob. 2. Honestas, & inhonestas, laudabilitas, vel vituperabilitas, est intrinseca actui: sed hæc est formaliter libertas: ergo, ma. prob. si honestas, vel inhonestas &c. non est intrinseca actui, homo non est laudabilis, vel vituperabilis ob actus liberos, sed tantum ob aliquas circumstantias, e. g. ob concursum indifferentem DEI, quem tamen habere, vel non habere, non est in potestate hominis: hoc est absurdum: ergo. Resp. dist. ma. honestas, vel inhonestas, laudabilitas, vel vituperabilitas objectiva, de qua n. 93. est intrinseca. conc. ma. formalis. subdist. est intrinseca inadæquatè. conc. ma. adæquatè. neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. ad probationem. neg. mai. homo tamen est laudabilis ob actus liberos, non quidem nudè, vel specificativè sumptos, sed reduplicativè, ut liberos, seu in his circumstantiis elicitos; est enim laudabile, quòd voluntas agat bene, dum potest malè agere: econtrà est vituperabile, si agat malè, dum potest bene.

133. Dices 1. cum Haunoldo, Agere in his circumstantiis, nihil est aliud, quàm, dari actum cum concursu, & iudicio indifferente: sed ipse actus in se non est laudabilis: ergo tantum circumstantiæ cum reddunt laudabilem: ergo homo tantum esset laudabilis ratione circumstantiarum. Resp. 1. retorquendo argumentum in superiori exemplo. Comestio, objectivè mala, nihil est aliud, quàm comestio, & prohibitio: sed ipsa comestio in se non est objectivè mala: ergo tantum est mala propter prohibitionem, & ipsa est objectivè mala, quod est falsissimum. in forma. conc. ma. & omittam. quia saltem sæpè est in se inadæquatè laudabilis ex num. præced. om. etiam primam consequentiam at secundam nego. Non est hæc consequentia bona: Actus est laudabilis ratione circumstantiarum: ergo etiam homo tantum est laudabilis ratione circumstantiarum; quia, cum actus verè denominetur laudabilis à circumstantiis, potest iste, ut ita denominatus, postea denominare ipsum hominem laudabiliter agentem: imò, cum homo in sensu quæstionis, non possit denominari laudabilis, nisi ut agens, & ratione circumstantiarum non agat, non potest à solis circumstantiis denominari laudabilis: sicut non potest à sola prohibitione comestionis homo denominari materialiter malè agens, si agat ignoranter: vel formaliter malè agens, si agat scilicet: sed talis denominatio provenire debet ab ipsa comestione, ut prius denominata mala, à circumstantiis prohibitionis.

134. Dices 2. Est imperceptibile, quòd circumstantiæ, per se indifferentes, vel bonæ, denominent actum malum: vel circumstantiæ malæ denominent actum bonum: ergo responsio non subsistit. Resp. neg. ant. Hoc fit millies; sæpissime enim non convenit parti prædicatum, quod convenit toti (e. g. anima non potest dici homo) imò sæpè parti convenit prædicatum oppositum.

positum. Sic delictum, quod est pars poenae iustae, non est iustum, sed iniustum: e contra prohibitum est bona, & res prohibita est mala. Scilicet potest forma denominare, non tantum per convenientiam, sed etiam per contrarietatem.

135. Dices 3. Ergo etiam homo poterit denominari iustus à forma iniusta. Resp. Si sermo sit de iustitia strictè tali, & supernaturali, id fieri non posse; quia hæc est gratia sanctificans, saltem in hac providentia. Quid in alia providentia fieri possit, non est necesse examinare. Arriaga ait, se saltem nullam videre implicantiam in eo, quod quis denominetur iustus per duas formas partiales, quarum neutra se sola esset iustitia. Quidquid sit: etiam adversarii debent concedere, quod sit magna diversitas inter denominationes: & ex eo, quod res non possit fieri alba per nigredinem, non sequitur, quod non possit fieri mala per bonam prohibitionem.

136. Dices 4. Totum malum semper involvit unam partem seorsim malam: sed iuxta nos in actu libero malo nulla pars esset seorsim mala: ergo &c. Resp. neg. mai. Sicut ex pluribus, seorsim pulchris, potest fieri aliquid deforme, si scilicet constitutiva non sint proportionata: ita ex pluribus, seorsim indifferentibus, potest fieri malum moraliter. Si replices: cur ergo DEUS odio habet actum secundum, & non primum; cum uterque in se sit indifferens? Resp. Illud DEUS odio habet, quod denominatur malum: sed hoc est actus secundus: sicut illud beatificatur, quod habet denominationem amici DEI post mortem; quod est homo, & non gratia. Ratio ulterior est. Illud DEUS odit, quod est transgressio legis: atqui solus actus secundus est transgressio legis: ergo.

137. Ob. 3. Potentia libera differt à necessaria: ergo etiam actus liber differt à necessario, prob. conseq. Actus habet connexionem cum potentia: ergo actus liber cum potentia libera. Confir. 1. Actus liber intrinsecè pendet à dominio voluntatis: ergo. Confir. 2. Actus liber essentialiter connectitur cum indifferenti decreto, & concursu DEI: ergo. Resp. dist. antec. Potentia libera adæquata differt à necessaria. conc. antec. tantum inadæquata, neg. antec. & conseq. ad prob. dist. antec. actus habet connexionem cum potentia adæquata, neg. antec. cum inadæquata. conc. antec. & neg. conseq. non enim quilibet actus connectitur cum omnibus conditionibus, ex parte actus primi requisitis; sed tantum cum principiis influentibus: adeoque non connectitur cum tota potentia, sed tantum cum inadæquata: hæc autem potest esse necessaria, vel libera, prout compartes adiunguntur. Ad utramque confirmationem, neg. antec. quod non probatur.

138. Dices. Dominium voluntatis, iudicium, & concursus indifferens, sunt priora naturā ad actum liberum: ergo actus liber essentialiter connectitur cum istis, antec. prob. si ista non essent priora naturā, tunc, si DEUS intuitu actus necessarij conferret in eodem instanti, sed pro posteriori signo, concursum, & cognitionem indifferentem, talis actus esset liber: hoc est ex terminis falsum: ergo. Respondeo, quæstio-

R.P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

nem esse de nomine, quid sit prius naturā. Alii qui dicunt, omne illud esse prius naturā, quod constituit aliquo modo actum primum: alii insuper requirunt, ut conducat ad actum secundum: & hinc volunt, gratiam actualem, etsi constituat actum primum liberum ad peccatum, tamen non esse naturā priorem ad peccatum.

Jam, qui dicunt, ea, quæ sunt priora naturā, debere essentialiter respici ab effectu, negant ant, qui dicunt oppositum, negant conseq. & quia hoc secundum mihi videtur probabilius, om. antec. neg. conseq. non enim omnia, quæ sunt priora naturā, debent essentialiter respici ab actione; nam e. g. applicatio ignis est iuxta communem prior naturā ad combustionem, quamvis hæc in individuo absolute possit dari sine omni, & naturaliter etiam, sine ista applicatione. ad prob. neg. mai. nam pro eo instanti concursus ille, atque iudicium, non constituerent actum primum: consequenter potentia non fuisset libera ad eum actum eliciendum. Aliud esset, si actus ille esset qualitas, & possit per novam actionem pro sequenti instanti conservari; tunc enim posset admitti, actum, in primo instanti necessarium, posse in secundo esse liberum.

139. Ob. 4. Vitalitas est intrinseca actui: ergo etiam libertas. prob. conseq. non minus ad actum liberum requiritur potentia libera, quam ad actum vitalem potentia vitalis: ergo. Idem argumentum sit de supernaturalitate actuum. Confir. Non potest murus denominari albus ab actu primo: ergo neque potest actus denominari liber. Resp. om. ant. neg. conseq. ad prob. neg. conseq. Ad actum hodiernum, vel hodie elicitum, requiritur etiam principium hodiernum, quin tamen denominatio hodierni sit intrinseca actui: scilicet, non minus ad denominationes extrinsecas requiruntur formæ, vel principia extrinseca, quam ad intrinsecas intrinseca; ex eo igitur, quod aliquid necessariò requiratur, non inferitur, quod sit principium intrinsecum, vel essentialiter respectum: sed debet attendi natura ipsius denominationis.

Actus vitalis, saltem in sententia eorum, qui hos actus identificant cum actione productiva (nam in sententia volentium, eos esse qualitates, posset negari antecedens) debet necessariò habere essentialem intrinsecum respectum ad principium vivens; nam actio vitalis est actio essentialiter immanens, & essentialiter exigens produci, & recipi à potentia producente, quæ sit vitalis: non autem probatur, quod eodem modo se habeat actus secundus liber ad actum primum liberum. Eodem modo responderetur, si objiceretur, quod supernaturalitas sit intrinseca actui; quia actus talis essentialiter exigit produci ab una saltem causa supernaturali. Ad confirm. neg. conseq. & retorq. argum. Denominatio albi non est essentialis subjecto: ergo neque denominatio liberi. Scilicet pro varietate denominationum etiam variè ad invicem se habent constitutiva.

140. Ob. 5. Propositio non potest de vera transire in falsam: ergo nec actus de libero in necessarium. Confir. Omnis actus liber est virtualis volitio sui: ergo perfectio sui, adeoque intrinsecè liber, nec potens fieri necessarius. Resp. antecedens negant multi insignes Philosophi:

L

phi:

phi: quare ex supposito tam dubio parum firmi infertur: om. tamen antec. neg. conseq. Si antecedens est verum, ratio est; quia propositio non potest mutare objectum representationis, cuius est essentialiter imago: sicut etiam non potest eadem volitio mutare objectum, in quod tendit: at nulla tali mutatione objecti opus est, ad transitum à libertate ad necessitatem, sed tantum mutatione aliqua circumstantiarum. Ad confirm. dist. antec. actus liber est virtualis volitio sui ut liberi: neg. antec. sui tantum specificativè sumpti. conc. antec. & neg. conseq.

141. Dices. Si actus liber fieret necessarius, mutaret objectum: ergo nulla responsio. prob. antec. objectum volitionis non est tantum res, ut est in se, sed ut est apprehensa: ergo etiam cognitio est objectum: atqui longè alia est cognitio, si actus sit liber, quam si sit necessarius: ergo. prob. antec. objectum sæpe in se est malum, vel impossibile: ergo voluntas non potest ferri in illud, ut est in se, sed ut repræsentatur à cognitione, tanquam bonum, & possibile. Hoc argumentum probaret, quod cognitio finis sit causa finalis partialis, contra communissimam; nam etiam finis tantum causat ut cognitus. Resp. neg. antec. ad prob. neg. conseq. ad prob. antecedentis conc. totum, quod non est ad rem; quia probari debuisset consequentia, & non antecedens. Aliud est, quod voluntas non amplectatur objectum, nisi præcedat cognitio: aliud, quod cognitio, vel omne eius objectum, sit etiam objectum voluntatis: prius est verum, posterius falsum. Cognitio itaque est conditio, sine qua voluntas non potest ferri in aliquid: sicut applicatio est conditio, sine qua ignis non potest aliquid comburere: & sicut pro varietate applicationis, causa diversimodè agit, ita etiam voluntas pro diversitate cognitionis. verbo: voluntas illuminatur per representationem motivorum, allicientium, & retrahentium, atque constituitur libera, ut tendat, vel per actum, amplectentem motiva allicientia, seu per amorem, vel per actum amplectentem motiva retrahentia, seu per fugam, aut odium: non autem necessario, aut etiam ordinariè, tendit voluntas per actum respicientem utraque motiva, ita, ut quædam amplectatur, quædam positivè rejiciat.

142. Urgebis. Actus liber habet hunc modum tendendi: *Non curo hæc motiva retrahentia, sed iis insuperhabitis amplector tamen objectum ob hæc alia motiva allicientia*: ergo respicit essentialiter utraque motiva. prob. antec. actus liber est intrinsecè comparativus, electivus, victoriosus: sed talis non potest esse, nisi habeat illum modum tendendi, & attingat utraque motiva: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. ma. Ista prædicata non habet actus ex sua essentia, sed per denominationem extrinsecam, ab actu primo, ac circumstantiis: & gratis adversarii supponunt contrarium. Scilicet actus in se est indifferens, ut dentur, vel non dentur motiva in contrarium, aut iudicium comparativum, aut potestas libera eligendi: si ista dantur, actus erit electivus, & victoriosus ut quo (nam voluntas est victoriosa ut quod) comparativus autem non est actus voluntatis, sed intellectus, ad quem spectat com-

parare: si autem ista non dantur, actus non erit electivus &c.

143. Instabis. Per actum liberum exercetur una potestas, e. g. ad amandum, & impeditur alia, e. g. ad fugiendum objectum: hoc non potest fieri, nisi actualiter attingat utraque motiva: ergo. Resp. dist. 2. p. ma. impeditur ex intrinseca exigentia actus liberi, specificativè sumpti. neg. mai. impeditur in circumstantiis actus accidentalibus. conc. ma. & dist. proportionaliter. min. neg. conseq. Actus ex se non exigit impedire aliam potestatem, nisi quando hæc datur ipsam autem dari non exigit, adeoque ipsi per accidens est eam impedire. Hinc actus hic specificativè sumptus non est ex se determinatio voluntatis, potentis liberè agere, sed hoc est ei per accidens.

144. Ob. 6. Experimur, nos nunc liberè, nunc necessariò agere: ergo experientia est pro libertate intrinseca actus. Resp. neg. conseq. Experientia non est de actu secundo, qualis intrinsecè sit, quoad prædicata libertatis, vel necessitatis; nam experientia est valde clara de libertate, & si esset de libertate actus secundi gradissimi auctores eam non negarent: igitur experientia est de actu primo libero; experimur enim; nos posse elicere, vel omittere hunc actum: an autem hic ipse actus sit intrinsecè liber, vel necessarius, neutiquam experimur.

Dices. Experimur majorem conatum, quando debemus vincere contrarium, quam quando hoc non adest: ergo experimur, actum hunc ex intrinsecis suis vincere contrarium, adeoque essentialiter differre ab alio, qui non vincit ullum contrarium. Resp. neg. conseq. Major conatus, vel intentio, non est differentia actus liberi à necessario; nam amor beatificus necessarius, quique nullum debet vincere contrarium, est longè intensior, quam quilibet amor liber, vincens gravissimas difficultates e. g. tormentorum in martyribus. Unde experientia de intentione, vel conatu, non est experientia de libertate: sed tantum de cognitione repræsentante difficultates, qua posita voluntas elicit quandoque actum intensiorem, quem videt, vel necessarium, vel aptum, ad difficultates vincendas. Sed neque ex eo, quod unus actus impediatur alium, eum intrinsecè respicit, & multò minus respicit liberè; nam amor DEI beatificus essentialiter impedit quodcumque peccatum; quin intrinsecè, aut liberè respiciat omnia peccata, vel eorum objecta. Tandem etiam bruta intensius agunt, quando debent vincere contrarium, sine omni tamen libertate.

145. Ob. 7. Juxta nos motivum retrahens se haberet tantum concomitanter ad actum liberum: sed hoc est falsum: ergo. prob. min. actus liber honestus debet ita tendere: *Volo hoc objectum; quia ex nullo capite est inhonestum*: ergo debet tendere in omnes circumstantias: ergo etiam in motiva retrahentia, adeoque ista non habent se tantum concomitanter. Resp. neg. ma. Motivum retrahens debet esse proprii ad cognitionem indifferentem, & hæc pro priori ad actum: ergo etiam motivum retrahens est pro priori, seu in actu primo, saltem remoto, ad hunc actum. ad prob. min. in primis quero ex adversariis, an etiam actus honestus necessarius debeat

debeat ita tendere: si affirmant, hæc tendentia non inferet potius actum liberum, quam necessarium: si negant, quomodo probabunt, actum liberum honestum debere ita tendere? In forma neg. antec.

Potest actus honestus abstrahere ab inhonestate, & in solam honestatem ferri: sicut debet ita ferri, quando nulla proponitur inhonestas, sed tantum difficultas honestissima, e. g. in morte obeunda pro patria. Quare actus liber honestus non debet ferri in omnes circumstantias, sed in solam honestatem ut talem (in circumstantias debet tantum tendere actus intellectus ex n. 141.) talis autem actus voluntatis est bonus, & honestus ratione objecti, & non potest esse pure indifferens, multo minus malus, quamvis possit esse non meritorius in aliis circumstantiis ex defectu libertatis.

146. Ob. 8. Actus opinativus differt intrinsece ab evidente: ergo etiam liber ita differt à necessario. Confirm. 1. Gaudium, & desiderium, intrinsece differunt: ergo etiam actus liber, & necessarius. prob. conseq. alias posset etiam differentia gaudii, & desiderii, refundi in circumstantias extrinsecas, boni præsentis, vel absentis, aut cognitionis, objectum diversum, de representantis: sed hoc est absurdum: ergo. Confirm. 2. Sonus absonus differt intrinsece ab artificioso: ergo etiam actus liber à necessario. Resp. Cur non etiam actus hesternus differt intrinsece ab hodierno? in forma nego conlequent. Opinio, & evidentia, differunt, vel ratione respectus ad objectum motivum, vel ratione claritatis identificata cum actu, quæ utique sunt intrinseca actibus: si enim unus opinatur de eo, quod alter scit, debent habere, vel diversa motiva, vel alter eadem longè clariùs penetrare. At actus liber, & necessarius, differunt tantum ratione circumstantiarum extrinsecarum.

Ad primam confirmationem neg. conseq. & retorqueo iterum argumentum in actu hesterno, & hodierno, ad prob. neg. ma. Gaudium est affectus, ex sua natura intrinseca dulcis, frivulus, quietus: desiderium econtra ex sua natura est affectus inquietus, sollicitus, & primum tendens ad fruitionem: hæc autem tendentia sunt utique intrinseca actibus: alias nec odium, & amor, ex intrinseca tendentia different, præsertim, si sint actus liberi, & eadem motiva respiciant; nam, si reponatur, quod non eodem modo respiciant motiva, dicam, eum modum non esse intrinsecum. At nulla similis tendentia ostendi potest in actu libero, quæ non sit, vel esse possit, æquè bene in actu necessario; nam tendentia victoriosa intrinsecum nil dicit, nisi conatum magnum, seu intensionem, prævalentem alteri retrahenti, hinc & nunc præsentem: quæ tota intensio potest dari, & sæpe præter major in actu necessario, ex n. 144. imò, cum etiam bruta vincant multa obstacula, prædicatum victoriosis non essentialiter connectitur cum libero, nec opponitur necessario: sicut tamen tendentia, anxie quærens bonum, opponitur tendentiæ, eodem quietè jam fruenti: adeoque non est paritas, verbo: aliquæ denominationes actuum possunt provenire à formis extrinsecis, ut patet in hesterno, & hodierno, non autem aliæ; quænam autem sint hujus, vel illius generis, debet

ex specialibus rationibus desumi. Ad 2. confirm. neg. antec. Rectitudo soni stat in recta coordinatione tonorum: quilibet autem sonus seorsim est indifferens, ut constituat cantum absonum, vel amicum.

147. Ob. 9. Voluntas indifferens ad actum liberum, debet determinari per actum liberum: ergo non per actum indifferenterem, ad libertatem, & necessitatem. Confirm. 1. Actus secundus debet esse distinctus ab actu primo: ergo iste non potest actum secundum denominare liberum. Confirm. 2. Potentia prius operans necessario, nunc autem operans liberè, de novo exercet libertatem: ergo producit alium actum, quàm prius, adeoque intrinsece liberum. Resp. dist. ant. Voluntas debet determinari per actum intrinsece liberum. neg. antec. per extrinsece liberum. om. antec. (quia posset suo modo determinari per puram omissionem) & neg. conseq.

Ad primam confirmationem dist. antec. Actus secundus debet esse distinctus, secundum rectum, & secundum prædicata intrinseca, secundum quæ producitur, conc. antec. secundum obliquum, & prædicata extrinseca. neg. antec. & conseq. Sic etiam filius regis denominatur à patre, ut habente dignitatem regis, qui pater, & quæ dignitas, sunt extrinseca filio. Ad 2. confirmationem neg. conf. Potentia illa non producit necessario alium intrinsece actum, sed producit in aliis circumstantiis: sicut potentia agens heri, & hodie, non producit hodie alium effectum, sed in aliis circumstantiis, à quibus tamen denominatur actus hodiernus.

148. Ob. 10. Conclusio essentialiter respicit præmissas objectivas, seu objectum præmissarum: ergo etiam actus liber respicit objectum prævia cognitionis indifferens: ergo etiam motivum retrahens. Confirm. Volitio finis tendit essentialiter in media: ergo etiam actus liber in motiva retrahentia. Resp. antec. mihi, & plurimis aliis, visum esse falsum, & saltem esse valde dubium: sed tamen eo omisso, neg. conseq. Juxta illam sententiam, objectum præmissarum est necessario etiam objectum conclusionis, ratione, ut ajunt, particulæ ergo, & ut actus sit intrinsece rationalis: at actus voluntatis non debet esse intrinsece rationalis, neque involvit particulam ergo: neque aliunde probari potest, quod omne objectum cognitionis indifferens, etiam debeat esse objectum actus voluntatis.

Ad confirmationem dist. ant. volitio finis qui talis, tendit essentialiter in media. neg. ant. volitio finis quæ talis. conc. ant. & neg. conf. Possum rem aliquam velle, quin cogitem de mediis: at, si eam intendo formaliter ut finem, hoc ipso intendo ut consequibilem, vel consequendum per aliqua media: adeoque etiam media sunt objectum volitionis in obliquo. At, vel le aliquid liberè, non est, id velle ut conjunctum cum motivo retrahente (non enim quis vult motivum retrahens) sed tantum id velle, quando est conjunctum: quæ tamen conjunctio non est objectum volitionis, sed tantum cognitionis prævia ex n. 141.

ARTICULUS VII.

*Qualis libertas, & quale meritum
competat actui interno imperato.*

149. **N**on est hinc questio de actibus internis potentiarum, à voluntate distinctarum, e. g. intellectus, vel phantasia; de his enim conveniunt auctores, non habere eos aliam libertatem, quam extrinsecam, derivatam ab actu voluntatis. Sed quaeritur de actibus, ab ipsa voluntate elicitis, postquam antecedenter ab actu alio ejusdem voluntatis fuerunt efficaciter imperati, pro determinato instanti, pro quo actus imperans perseverat; nam, si tantum inefficax esset imperium, vel simplex complacentia, actus subsequens esset utique immediate liber; cum actus inefficax, & illa complacentia possint stare cum omissione actus. Rursus, si actus non sit imperatus pro determinato instanti, tunc potest voluntas sequentibus instantibus, quando non amplius existit actus imperans, ratione suae libertatis, vel etiam mutabilitatis, à priore intentione, statim cessare, & actum imperatum omittere.

Non etiam agimus de eo casu, quo actus imperans esset dependens à scientia media de actu imperato, futuro dependenter ab actu primo indifferente, seu futuro, etiam absente efficaci imperio; si enim actus imperans ita dependeret, videtur, quod per omissionem actus imperati posset impediri scientia illa media, & consequenter ipse actus imperans: adeoque hic sit tantum necessitas evitabilis per omissionem actus imperati: de hoc, inquam, casu non agimus; nam hic casus videtur rarus; neque enim homines solent imperare sibi illos actus, quos sine eo imperio elicerent: & accedit, quod circa libertatem talis actus imperati videatur esse similis difficultas, qualis est circa libertatem actus, qui esset praedeterminatus, praedeterminatione dependente à scientia media, de qua n. 678. de DEO: unde haec questio involveret multas subtilitates, à quibus consultius hinc abstrahimus. Quare hic quaerimus tantum, an actus voluntatis internus, imperatus ab alio efficaciter imperante, & adhuc perseverante, nec dependente à scientia media &c. sit immediate in se liber: itemque, an habeat meritum supra meritum actus imperantis. His praenotatis

150. Dico 1. Actus internus voluntatis, imperatus pro determinato instanti, ab alio actu efficaci, & perseverante, non est immediate in se liber. ita Ripalda tom. 1. lib. 3. disp. 68. sect. 2. (qui ibid. sect. 1. etiam examinat sensum aliorum auctorum, ac concludit, certum esse, quod opposita sententia sit singularis) Oviedo, Gormaz, Arriaga, & hoc teste Recentiores communiter. Prob. Imperium illud efficax est in-compossibile cum carentia actus imperati: insuper est prius naturā ad actum imperatum: ergo ille necessario sequitur, & quidem necessitate antecedente, nec potest liberè omitti: consequenter patet, quoad utramque partem. ant. verò videtur tantum indigere explicatione, quam appono.

Quod attinet ad primam ejus partem, hoc est discrimen inter simplicem, vel inefficacem complacentiam, & actum efficacem, quod hic per se ipsum ita formaliter determinet voluntatem, ut haec non possit, quantum est in se, actum omittere. Si autem omitteret ex eo, quod DEUS noller concurrere, hoc ipso necessario omitteret, ut patet. Secunda etiam pars antecedentis est innegabilis; quia hoc imperium determinat voluntatem pro priori ad hunc actum internum, sicut determinat ad actum externum. Quod autem ipse actus imperans sit à voluntate libera evitabilis (quia potest voluntas eum omittere) tantum probat, voluntatem esse liberam immediate ad actum imperantem, & mediate tantum ad imperatum.

151. Dico 2. Actus internus voluntatis efficaciter imperatus, & tantum mediate liber, si sit intrinsece bonus, & honestus, affert meritum novum supra meritum actus imperantis, ita Ripalda loco cit. n. praec. sec. 4. Oviedo in 1. 2. tract. 9. controv. 2. puncto 5. Gormaz de merito disp. 2. sect. 4. n. 76. Suarez, & Vasquez apud Oviedo. Prob. conclusio. Si peccator, constitutus in periculo vitae, & destitutus copia confessorii, ex timore inferni imperet sibi efficaciter actum contritionis, eumque, mediate tantum liberum, ut dictum, eliciat, justificatur: ergo haec contritio, tantum mediate libera, debet afferre novum meritum. antec. non videtur posse negari, tum; quia hic videtur esse communis sensus fidelium, spes, & solatium: tum; quia in eo articulo est maxime necessaria virtus justificandi in contritione. Accedit observatio Ripalda. Sicut homo magis aestimat, si quis eum reflexe diligat, seu diligendo, & volendo etiam ipsum amorem, quam si tantum diligat directe, ita DEO, saltem non minus placet contritio imperata, quam non imperata.

Prob. etiam consequ. Meritum actus imperantis, seu metus inferni, non justificat sine sacramento: ergo, si ea contritio non affert aliud meritum, talis homo non justificatur. Ad id tamen Ripalda, hoc meritum contritionis partialiter constitui ex actu imperante; quia non datur meritum sine aliqua libertate; cum ergo contritio in seipsa libertatem non habeat, sed denominetur libera ab actu imperante, immediate libero, huius ipsius libertas constituit meritum contritionis. Oviedo tamen, qui putat, libertatem non esse constitutivum meriti, sed tantum conditionem, putat, meritum actus imperati adaequate distingui ab actu imperante. Mihi quidem videtur verosimilior opinio Ripalda, sed non est necesse, eam positive defendere.

152. Respondet Arriaga, actum imperantem ordinariè non perseverare, adeoque contritionem immediate liberè elici. Verum unde hoc probat, cum in eo articulo metus soleat esse valde intensus? Saltem negari non potest, actum imperantem multoties perseverare. Sed, etiam si omittatur, actum imperantem raro perseverare, saltem in his casibus raris, debet contritio justificare. Respondet idem 2. fortè DEUM in eo casu moveri contritione non meritoria: sed hoc dicitur absque ullo fundamento. Et cur non dicitur (ut arguit Haunoldus) quod

eo in casu DEUS contentus sit contritione etiam nullo modo libera? Sic etiam diceretur absque ullo fundamento, quod DEUS promiserit alteri actui inferiori justificationem peccatoris, modo haberet connexum actum charitatis non meritorium; cum videantur omnes auctores contritioni soli, tanquam merito de congruo, adscribere justificationem. Hinc, cum possit defendi, quod talis contritio afferat novum meritum, longè congruentius id dicitur.

153. Confirm. concl. 1. Juxta adversarios actus supernaturalis aliquoties non mereretur premium supernaturale: hoc videtur valde durum: ergo. prob. ma. Actus supernaturalis potest efficaciter imperari ab actu naturali: sed hic non meretur premium supernaturale, & actus imperatus non haberet novum meritum: ergo. ma. prob. à Ripalda tom. 1. lib. 3. disp. 50. sect. 5. Eam etiam supponit Gormaz, ac admit tit Arriaga: & certe potest quis etiam ex vana gloria, adeoque per actum peccaminosum, consequenter multò magis ex motivo purè naturaliter honesto, sibi imperare e. g. bonam orationem: & quamvis, in casu actus imperantis mali, oratio extrinsecè aliquo modo vitaretur, tamen adhuc posset esse meritoria. vide infra num. 158. & 159.

Confirm. 2. Meritum non tantum dicit libertatem, sed etiam dignitatem personæ, honestatem, bonitatem, vel etiam aliquam laudabilitatem actus, de qua re vide num. 93. imò Oviedo loc. cit. num. 151. putat, libertatem non esse constitutivum meriti, sed tantum conditionem requisitam, ut actus vim suam exerat (quod tamen non dixerim) ergo, licet in complexo, ex actu imperante, & imperato, non detur major libertas, potest tamen dari majus meritum, si scilicet detur major bonitas, vel honestas, actui intrinseca: atqui hæc datur in illo complexo: ergo. prob. prior. conseq. ad hoc, ut crescat totum, non debent crescere omnes partes, sed sufficit, ut crescat una pars, sub ea ratione, sub qua est pars. Sic, etsi meritum Christi, esset æquale, quoad speciem, & intensionem actus, merito alterius hominis, tamen, quia est major dignitas Christi, est etiam majus meritum. Sic, licet actus charitatis non sit magis liber, quàm actus spei; quia tamen in eo est major bonitas, est etiam majus ejus meritum: ergo.

ARTICULUS VIII.

Solvuntur Objectiones.

154. Ob. 1. contra. 1. concl. Actus imperans non tollit indifferentiam potentie ad actum imperatum: ergo hic est immediatè liber. prob. ant. amor objecti non tollit indifferentiam potentie ad omissionem amoris, vel etiam ad odium ejusdem objecti: ergo neque actus imperans tollit indifferentiam ad actum imperatum. Confirm. Potentia in eo instanti, in quo elicit actum imperantem pro priori, & imperatum pro posteriori signo naturæ, habet totam indifferentiam ad eliciendum actum imperatum (potest enim eum liberrimè omittere) ergo immediatè liberè eum elicit. Resp. neg. ant.

ad prob. neg. conseq. & paritatem. Disparitas est, quod actus imperans sit pro priori naturæ ad actum imperatum, adeoque reddat actum primum proximum connexum cum actu imperato, & impeditum ad ejus omissionem; à tali autem actu primo non potest actus secundus denominari liber. At verò amor objecti tollit quidem indifferentiam potentie in actu secundo, non autem in actu primo; quia non constituit actum primum, neque ad odium, neque ad omissionem ejus, (nam posset dari ommissio odii sine amore objecti) ergo totus actus primus manet liber, consequenter potest hic omissionem illam denominare liberam.

Ad confirm. dist. ant. Potentia habet totam indifferentiam, ex suppositione, quod non eliciat actum imperantem pro priori signo naturæ, conc. ant. si hunc eliciat. neg. ant. & conseq. Voluntas in eo instanti habet quidem libertatem omittendi utrumque actum, vel etiam omittendi actum imperantem, & ponendi immediatè liberè imperatum, specificativè talem: sed non habet potestatem, omittendi actum imperatum, ex suppositione, quod pro priori signo eliciat imperantem; tunc enim jam ponitur determinatio ad actum imperatum, & quidem antecedens, seu prior naturæ, quæ non relinquit libertatem, nisi mediatam, seu in actu imperante. videatur Ripalda tom. 1. lib. 3. disp. 68. sect. 3.

155. Ob. 2. Quæcumque potest voluntas efficere, potest etiam efficaciter imperare: sed potest efficere actum immediatè liberum: ergo etiam potest illum imperare. Resp. neg. ma. quæ necessariò debet negari ab omnibus, qui negant decreta prædeterminantia, vel prædefinitiones efficaces, antecedentes scientiam mediam; nam posset eodem modo quis argumentari: Quæ DEUS potest pro libitu suo habere, & facere, potest efficaciter imperare: atqui potest pro libitu suo habere quemcumque actum liberum creaturæ, & facere, ut is eliciatur: ergo potest eum efficaciter imperare, vel ad eum prædeterminare: quam consequentiam debent negare omnes adversarii prædeterminationum: & hinc etiam debent negare majorem supradictam. Unde, licet voluntas possit elicere actum immediatè liberum, non tamen potest eum elicere omni modo, seu adhibendo media tollentia libertatem actus: sicut scilicet non potest DEUS habere actum liberum per decretum prædeterminans.

156. Ob. 3. contra 2. conclusionem. De omni merente debet verificari illud Ecclesiastici 31. v. 10. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit: sed hoc non verificatur de eo, qui, posito imperio efficaci, elicit actum e. g. charitatis: ergo. mi. prob. posito illo imperio non potest quis omittere illum actum bonum, vel ponere malum: ergo. Resp. neg. min. ad prob. neg. conf. Textus ille tantum vult, quod absolute, & antecedenter ad omnem suppositionem, ab ipso merente dependentem, debeat id posse, non autem, quod facta quacunque suppositione, etiam imperii efficaci, ab ipso dependentis, debeat id posse: atqui ponens actum imperantem, absolute potest omittere actum imperatum; quia potest omittere actum imperantem, & consequenter im-

peratum: quare non est sufficienter liber, scilicet mediata ad imperatum. Imò Gormaz ex hoc solo, quòd talis absolute antecederet potuisset transgredi &c. putat positivè probari, dari meritum in actu imperato.

157. Ob. 4. Actus externus non addit meritum supra actum internum imperantem; quia non est immediate liber, quamvis sit mediata liber: ergo neque est meritorius actus internum efficaciter imperatus, & mediata tantum liber. prob. ant. si actus externus bonus esset immediate liber, non esset ulla ratio negandi illi proprium meritum: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. om. ant. neg. conf. Actus externus non est meritorius ratione sui (ut dicemus inferius) non ex defectu libertatis immediatæ, sed ex defectu bonitatis, & honestatis formalis, vel laudabilitatis formalis, intelligendo per istam nil aliud, quam honestatem juxta dicta n. 93. quæ quidem datur in actu interno imperato, non autem in externo; nam, sicut veritas, & falsitas formalis, non invenitur, nisi in actu intellectus (est enim conformitas, vel difformitas propositionis cum objecto, & non conformitas objecti cum propositione) ita bonitas, & honestas, vel etiam laudabilitas, in sensu dicto formalis, vel econtra inhonestas, aut vituperabilitas formalis, non invenitur, nisi in actu voluntatis. Honestas formalis est intrinseca tendentia intentionalis, amplexiva boni honesti ut talis, & fugitiva mali: sicut econtra inhonestas formalis est intrinseca tendentia in malum quod tale (non enim requiritur tendentia in malum ut tale, vel quæ tale) talis autem tendentia non datur in actu externo; omnis enim actio externa potest vitari intentione mala, & hinc nulla habet honestatem formalem, sed tantum objectivam. Quod additur in prob. ant. actum externum bonum fore meritorium, si esset immediate liber, involvit hypothesein impossibilem; tunc enim non posset esse actus externus; quia necessarîo esset actus à voluntate immediate elicitus, & tunc, talis actus, si esset bonus, haberet etiam bonitatem, & honestatem formalem: consequenter rectè dicitur, actum externum non esse meritorium ex defectu bonitatis, & honestatis formalis, non autem ex defectu libertatis immediatæ.

158. Dices 1. Actus internus ideo habet honestatem formalem; quia tendit in objectum honestum ut tale, & hoc refundit honestatem in illum: ergo etiam objectum debet habere formalem honestatem, quam dein refundat in actum internum. Resp. neg. conseq. Objectum non minùs refundit in actum intellectus veritatem formalem, quin sit formaliter verum, ut modò dictum, sed tantum objective: ergo etiam idem objectum, ut suo modo possit conferre actui honestatem formalem, debet tantum esse objective honestum, seu tale, ut terminare possit amorem sui, rectè rationi conformem. Non autem potest objectum habere honestatem formalem; quia non potest habere tendentiam intentionalem suprà dictam, ratione cujus tendentia actus internus est formaliter honestus, & non præcisè ratione objecti; non enim objectum, se solo, seu nudè in se sumptum, refundit honestatem in actum internum; quia potest esse objectum objective honestissimum, si ta-

men non inest actui debita tendentia, non est formaliter honestus: patet hoc in odio DEI.

159. Dices 2. Sufficit ad meritum honestas objectiva, & non requiritur formalis: ergo. Resp. neg. antec. Meritum debet ex se esse obsequium, movens ad retributionem præmii: tale autem est tantum actus ex intrinsecis suis bonus, & honestus, non verò actus tantum objective honestus, sicut est actus externus; hic enim ratione pravæ intentionis potest fieri injuria DEI, potestque movere ad punitionem. Non ita se habet actus internus intrinsecè bonus, qui, si etiam imperetur ab actu malo, juxta dicta n. 153, & sic extrinsecè vitietur, tamen manet bonus, & meritorius: si tamen actus internus imperetur ab actu graviter malo, non esset meritorius de condigno, sicut quilibet alius actus elicitus in statu peccati.

Sed, etiamsi actus internus imperetur ab actu tantum venialiter malo, tamen non debet tendere in motivum actus imperantis mali, nec hoc intrinsecè respicere; aliàs non amplius haberet tendentiam bonam, nec esset honestus: sed debet illud motivum malum tantum extrinsecè præsupponere, sicut scilicet in casu n. 151. actus charitatis, imperatus ab actu timoris gehennæ, non intrinsecè respicit timorem, vel fugam gehennæ (aliàs non esset actus puræ charitatis) sed tantum extrinsecè præsupponit. Addo: si actus imperatus esset merè indifferens, tunc non haberet meritum supra meritum actus imperantis; quia non haberet bonitatem intrinsecam &c., sed se haberet sicut actus externus. Hinc in conclusione addidi illas particulas: *si sit intrinsecè bonus, & honestus.*

160. Ob. 5. Si Petrus, & Paulus æquali efficacia imperarent sibi actus internos e. g. charitatis: sed Petrus eliceret suum actum: non autem Paulus; eò quòd DEUS huic negaret suam concursum: in hoc casu juxta nos Paulus non tantum mereretur, quantum Petrus: sed hoc est contra communem persuasionem, & commune axioma, quòd scilicet voluntas à DEO reputetur pro facto: ergo. Resp. conc. ma. neg. mi. Idem debent adversarii dicere, si ponatur casus, quòd Paulus eliciat tantum actum naturalem ex defectu principii supernaturalis. Illa persuasio, vel illud axioma, tantum intelligitur de actibus externis, ut infrà dicemus: non autem de internis; nemo enim dicit, quòd apud DEUM tantum valeat voluntas eliciendi contritionem, quantum ipsa contritio: aut, quòd voluntas eliciendi actus intensissimos omnium Seraphinorum, imò Beatæ Virginis, tantum valeat, quantum ipsi illi actus. Hoc tamen verum est, quòd actus imperans, seu affectus, quantum est in se, efficax, eo melior sit, quo melius est objectum: sive dein hoc sit actus internus, sive actus externus.

161. Ob. 6. Si DEUS Petro, elicienti actum bonum liberum, daret in hujus præmium, in eodem instanti visionem beatificam pro signo posteriori, tunc Petrus etiam statim eliceret amorem beatificum: hic amor non esset meritorius, & tamen esset actus internus mediata liber: ergo. Resp. neg. 2. part. mi. Talis actus imperatus etiam non esset mediata liber; quia non pos-

set omitti (quid sit de actu imperante, an ille possit omitti; quia forte visio beatifica ad hunc non necessitat) nam, siue imperaretur, siue non imperaretur, amor DEI deberet necessarium elici, eo quod ad eum visio beatifica necessitaret.

Unde, licet amor DEI in eo casu non esset necessarius, ratione unius causae, seu ratione actus imperantis, esset necessarius, ratione alterius causae, scilicet visionis: quae etiam per se ipsam destruit actum primum liberum; quia est impossibile cum iudicio indifferente, repraesentante aliquam rationem non amandi DEUM, & requisito ad libertatem; hoc enim stare non potest cum visione clara DEI. Nec dicas, visionem dari tantum pro signo posteriori; quia tamen datur pro toto instanti, & pro toto instanti excludit iudicium indifferens: consequenter pro toto instanti excludit libertatem, de quo vide dicta n. 134. & seq. de Beatitudine.

162. Dices. In hoc casu amor beatificus fuisset impedibilis; nam, si Petrus non fuisset pravus, actum bonum eliciturus, DEUS visionem non infudisset, adeoque amor beatificus omisus fuisset: ergo est sufficienter liber. Resp. dist. ant. amor fuisset impedibilis in statu objectivo, seu in hypothese scientiae mediae. om. antec. in statu reali. neg. antec. & conseq. Instabis. Quod liberum est in statu objectivo, seu in hypothese scientiae mediae, etiam est liberum in statu reali: ergo. Resp. dist. antec. si hypothesis illa non varietur in statu reali. conc. antec. secus neg. antec. & conseq. At in nostro casu variatur; quia hypothesis scientiae mediae, tanquam constitutum, habuit iudicium indifferens, quod visio beatifica, in statu reali collata, excludit. Sic, si DEUS diceret: Si Petrus esset liber, tunc faceret hunc actum peccaminosum; unde, ne peccet, volo eum privare usu rationis: in hoc casu, etsi in statu objectivo Petrus fuerit liber ad peccandum, imò etiam fuerit liber ad impedendam ablationem usus rationis (si enim non fuisset peccare, non fuisset privatus usu rationis) tamen in statu reali ad neutrum est liber: sed, si actionem illam dein faciat, necessarium facit, & simul necessarium non peccat.

163. Responderi etiam potest. 2. ad object. n. 161. positam. dist. min. amor ille esset aliquo modo, sed tantum valde remote mediate liber. om. min. esset liber ea libertate mediate proxima, quam hic requirimus. neg. min. & conseq. Talis actus Petri non esset alio modo liber, quam de facto liberi sint Beati actus visionis, & amoris beatifici; quia hi dantur in primum actuum bonorum, quos Beati libere elicerunt in via: nemo tamen dicit, actus amoris beatifici esse meritorios, aut strictè liberos. Neque videtur, iis tantum negari ratio novi meriti ex defectu status, siue ex eo, quod iam sint in termino; in quo etiam actiones immediate liberae, non amplius sunt meritoriae: sed etiam ex eo, quod ipsis deficiat libertas.

Quamvis autem actus voluntarii in causa dicantur volenti causam imputabiles, tamen supponit objectio, eos non habere meritum distinctum à merito, vel demerito volitionis causae: & quidem de actibus externis hoc infra dicemus: quod autem spectat ad actus inter-

nos voluntatis, de quibus in objectione agitur, isti necessarii sunt in se formaliter, & immediate voluntarii ex num. 7. quamvis non semper sint immediate liberi. Sed etiam de istis actibus voluntatis, si non sint immediate in se liberi, vel immediate saltem imperati, debet objectio supponere, quod non habeant meritum distinctum à merito causae, vel actus imperantis; alias nihil probaret; quia prima pars minoris esset falsa, ut facile patet consideranti.

Quare ad novum meritum non sufficit quaecunque libertas mediata: sed debet esse derivata ab imperio immediato voluntatis, saltem virtualiter adhuc influente, & ita, ut determinatio ad actum unum, sit moraliter etiam determinatio ad actum alterum, ut ait Gormaz num. 93. de merito; tunc enim, ut rectè advertit Ripalda tom. 1. lib. 3. disp. 68. sec. 4. num. 21. exercitium actus imperantis, & imperati, non distinguuntur moraliter, sed tantum physice; nam eadem moraliter determinatione, ac conatu, fertur voluntas in utrumque actum, ita, ut moraliter censeretur uterque habere eandem libertatem, quamvis physice habeant diversam. At verò in casu objectionis, determinatio Petri ad actum liberum, non est etiam determinatio ad actum amoris beatifici, sed ad hunc debet dari nova determinatio, proveniens à lumine gloriae, visione beatifica &c.

ARTICULUS IX.

An actus externus augeat meritum actus interni.

164. Dico. Actus externus, superadditus interno, non affert per se novum meritum, nec augeat meritum actus interni. ita S. Thomas. 1. 2. q. 2. a. 4. in corp. ut ostendit Arriaga. disp. 16. sect. 4. Sequuntur Thomistae, & nostri communiter cum Suarez in 1. 2. tract. 3. de bonit. & malit. human. actuum. disp. 10. sec. 2. n. 2. contra Scotistas, quibus accedit Ripalda, & aliqui alii ex nostris, ac aliis. Prob. Est commune axioma ex SS. Patribus, quod apud DEUM voluntas reputetur pro facto: hoc est, quod, si quis efficaciter, quantum est in se, velit aliquid facere, non autem possit, DEUS bonam talem voluntatem acceptet, sicut si opus in se ipso factum fuisset: ergo totum meritum stat in actu interno voluntatis, & actus externus nil meriti addit. prob. ant. S. Chrysostomus. homilia 19. in Mattheum sub initium sic ait de DEO: Non omnino indiscrète factum ipsum, sed voluntatem, aut coronat, aut punit. .... Non fini operis, sed voluntati operantis, mercedem, damnumve decernit. S. Augustinus. epist. 49. ad Deogratias ad quest. 4. Ibi quisque bonus est, cum bene vult: ibi etiam malus, cum male vult: ac per hoc ibi etiam fit, vel beatus, vel miser, hoc est, in ipso sua voluntatis affectu, quae omnium factorum meritorumque mensura est. S. Leo serm. 4. de jejunio decimi mensis: Aequatur plerumque merito, quod distat impendio; quia potest esse par animus, etiam ubi par

par est census. S. Gregor. homil. 5. in Evangelia ait de DEO: Cor namque, & non substantiam pensat.

Huc etiam spectant dicta SS. Patrum, quibus asserunt, actum externum non augere demeritum peccati; nam eadem est ratio de utroque. Sic autem S. August. l. 1. de liber. arbitr. cap. 3. ait: Si cui etiam non contingat facultas concubendi cum conjugē aliena, planum tamen aliquo modo sit, id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse, non minus reus est, quam si in ipso facto deprehenderetur. S. Bernard. epist. 77. (quæ est tractatus ad Hugonem de S. Victore de questionibus ab ipso propositis, & habetur tomo 4. Operum S. Bernardi) c. 2. ait: Legimus: omnis qui odit fratrem suum, homicida est: item: qui viderit mulierem ad concupiscendam eam: jam mœchatus est in corde suo. Quid planius, quam, quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas, nisi forte putetur in malo, quam in bono efficacior inventi voluntas apud DEUM, qui charitas est, & promptior esse ad ulciscendum, quam ad remunerandum, misericors, & miserator Dominus.

Confirm. 1. Gen. 22. v. 16. DEUS laudat Abrahamum, ob solam voluntatem sacrificandi filium, non minus, ac si re ipsa eum sacrificasset; dicit enim: Quia fecisti hanc rem, & non peperisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi. Confirm. 2. à ratione. Actus externus non habet formalem intrinsecam honestatem, laudabilitatem &c. nec est ex intrinsecis suis obsequium DEO præstitum: ergo non habet, unde desumat rationem meriti sibi proprii. antec. & conf. probata sunt à n. 157. & seq. & adhuc magis inferius probabuntur in solutione objectionum. videri meretur etiam Vasquez. in 1. 2. disp. 76.

165. Hinc actus externi tantum per accidens augent meritum; quia serviunt, ut actus internus, vel physicè, vel moraliter idem, diutius duret; experiētiā enim constat, hominem, etiam exterius bene operantem, diutius perseverare in intentione interna virtuosa: item aliquando etiam ipsam intentionem intendi. Per se autem actus externi tantum sunt objectivè meritorii, sicut scilicet tantum objectivè sunt honesti. Ex quo tamen non sequitur, quod, si duo æqualem habeant potestatem exequendi opus externum, e. g. dandi eleemosynam, & uterque velit, sed unus solus re ipsa id faciat, non, inquam, sequitur, quod hi æqualiter mereantur; nam, qui actu facit eleemosynam, utique habet voluntatem longè magis efficacem, adeoque magis meritoriam: nisi tamen alter habeat prudentem rationem id non faciendi, e. g. prohibitionem superioris.

166. Ob. 1. S. Hieronymus in 2. ad Cor. 6. 8. v. 11. ait: Omnis enim boni operis finis est expectendus; quia, sicut factum inviti acceptum non est, ita voluntas infructuosa est, habentibus eam sine facto: ergo voluntas sine opere externo non tantum meretur, quantum cum illo. Confir. 1. S. August. l. 13. de Trinitate c. 5. ait: Mala enim voluntate vel sola quisque miser efficitur, sed inferior potestate, qua desiderium male voluntatis impletur: ergo maior est culpa in ipso opere, quam in sola voluntate. Confir. 2. S. Bernard. epist. 77. ad Hugonem, ait, fidem cum perfecta

conversione ad DEUM prodesse ad salutem, & cut martyrium, non tamen ad eundem meritum: ergo opus externum martyrii augeat meritum.

Resp. in primis, ex Bellarmino de Scripturis Ecclesiasticis, illa Commentaria in omnes Pauli epistolas; ex quibus hic textus desumptus est, non esse Hieronymi, sed Pelagii Hæretici, cujus autoritas nos minimè debet movere. Sed etiam omisso, quod sint ea commentaria S. Hieronymi, potest distingui consequens. Non tantum meretur voluntas, inefficax, vel tantum velleitas, conc. conseq. voluntas, quantum est in se, verè efficax. neg. conf. Talem velleitatem tantum ibi intelligi, potest ex eo desumi, quod ad verbum præcedentem dicatur: ostendit Apostolus quosdam posse facere non volentes. Dein etiam adversari non possunt dicere, esse infructuosam voluntatem efficacem absque opere, quod ex defectu potestatis omittitur.

Ad 1. confirm. Mens S. Augustini sat clara est, ex n. 164. Quod attinet ad hunc textum, neg. conseq. nam, quin culpa sit major per se, potest esse major per accidens, sicut ordinariè est, quando quis opus addit; & hinc talis ordinariè est magis miser; potest etiam esse inferior ob potestatem; quia, si habet potestatem, habet ordinariè efficaciorē, & frequentiorē voluntatem; cum carentia potestatis valde avertat ab objecto appetendo. Rursus potest talis etiam contrahere habitus, & obligationes plures ex actu externo, quæ sunt magnæ miseriæ, & magis impediunt à beatitudine, de qua ibi sermo est S. Augustino.

Ad 2. confirm. neg. conseq. S. Bernard. nec verbum ibi habet, quod ille habens fidem habeat etiam desiderium efficax martyrii: sed tantum, quod habeat intentionem suscipiendi baptismi, quæ utique non est tam meritoria, quam voluntas sustinendi martyrium. Quod autem dicat, illam fidem esse idoneam martyrio, non significat, id actu jam desiderari, sed tantum, fidem esse fortem, & constantem.

167. Ob. 2. Inter errores Petri Abailardi damnatus est decimustertius asserens: Quod sola voluntas à DEO æternaliter remuneratur, sive ad bonum, sive ad malum, nec propter opera peior, vel melior efficitur homo, nisi forte, dum operatur in aliquo, ejus voluntas augeatur: hæc videtur esse nostra sententia: ergo. Resp. neg. antec. Nec S. Bernardus, nec alii plures, qui de Abailardi erroribus scripserunt, hanc ejus assertionem damnatam exhibent, ut testatur Gregorius Ariminensis in 2. dist. 42. & 43. & 44. quas simul conjungit: & ex eo Vasquez in 1. 2. disp. 76. c. 3. n. 11.

Sed Abailardi propositio rejecta, seu damnata, fuit ista: Quod propter opera, nec peior, nec melior, efficitur homo. Et quidem Abailardum intellexisse opera conjuncta cum actu interno, rectè deducit Vasquez ex ejusdem Abailardi decimonono errore, qui referente Gregorio loc. supra cit. erat iste: Neque opus, neque voluntas, nec concupiscentia, nec delectatio, quæ movet eam, peccatum est, nec debemus illam extinguere. Videri etiam poterit S. Bernard. epist. 188. ubi plures in genere Abailardi errores recenset: & epist. 192. ubi ait, eum, cum de Trinitate

ante loquitur, sapere Arium, cum de persona Christi, Nestorium. Idem S. Doctor legi meretur tom. 4. tract. de erroribus Abailardi. Insuper, cui libet, videre etiam poterit Otthone Frisingensem l. 1. de gestis imperatoris Friderici l. c. 47. § 49. ubi tamen quinque tantum errores de SS. Trinitate, vel Christo Domino, de multis, ut ait, adducit.

168. Ob. 3. Actus externus, si gravis sit, debet exponi in confessione: ergo debet augere peccatum. Confirm. Sæpe imponuntur censuræ, & poenæ Ecclesiasticæ, actibus externis, quæ non imponuntur actibus tantum internis: ergo. Resp. neg. conseq. Actus externus est verè peccatum; quia à prohibitione, in ipsum immediate tendente, denominatur objectivè malus, & peccaminosus: ab actu interno autem denominatur formaliter malus, non in hoc sensu, quod habeat malitiam intrinsecam, vel augeat demeritum, sed, quod actus internus, tanquam forma extrinseca, immediate eum denominet malum.

Jam Christus Dominus, ut habetur ex Conciliis, & usu, ac consuetudine totius Ecclesiæ, præcepit, exponi in confessione omnia peccata graviora interna, ac externa: & ejus voluntas debet esse nobis pro omni ratione; nam aliam à Christo de ipsius præcepto petere, esset utique valde indignum. Ad confirm. neg. conseq. Quandoque etiam imponuntur censuræ, vel reservationes, si peccata sint publica, non verò, si occulta, quin tamen manifestatio per se, seposito scandalo, augeat malitiam. Ratio autem est; quia Ecclesiæ gubernatio potissimum respicit externa, & ex his potius colligit interna: sicut etiam in politicis maxime puniuntur peccata externa.

169. Ob. 4. Actus externi prohibentur ratione sui: & quidem diverso præcepto ab eo, quo prohibentur actus interni, ut patet ex præcepto sexto, septimo, nono, & decimo Decalogi: ergo augent formalem malitiam. Resp. neg. conseq. Ex hoc, ut rectè Arriaga, tantum inferitur, quod habeant aliquam objectivam malitiam, seu sint objecta difformia rationi naturali, quæ, si amplectatur voluntas, committat malitiam formalem. Dein, ut observat Suarez in 1. 2. tr. 3. de bonit. & malit. act. hum. disp. 10. sec. 1. n. 10. non prohibetur actus exterior se solo sumptus, sed ut humanus, & liberè factus (aliàs non est peccatum) sive prohibetur, ut conjunctus cum actu interiore.

Rectè autem actus externi prohibentur; tum; quia potestas humana de internis sæpe judicare non potest, adeoque ex externis interna colligere sæpe debet; tum; quia actus externi plurimum turbant quietem, & felicitatem communem, & impediunt malis externis bonus ordo gubernationis externæ, qui reipublicæ, tum profanæ, tum sacræ, utilissimus, imò necessarius est, conservatur. Potestas etiam Divina prudentissimè prohibet actus externos; quia & ipsi sunt objecta, rationi naturali difformia, & maxime nociva reipublicæ humanæ, atque suo modo gloriæ Divinæ. Quod autem dentur diversa præcepta de externis, & internis actibus, ratio est; quia tudes, prohibitis externis, poterant putare, adhuc

R. P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

licita esse desideria interna; unde ista debuerunt specialiter prohiberi.

Dices. Prohibitis actibus internis sufficienter etiam prohibiti fuissent externi; nam, si homines abstinuissent internis, non peccassent per externos: ergo isti non debuissent distinctis præceptis prohiberi; Resp. hoc etiam esse solvendum adversariis; nam in opposita quoque sententia, adstruente malitiam, vel demeritum proprium, in actibus externis, si homines abstinuissent ab internis, etiam evitassent illud augmentum demeriti, proveniens ab externis; nam etiam juxta ipsos, qui ponit actum tantum externum, sine actu interno, seu sine intentione mala, tantum committit malitiam materiale, & non imputabilem ad culpam, aut poenam. Videtur autem DEUS, se voluisse aliquo modo conformare modo agendi humano, & accommode sensibus nostris; in quos, quia vehementer incidunt objecta externa, voluit ea etiam prohibere, & sic remove radices mali, à quibus, tanquam objectis, aliquo modo refundatur malitia in actus internos. In forma. neg. conseq.

170. Ob. 5. Laureola martyrii non datur, nisi polito ipso actu externo: ergo iste meretur illam. Confirm. Actus externus augeat satisfactionem: ergo etiam augeat meritum. Resp. cum Gormaz neg. conf. Laureola non respondet actuali perpersioni mortis, tanquam merito, sed tanquam conditioni, sine qua non; nam parvuli innocentes, pro Christo interfecti, eam adepti sunt sine merito. Imò ipsa perpersionis mortis, sive ipsa mors, non potest dari in statu viæ, nec esse actus patientis: ergo nec juxta adversarios potest afferre meritum. Idem respondendum, quando objicitur, DEUM expectasse actualem externam passionem Christi Domini, ut intuitu ipsius conferret hominibus gratiam.

Ad confirm. neg. antec. Non augeat actus externus satisfactionem propriè dictam (hæc enim, ut habet communis cum Gormaz de incarnatione n. 390. est obsequium, offenso voluntariè exhibitum, quale non est actus externus ex dictis n. 159.) sed augeat tantum satisfactionem, quæ est tantum perpersionis, etiam invita, poenæ ob culpam. Quia tamen satisfactioni sæpe substituitur satisfactio, imò hæc duæ sæpe confunduntur, hinc in sensu latiori potest dici, quod actus externus augeat satisfactionem.

171. Ob. 6. Ad actus externos opus est novo speciali auxilio gratiæ, ultra id, quod requiritur ad actum internum, ut testatur Tridentinum, & S. Augustinus: ergo debet augere meritum. Confirm. Juxta nos non esset ratio, cur præcipiantur, vel suadeantur actus externi: hoc est falsum; ergo. Resp. neg. conseq. Specialis, & novæ gratiæ auxilium, potest esse necessarium ad actum externum; quia, supposita jam voluntate efficaci, tamen adhuc sunt novæ difficultates in executione, debetque voluntas roborari, ut efficaciter volita constanter exequatur. Inde ex Conciliis, & Patribus, necessaria est gratia, non tantum excitans, sed etiam comitans, & subsequens.

Ad confirm. neg. ma. Ratio, & quidem gravis est; quia actus externi vel maxime serviunt, ad gubernationem, & disciplinam externam, scandalum, vel ædificationem aliorum, sive quo-

M

ad

ad cultum DEI, sive quoad societatem humanam, & reipublicae utilitatem. Dein non potest actus internus, efficaciter volens externum, suaderi; aut præcipi, quin simul præcipiatur externus; cum internus debeat velle externum: sicut etiam, si præcipiatur actus externus, ut humano modo, & non ab inviro, fiat, præcipitur quoque aliquis actus internus, eum imperans.

172. Ob. 7. Actio externa, quamvis non sit formaliter in se bona, est tamen bona respectivè ad DEUM, ut hic est principium, & caput reipublicae rationalis: ergo est meritoria. prob. ant. bonum est exhibere DEO actus externos; quia per hos excitantur homines ad laudem DEI, imò etiam ad actus internos virtutum eliciendos: ergo. Respondet Oviedo, hac ratione etiam actus externos, ex motivo prorsus indifferenti elicitos, sine actu bono interno, fore meritorios; quia etiam alii homines per istos excitantur ad laudem DEI; cum intentionem agentis intueri non possint. In forma om. antec. neg. conseq. ad prob. om. totum. quia tantum probat prius ant. quod non negavimus: sed negavimus conseq. & hoc idèd; quia ad meritum non sufficit bonitas merè objectiva, sed debet esse formalis. Excitatio etiam aliorum ad bonum est per accidens; nam potest quis excitari per actum indifferentem, qui non meretur: & potest non excitari, imò etiam scandalizari, per actum in se valde bonum.

173. Ob. 8. Ex nostra doctrina sequeretur, quod homo, volens dare eleemosynam infinitam, acquireret meritum infinitum, sicut, qui eam actu daret: hoc est falsum: ergo. Respondet Vasquez, non posse circa hoc obiectum haberi volitionem efficacem, eoquod non possit, apparere homini possibilis talis eleemosyna. Resp. cum Suarez, & Gormaz de merito. n. 100. neg. ma. & etiam ejus suppositum, quod scilicet is, qui daret actu infinitam eleemosynam, haberet meritum infinitum, nisi eam daret per unum actum intrinsecè infinitum, vel per infinitos actus; non enim actus sit infinitus, eoquod habeat obiectum infinitum; aliàs actus charitatis, eoquod habeat obiectum simpliciter infinitum, & hoc etiam affectivè velit ponere, esset infinitus, vel infinitè meritorius: & vicissim actus, quo quis desperatus cuperet destruere DEUM, si posset, esset infinitè malitiæ. Quare ut rectè ait Gormaz, licet obiectum sit infinitum, potest tamen illud voluntas amplecti finitè: quod etiam in nostro casu contingeret. vide etiam, si placet, Arriagam. disp. 16. de act. hum. n. 39. quamvis ejus solutio mihi non satis placeat.

QUAESTIO III.

De Honestate, ac Inhonestate morali.

ARTICULUS I.

Quæ sit Regula Moralitatis.

174. **M**orale dicitur, quod ad mores pertinet: mores autem aliquando tantum significant

certum modum agendi: & sic dicitur, tales, vel tales, esse mores brutorum: at verò strictè loquendo mores significant similem modum agendi ex voluntaria determinatione agentis, seu consuetudinem, ut habet Suarez in 1. 2. tract. 3. de bonitate, & malit. actuum hum. disp. 1. sec. 1. n. 2. Unde actus moralis dicitur ille, ex cuius frequentiamos, seu mores nascuntur.

Est autem actus moralis (ut idem Eximius loc. cit. n. 6. habet) qui procedit ex perfecta deliberatione rationis, seu est actus perfectè humanus, qui oritur à voluntate ut libera, cum pravia cognitione honesti, vel inhonesti, seu cum attentione ad primam regulam rationis, prohibentem, vel permittentem, præcipientem, vel saltem suadentem. Actus autem huic regulæ conformis dicitur honestus: e contra difformis dicitur inhonestus: unde moralitas actus stat, partim in libertate actus, partim in advertentia ad dictam regulam. Quare, cum solæ creaturæ rationales capaces sint libertatis, ac advertentiae dictæ, atque adeò honesti, vel inhonesti, solæ etiam sunt capaces actuum strictè moralium.

175. Quæritur jam, quanam sit regula objectiva, universalis, & primaria, ex qua determinatur honestas, vel inhonestas actuum, seu etiam, si possibilis sit, indifferentia actuum. Quæ de re sententiæ variant, præcipuè tamen duæ afferuntur. Prima est asserentium, ipsam naturam rationalem, quæ talem, esse hanc regulam, cui actus honestus debeat esse conformis, & inhonestus difformis. ita videtur sentire Suarez in 1. 2. tr. de bonit. & malit. actuum hum. disp. 1. sec. 1. Vasquez in 1. 2. disp. 58. c. 2. n. 9. & alibi, cum pluribus recentioribus. Altera est, assignantium pro regula legem æternam DEI, ita S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. in corp. dicens: Regula autem voluntatis humana est duplex: una propinqua, & homogœna, scilicet ipsa humana ratio: alia verò est prima regula, scilicet lex æterna, quæ est quasi ratio DEI. Sequuntur teste Ralslero in norma recti Theologi communissimè: satendum tamen est, quod aliqui quoad modum loquendi quandoque discrepent, ut Pallavicinus, Haunoldus &c.

176. Dico cum hac secunda sententia, Regula prima, & universalis, saltem remota, moralitatis, seu honesti, & inhonesti, est lex æterna DEI. Intelligimus autem non tantum legem præcipientem, vel prohibentem, seu strictè dictam, sed etiam permittentem, & suadentem, seu latius dictam: sive ordinationem, directionem, aut voluntatem aliquam Divinam; nec enim omnia honesta sunt præcepta, sed quædam tantum suasa, quædam verò negativè honesta, tantum permissa. Dixi regula prima; an enim dictamen conscientiae debeat dici regula secunda, vel proxima, aut tantum applicatio regulæ primæ, quæstio posset esse de nomine, in qua tamen standum videtur auctoritate S. Thomæ num. præced. citati.

Probatur conclusio 1. Omnis actus est, & censetur inhonestus; quia est contra legem æternam DEI: ergo omnis est honestus; quia est illi conformis: ergo hæc lex est prima, & universalis regula honesti, & inhonesti, seu moralitatis. antec. probatur. Scriptura, & PP. dicunt, omne inhonestum, seu peccatum, esse contra legem

gem DEI: ergo. prob. ant. psal. 118. v. 119. dicitur: *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: in quem locum S. Augustin. in sua enarrat. in hunc psalm. conc. 25. citans illud ad Rom. 4. v. 15. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio:* ait, nullum esse sine prævaricatione peccatum, adeoque omne peccatum esse transgressionem legis, non quidem Mosaicæ; cum gentes sine hac lege peccaverint: sed naturalis, hoc est, Divinæ necessariæ, quæ fusiùs ibi S. Pater deducit.

Idem S. Aug. lib. 22. contra Faustum c. 27. scribit: *Ergo peccatum est, factum, vel dictum, vel concupitum aliquid, contra eternam legem. Lex verò æterna est ratio Divina, vel voluntas DEI:* & lib. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 16. Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitus jubetur, ut non sit. S. Ambros. l. de paradiso c. 8. dicit, quod peccatum nil aliud sit, quàm prævaricatio legis Divinæ, & cœlestium inobedientia præceptorum S. Anselmus lib. 1. cur DEUS homo c. 11. ait, peccatum esse, non reddere DEO debitum, vel non plenè subjici voluntati Divinæ.

177. Prob. concl. 2. Regula moralitatis debet esse universaliter obligans: ergo debet esse lex æterna DEI. antec. prob. si non obligaret, posset semper ab ea recedi sine culpa, aut inhonestate morali, quod admitti non potest: & si non obligaret universaliter, posset saltem à plurimis, vel in pluribus casibus, ita ab ea recedi deinde omnes homines, quandoque advertunt ad honestatem, vel inhonestatem actionis, semper advertunt, se obligari ad honestè, vel saltem non inhonestè, agendum, ut experientia quævis convincit: ergo. prob. prior etiam consequ. non est assignabilis ulla alia regula, universaliter obligans: ergo. Confirm. Omnis alia regula, naturalis etiam rationalis, est regulabilis per aliam regulam: ergo non est prima regula; quia ante hanc non potest dari prior: ergo sola lex æterna, non regulabilis per aliam, est prima.

178. Prob. 3. concl. ad hominem contra illos, qui naturam rationalem statuunt primam regulam. Non potest explicari, quid intelligi debeat per naturam rationalem: ergo. ant. prob. Vel intelligitur præcisè natura ut potens operari, vel producere aliquid quomodocunque: & etiam blasphemia erit honesta; quia conformis est naturæ rationali, ut præcisè potènti eam producere; nam reverà eam producere potest: Vel intelligitur natura tantum ut potens operari honestè: & fit circulus vitiosus, nec quidquam explicatur, ut patet consideranti.

Rursus per actum inhonestum, vel intelligitur tantum actus difformis quomodocunque naturæ rationali: & sic erit moraliter inhonestum, si quis, etiam coactus, incedat nudus in publico, vel indutus veste majori, quàm ipsi conveniat. Vel intelligitur actus difformis tantum bono physico naturæ particularis: & non posset quis honestè mori pro patria. Vel intelligitur difformis bono physico reipublicæ: & sic sæpe honestum esset mentiri pro bono communi. Vel intelligitur difformis bono morali: & iterum fit circulus vitiosus. Vel intelligitur actus, qui nos avertit ab ultimo fine: at hic non est natura rationalis creata, sed est natura Divina, quæ, si non sit regula prima moralitatis sub ra-

tione finis ultimi, est tamen sub ratione legislatoris, id quod nostra sententia docet.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

179. **O**B. 1. Regula, quæ jam supponit aliqua esse honesta, alia inhonesti, non est prima regula moralitatis: sed talis est lex æterna DEI: ergo. prob. mi. DEUS præcipit aliqua; quia sunt honesta, qualia sunt e. g. cultus DEI, pietas erga parentes: alia prohibet; quia sunt inhonesti, qualia e. g. sunt blasphemia, odium DEI: ergo lex DEI jam supponit aliqua honesta, & alia inhonesti: antec. probatur, commune est axioma Theologorum, aliqua esse prohibita; quia mala: alia mala; quia prohibita. Resp. 1. Etiam natura rationalis debet præsupponere aliqua mala; nam, nisi per legem esset prohibita e. g. comestio carnis die Veneris, natura rationalis eam non redderet malam.

Resp. 2. dist. ma. Regula illa non est prima, quæ jam supponit aliqua honesta, vel inhonesti, in genere moris formaliter, conc. ma. quæ tantum supponit talia radicaliter. neg. ma. & dist. sic mi. neg. consequ. Cultus DEI non est in genere moris formaliter honestus, antecederet ad legem DEI, nec odium DEI formaliter inhonestum; quia hæc formalis honestas, vel inhonestas, est formaliter conformitas, vel diffinitas cum lege, ut probatum est. Habet tamen cultus DEI ex sua natura honestatem radicalem, vel fundamentalem, odium verò similem inhonestatem: hoc est: ille exigit præcipi, istud verò prohiberi.

180. Hanc radicalem honestatem, vel inhonestatem, ait Haunoldus lib. 2. tract. 1. num. 350. desumi debere ex eo, quod, antecederet ad omnes circumstantias particulares, cogitando nos ipsos, quasi adhuc in statu possibilitatis existentes, judicaremus, ex lumine naturæ, ab auctore naturæ debere præcipi, vel prohiberi, tanquam cujus præceptum, vel prohibitio, universaliter naturæ rationali conduceret: certe tunc, in consilium à DEO adducti, suaderemus cultum DEI, & dissuaderemus contumelias ipsius, ac parentum. Quod autem etiam in ea hypothesi homines quoad aliqua inter se tamen discrepant, ex eo oriretur, quod non omnes statim agnoscerent honestatem moralem, sed daretur ignorantia invincibilis, etiam juris naturæ, quoad objecta magis remota à primis principiis &c.

Ad prob. dist. iterum antec. DEUS præcipit, vel prohibet aliqua; quia sunt honesta, vel inhonesti radicaliter. conc. antec. quia jam sunt honesta, vel inhonesti formaliter. neg. antec. & consequ. Illud axioma Theologicum S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. ad 2. ait, intelligendum esse tantum de prohibitis jure positivo (hoc enim jure aliqua prohibentur, quæ jam antecederet sunt mala, ratione prohibitionis factæ à jure naturali) non autem esse intelligendum, de jure, seu lege æterna DEI naturali; respectu enim hujus, ait S. Doctor, omnia esse mala; quia prohibita. Si tamen velis, potes etiam ad expli-

candum hoc axioma adhibere distinctionem inter malum radicaliter, & formaliter.

181. Dices. Ergo, si non esset DEUS, consequenter neque lex DEI, nihil esset formaliter honestum, vel inhonestum, nec magis formaliter inhonesta occisio hominis, quam pecudis. Resp. conc. illatum: foret tamen unum magis inhonestum radicaliter, quam alterum, & ab hac malitia radicali, non autem à formali, potest DEUS moveri, ad ea objecta prohibenda. Ubi nota, quosdam asserere, DEUM non moveri à malitia illa, ad prohibitionem eorum, sed à perfectione sua infinita e. g. à sua excellentia, ad prohibendum omnem sui contemptum, à sapientia, & providentia, ad prohibendum mendacium, quod, quia turbat politicam gubernationem, non debet esse licitum sub sapientissimo regimine &c. existimant enim, à motivo finito, qualis est malitia illa, non posse DEO necessitatem imponi, qualis tamen in ipso datur; cum ista objecta necessariò prohibeat. Alii tamen putant, posse DEUM necessariò moveri à motivo finito, si hoc post se trahat motivum infinitum, sicut scilicet malitia objecti cujuslibet, intrinsecè mali, utpote opposita alicui perfectioni Divinæ, trahit post se etiam motivum illius ipsius perfectionis. Uterque modus loquendi facile componitur cum nostra sententia.

Ceterum posset adhuc fieri questio de nomine, an non malitia illa, vel inhonestas, aut etiam honestas, quam radicalem vocamus, possit dici formalis; cum omnis denominatio debeat provenire ab aliqua forma: ad quam respondeo, posse dici, non inhonestatem formalem, sed formalem radicem inhonestatis &c. sicut causa, quæ est radicaliter effectus, non est formalis effectus, sed formalis radix ipsius. Attamen, si quis vellet dicere, eam inhonestatem esse, in genere physico aliquo modo formalem, non valde me opponerem, modò non dicatur esse formalis inhonestas in genere morali, seu Theologico.

182. Ob. 2. Juxta nos nemo foret atheus; hoc videtur falsum: ergo. prob. ma. nemo ageret inhonestè, nisi ageret contra legem DEI: ergo deberet eam agnoscere, consequenter etiam DEUM: adeoque nemo esset atheus. Resp. neg. ma. ad prob. conc. antec. & primam consequ. dist. autem secundam, deberet agnoscere DEUM, sub ratione adhuc satis confusa, seu tantum sub ratione supremi legislatoris, hic & nunc, obligantis. conc. sub prædicato explicito, & magis proprio DEI, seu sub ratione entis à se, vel creatoris universi, omniæque gubernantis. neg. 2. atque 3. consequ. Siquis autem etiam negaret DEUM, ut supremum legislatorem, negaret tantum ore tenus, vel certe sibi implicite contradiceret; quia simul agnosceret aliqua inhonesta, adeoque prohibita, consequenter per aliquam legem, & supremum legislatorem. Nec est inusitata implicita hæc contradictio; quia sæpe contingit, etiam in aliis intentionibus hominum, ut observant Theologi in tract. de sacramentis. Addo, esse tamen adhuc discrimen inter blasphemum, & atheum; ille enim admittit DEUM sub prædicato maximè proprio, & alia tantum negat e. g. justitiam: atheus autem illum ex professo negat.

183. Ob. 3. Multa peccata non sunt contra legem æternam DEI: ergo hæc regula non est universalis. antec. prob. comestio carnis die Veneris, omisio horarum canonicarum &c. sunt tantum contra legem Ecclesiasticam: ergo. Confirm. 1. Omnes actus nostri sunt æqualiter conformes, vel diffformes legi æternæ: ergo juxta nos æqualiter essent honesti, vel inhonesti: quod dici non potest. Confirm. 2. Voluntas Divina præsupponit sapientiam Divinam, vel dictamen rationis Divinæ: ergo ipsa non est prima regula. Resp. neg. antec. ad prob. iterum neg. antec.

Omnia, quæ sunt immediatè contra legem positivam DEI, Ecclesiæ, aut alterius superioris, legitimè obligantis, sunt etiam contra legem DEI æternam, quatenus lex ista naturalis necessariò vult, ut leges omnes legitimè latae observentur. Ad 1. confirm. om. antec. neg. consequ. aliquos enim actus lex magis, seu gravius prohibet, alios minùs, seu levius, e. g. minùs prohibet leve mendacium, magis homicidium. Pariter etiam quibusdam actibus bonis proponit majus præmium, quam aliis. Ad 2. confir. om. totum. An lex DEI stet in actu voluntatis, an verò in actu intellectus, præscindimus, sicut & S. Aug. præcinit loc. cit. n. 176. & tantum dicimus, legem DEI, latius dictam (quæ explicata est n. eod.) in quocunque stet, esse primam regulam.

184. Ob. 4. Juxta nos omnes actus honesti essent actus obedientiæ: hoc est falsum: ergo. Confirm. Non omnia, quæ DEUS vult, etiam nos possumus honestè velle: ergo ejus voluntas non potest esse universalis regula. Resp. neg. ma. Actus obedientiæ non est, qui tantum quomodocunque supponit præceptum, aut illud respicit, tanquam regulam, ad judicandum de honestate, vel inhonestate objecti: sed ille tantum est actus formalis obedientiæ, qui pro objecto formali habet ipsam honestatem implendi præceptum, seu habet ipsum præceptum pro motivo operandi, quod non habet actus e. g. charitatis, abstinentiæ &c. Ad confirm. conc. antec. dist. consequ. non potest esse regula universalis voluntas illa, qua ipse DEUS vult objectum, conc. consequ. qua vult, nos velle objectum. neg. consequ. Quando DEUS vult mori nostros parentes, non vult etiam, nos eam mortem velle: at quando vult omissionem peccati, vel actum virtutis, à nobis eliciendum, vult etiam, eum nos velle: & si huic voluntati nos conformemus, honestè agimus. Supponitur autem hic; quòd lex DEI sit actus voluntatis; aliàs argumentum non haberet vim.

185. Ob. 5. Actus DEI, antequam concipiantur conformes legi DEI, jam concipiuntur honesti: ergo etiam nostri. Confirm. Si DEUS mentiretur, non ageret contra voluntatem suam; quia vellet mentiri: & tamen ageret inhonestè: ergo. Resp. 1. om. antec. neg. consequ. Voluntas DEI est indefectibilis, nec indiget aliâ regulâ distinctâ: at nostra voluntas est indifferens ad honestum, & inhonestum. Resp. 2. dist. antec. actus DEI concipiuntur honesti, antequam concipiantur conformes legi strictè tali, tanquam à superiore lata, quem DEUS non habet. conc. antec. antequam concipiantur conformes legi late

latè tali, seu dictamini rationis æternæ. neg. antec. & conseq. hæc enim conformitas imbibitur in ipsa honestate. Ad confirm. neg. antec. Ex una Chimæra sequitur alia; DEUS enim tunc vellet contraria: vellet mentiri, ut ponitur: nollet etiam mentiri; quia necessarîo non vult, seu odit omne destructivum auctoritatis suæ supremæ, & infallibilitatis, adeoque destructivum sui ipsius, quale esset mendacium.

186. Dices 1. Saltem sequeretur ex nostra doctrina, omnes actus DEI esse æqualiter honestos, sive creet mundum, sive non creet: sive perfectiora, sive imperfectiora producat; sed hoc non videtur dicendum: ergo prob. min. sic DEUS æqualiter esset laudandus, & æquales ei gratiæ referendæ, sive magnum, sive parvum beneficium conferat: sive mittat Filium suum in mundum, sive non: hoc videtur paradoxum: ergo. Resp. non posse hîc esse quæstionem de actionibus DEI ad extra; nam creaturæ, etiam à solo DEO productæ, non habent honestatem formalem ex n. 157. nisi sint actus boni à creatura, gratiæ Divinæ cooperante, producti (hi autem possunt, ut in perfectione, ita etiam in honestate excedere, ratione objecti melioris, intensioris, tendentiæ &c.) sed debere esse quæstionem, de actibus DEI internis: unde in forma. conc. ma. neg. min. cum S. Thoma 1. p. q. 25. a. 6. ad 1. ubi docet, DEUM posse facere melius substantivè, hoc est, meliorem rem: non verò adverbialiter, hoc est, meliore modo, sive ex majore sapientia, & bonitate.

Ad prob. S. Thomas 2. 2. q. 91. a. 1. ad 1. videtur dicere, DEUM ob suam essentiam (eamdem autem videtur ratio de omnibus prædicationibus intrinsecis, realiter identificatis) non esse laudandum, eoquod superet omnem laudem: & juxta hanc doctrinam negandum esset suppositum. Si tamen aliquid non intelligatur per laudare, quàm DEI magnitudinem, & perfectionem, quamvis minus dignè, prædicare. Resp. conc. 1. & neg. 2. p. antec. Esset DEUS æquè laudandus; quia DEUS est in se æquè magnus, ac perfectus, sive aliquid faciat, sive nihil, sive misereatur nostri, sive non. Non tamen æqualiter sunt ei grates habendæ; quia gratitudo non respicit tantum perfectionem, sed beneficia DEI, ejusque per ista ostensam nobis benevolentiam, quæ utique major nobis ostensa est, dum Christus missus est, quàm, si non fuisset missus.

187. Dices 2. Ergo DEUS non habet libertatem, nisi ad duo æqualia bona; sive enim agat, sive non agat, sive contrarium agat, semper æqualiter benè agit: hæc autem electio non est laude digna: ergo. prob. min. Petrus, determinatus ad dandum mihi aureum, non est laudabilis propterea, quod mihi det aureum A. præ aureo B. omnino æquali: ergo. Resp. hanc objectionem intellectam, ut hîc debet intelligi, de actibus internis DEI, debere ab omnibus solvi, quamcunque hac in quæstione sententiam teneant. Unde pro omnibus neg. min. ad prob. conc. antec. neg. conseq. & paritatem. Ideo Petrus non est laudabilis; quia determinatio illius, ad liberaliter donandum aureum, non est ab ejus naturâ, sed aliunde: at verò determinatio DEI, ad formaliter optimum, est ab ipsissima ejus natura, omni laude dignissima. Addo, a-

ctum Divinum internum non debere esse materiam suasionis in sensu Aristotelis, in quo talis materia debet semper esse melior, quàm opposita; DEUS enim melioris actus interni capax non est.

ARTICULUS III.

An sit possibilis Actus Moralis indifferens.

188. **N**on quæritur hîc, an sint possibilis actus indifferentes, hoc est, nec boni, nec mali, ob defectum libertatis, vel advertentiæ ad regulam honestatis; nam imprimis hi actus non sunt morales ex num. 174. dein, tales plurimos dari, non est dubium; quis enim semper, dum cutem fricat, aut spiritum ejicit, caput movet &c. cogitat, an honestum sit? Neque quæstio est, an dentur actus indifferentes ad meritum supernaturale, & peccatum; nam opera naturalia infidelium honesta e. g. actus fidelitatis in pactis, misericordiæ, continentiæ, non sunt meritorii in ordine superno: imò nec opera naturalia fidelium, ut nemo dubitat.

At neque sunt peccata; ut patet ex damnatis Baji propositionibus, ex quibus 25. sic habet: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia: & 35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Similiter Alexander VIII. damnavit hanc 7. *Omnis humana actio deliberata, est DEI dilectio, vel mundi: si DEI, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Igitur hîc quæritur, an sit possibilis actus moralis, in specie, vel individuo, qui non sit malus, nec tamen respiciat motivum honestatis, etiam tantum naturalis.

189. Dico 1. Possibilis est actus indifferens in specie. ita S. Thom. 1. 2. q. 92. a. 2. in corp. ajens. *Quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus virtutis... quidam verò sunt actus mali ex genere, sicut actus vitiosi... quidam verò ex genere suo sunt actus indifferentes: & respectu horum lex habet permittere.* Licet autem addat, posse etiam indifferentes dici actus parum bonos, vel parum malos, tamen per ipsam particulam etiam significat, dari alios purè indifferentes. Per indifferentes autem ex genere intelligit indifferentes in specie; quia non intelligit genus summum, sed subalternum, quod coincidit sapissimè cum specie moraliter sumpta. Consentunt communissimè Theologi. Prob. concl. Esse actum indifferenter in specie, nihil aliud significat, quàm actum respicere objectum, ex se, & seclusis circumstantiis indifferens: sed tales actus sunt possibiles, imò dantur multi: ergo. prob. mi. tales actus sunt, ambulare, stare, levare festucam, abigere muscas, scribere, legere &c. Studiosè autem hîc attuli in exemplum meros actus externos; nam loquendo de actibus internis voluntatis, isti non possunt, esse indifferentes in specie, nisi etiam possint, esse indifferentes in individuo; cum enim hi debeant semper respicere

intrinsicè aliquod objectum formale, & non possint ferri tantum in objectum materiale, nisi hoc simul sit objectum formale, debent, vel respicere motivum alicujus honestatis, & esse boni, vel illud non respicere, & sic juxta auctores, non admittentes actum indifferentem in individuo, esse mali, ut magis patebit ex dicendis.

190. Dico 2. Possibilis est, saltem per accidens, actus indifferens in individuo. Ita omnes, qui admittunt talem actum per se, & præter hos alii plures. Prob. Qui bona fide amplectitur, ut veram, sententiam, quæ asserit, possibilem esse per se actum indifferentem in individuo, & juxta illam operatur, utique elicit actum indifferentem; quia à malo ipsum excusat bona fides: bonitate autem eum privat negatio motivi honesti: ergo saltem per accidens, seu ratione illius sententiæ, bona fide creditur ut vera, est talis actus possibilis.

191. Dico 3. Probabilis est etiam per se possibilis est actus indifferens in individuo. Ita Scotus cum tota Schola subtili. S. Bonaventura in 2. dist. 41. a. 1. q. 3. Alensis, Almayn. Angest. Gabriel. Nicol. de Obellis, Herrera, Palacios, Gaspar Hurtadus, Joan. Sanchez, Oviedo loc. cit. num. 189. Valquez in 1. 2. disp. 52. c. 2. Arriaga de act. hum. disp. 21. sect. 4. subs. 2. Averfa, Caspensis, Morandus apud Maftrium in 2. dist. disp. 5. q. 6. n. 299. Viva curs. Theol. p. 2. disp. 7. q. 13. n. 2. & hoc teste communior recentiorum, ut adeo adversarii, quamvis magnam autoritatem pro se etiam habeant, tamen eam solâ nos minimè opprimant. Omitto Angelicum adversariis favere 1. 2. q. 18. a. 9. quia disputari posset, quid S. Doctor intelligat, per ordinationem ad debitum finem: an non tantum ordinationem ad finem aliquem, convenientem rationi permittenti &c. adeo, ut velit, etiam actum, quem nos vocamus indifferentem, aliquo modo dicendum bonum: sed nolim contra communem obniti. Ignoscet S. D. facile, si hac vice amicissimum ei S. Bonaventuram sequamur.

192. Prob. 1. concl. Obligatio intendendi, in omni prorsus actu deliberato, semper positivè aliquam honestatem, est valde gravis: & insuper est contra satis communem persuasionem fidelium: certè à plurimis ignoratur: neque etiam ex ullo capite potest probari: ergo non debet admitti. conseq. non solet negari. antec. quod tria habet membra, probatur per singula: & imprimis tertium membrum probabitur solutione objectionum: quoad primum probatur sic. Licet hæc obligatio non sit gravis in eo sensu, quasi obligaret sub gravi peccato, tamen est gravis: quia sæpissime recurrit, & nisi observaretur, committerentur plurima peccata venialia, quæ non sunt parvum malum, & meritò magni aestimantur, præsertim à magis piis. Sanè homini, purgatorium timent, non foret adeo facile, nullam recreationem intendere propter se ipsam: nullam ambulationem, aut musicam instituere propter delectationem: nihil legere, aut videre propter delectationem sciendi: nunquam caput, aut cutem, deliberatè fricare purè propter abigendum pruritus &c.

Prob. jam quoad secundum membrum. Ho-

mines, etiam pii, communiter ista faciunt, absque ulla intentione, per quam ea ad alium aliorum honestum finem ordinant: nec tamen in his peccare se credunt: nemo etiam facile eos peccati condemnat, quamvis utique perfectius agerent, altiori ex fine ea faciendo. Rursus ista obligatio, quæ tamen esset juris naturalis, & omnes homines attingeret, à paucissimis scitur. Sanè Arriaga de se ipso fatetur, se, donec hanc questionem agitari audierit, de hac obligatione nihil cogitasse. Equidem negari non potest, plures obligationes ignorari ab indoctis: sed ista etiam ignoratur, certè non agnoscitur, à doctis, & piis: dein etiam obligatio, solis indoctis non cognita, non admittitur, nisi sufficienter probetur: atqui hæc non ita probatur, ut patebit ex solutione objectionum.

193. Probatur conclusio 2. auctoritate SS. PP. S. Hieron. ep. 89. c. 5. agens de ceremoniis, aut sacramentis antiquæ legis, sic ait: *Neque enim indifferentia sunt inter bonum, & malum, sicut Philosophi disputant: Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferens ambulare, egerere alvifercora, capitis naribus purgamenta projicere, sputis rhevmata jacere: hoc nec bonum, nec malum est: sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam.* Ubi observa, eum dicere: *sive feceris, sive non feceris:* adeoque agere de actu in individuo; nam in specie actum nunquam feceris.

Nec dicas, S. Doctorem tantum velle dicere, ista opera non esse bona supernaturaliter; nam loquitur de bonitate, juxta acceptionem Philosophorum, qui non egerunt de supernaturali. Quod autem dicat: *Nec justitiam habebis, nec injustitiam* (per quam justitiam videtur à Patribus intelligi communiter supernaturalis) tantum probat, eum etiam dicere, quod talia opera non habeant meritum supernum, quod utique principaliter ibi intendebat: sed non probat, eum non intellexisse bonum, secundum acceptionem bonitatis in sensu Philosophorum; aliàs, quid eos citaret? videatur Vasquez in 1. 2. disp. 52. c. 3. ubi ait, S. Hieronymum manifestè sententiam S. Bonaventuræ, id est, nostram probare.

Rursus S. Gregor. Nazianz. oratione 3. quæ est contra Julianum 1. Ad hæc quomodo. 94. sic ait: *Quemadmodum enim, quisquis supplicio haud dignus est, non idem statim laudem, & predicationem meretur, eodem modo nec, quisquis laudem, & predicatione dignus non est, idem confestim penam quoque commeretur: atqui laudem, & predicationem etiam dignus est, qui naturaliter tantum honesta facit: ergo. Hinc apud Vasquez. loco modo citato interpret Nazianzeni Elias ait in hunc locum: *Nota, medium quandam statum à magno hoc viro excipi, & admitti.**

Huc spectat etiam illud S. Gregorii Papæ homil. 27. in Evangel. *Sunt nonnulli, qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis, & carnis: quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt.* Si dicas, naturaliter esse honestum diligere consanguineos Resp. id non esse dubium: sed unde probas, quod S. Gregorii verba debeant restringi ad eos tantum, qui diligunt consanguineos ex motivo honestatis illius, seu quia honestum est? de quo sanè plures non videntur cogitare. Accedit, quod S. Pontifex dicat, eos

eos amare per affectum carnis, & infra addat, eos amorem suum carnaliter impendere, quæ sane non videntur, significare positivum amorem honestatis. Huc spectat etiam S. Bonaventura cit. n. 191. qui sententiam nostram icholasticè, & fuse probat.

194. Accedit S. Augustinus, cujus tamen autoritate potissimum videtur nisi contraria sententia. Hic *epist. 19. c. 2.* quæ est responsio ad epistolam S. Hieronymi, citatam n. præced. sic habet: *Sed cavendum est videlicet in hac disputatione, ne, sicut Philosophi, quadam facta hominum media dicamus, inter recte factum, & peccatum, quæ neque in recte factis, neque in peccatis, namerentur: & urgeamur eo, quod, observare legis ceremonias, non potest esse indifferens, sed, aut bonum, aut malum: quæ verba, dum adversarii pro te citant, non videntur attendisse, quod ea non sint S. Augustini affirmantis, sed tibi objicientis; nam hæc ferè verba S. Hieronymus, ut patet ex n. 193. ei objecerat.*

S. Augustinus autem approbat illud dictum Philosophorum; nam ait: *Ego verò Apostolis non tam exemplum Philosophorum timéo, quando & illi in sua disputatione veri aliquid dicunt: & post pauca: Philosophi non propterea vani sunt; quia omnia falsa dicunt: sed quia, & falsis plerisque confidunt, & ubi vera invenitur accere, à Christi gratia, qui est ipsa veritas, alieni sunt.* Tandem ibi S. Doctor dicit, observationem legalium ceremoniarum, aliquo tempore post Christi mortem, fuisse indifferentem, nec bonam, nec malam.

Verum quidem est, quod eas ceremonias non fuisse amplius bonas, S. Augustinus probet ex eo, quod homines non iustificarentur: per quod quidem ab eis tantum excludit bonitatem supernaturalem, quod primum est S. Patris intentum: sed tamen per istud etiam ipsi non tribuit bonitatem, vel honestatem positivam naturalem, sed potius etiam hanc excludit, propterea; quia (sicut n. 193. observatum est circa textum S. Hieronymi) etiam S. Augustinus loquitur de indifferentia, in sensu Philosophorum. Ex quibus videtur, hoc saltem evinci, nostram sententiam, non esse ita destitutam auctoritate Patrum, & oppositam ita eadem suffulcam, ut propterea illa absque alia ratione deferri, ista verò adstrui debeat. Quod adhuc magis patebit, quando ad Patres, ab adversariis adductos, respondimus.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

195. **O**B. 1. S. Augustinus *l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 18.* sic habet: *Nam, si nobis libera quædam voluntas ex DEO est, quæ adhuc potest esse, vel bona, vel mala: bona verò voluntas ex nobis est, melius est id, quod à nobis, quam, quod ab illo est: quod si absurdissime dicitur, oportet, fateantur, etiam bonam voluntatem nos divinitus adipsi: quanquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim iustitiam diligimus, & bona est, & si ma-*

gis diligimus, magis bona, si minus, minus bona est: aut, si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet dicere, voluntatem, nullo modo iustitiam diligentem, non modò esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Hic est integer textus S. Doctoris, ex quo adversarii maxime nos impugnant illis verbis, quibus dicitur, voluntatem non posse esse in medio, sed vel esse bonam, vel malam.

Resp. cum Arriaga, & Ovideo loco supra citato, S. Augustinum non loqui de actu voluntatis, sed de potentia. Non quidem nego, S. Doctorem sæpe alibi, per bonam, vel malam voluntatem, intelligere actum voluntatis bonum, vel malum. At hic intelligit ipsam potentiam, quæ per actum bonum, aut malum, etiam ipsa denominatur bona, vel mala; nam loquitur S. Doctor de illa voluntate, quæ est libera, ita, ut possit esse bona, vel mala: item, quæ potest esse magis, vel minus bona, quod non convenit actui, sed potentie liberæ: insuper ait, voluntatem, si omnino non diligit iustitiam, esse pessimam: non autem est pessimus quisque actus, qui tantum non diligit iustitiam: sed talis est sola potentia, si scilicet nunquam diligit iustitiam. Hæc potentia potest esse mala ex nobis, si eliciamus actum malum: bona verò est ex DEO, si auxilio gratiæ præventi eliciamus actum bonum: de qua re maxime ibi S. Augustinus agit.

Quare ulterius rectè docet Arriaga, S. Doctorem ibi loqui, quasi de statu habituali potentie volitive, seu animæ, aut hominis, quasi diceret: voluntas, id est, potentia, quæ diligit bonum, bona est: si sæpius & majus bonum diligit, melior est: si nunquam omnino bonum diligit, pessima est; nam est impossibile, ut non occurrat sæpius honestum, quod necessario amet, aut, si hoc non amet, necessario amet gravissima mala, illis objectis honestis contraria, vel certe ea culpabiliter permittat. Quare, in forma, concesso textu, neg. conseq. seu ejus suppositum; sive nego, S. Augustinum ibi agere de actu voluntatis.

196. Afferi hic etiam solet textus S. Augustini *ex l. 2. de sermone Domini in monte c. 22.* quasi ibi diceret S. Doctor, non esse satis ad rectitudinem actionis, si fiat ad necessitatem vitæ sublevandam. Sed imprimis etiam adversarii non negant, actum quemlibet saltem naturaliter honestum esse, si necessitas vitæ eum exigit; quia honestum est, necessitatibus vitæ providere. Dein, quidquid de hoc sit, S. Aug. eo loco tantum dicit, hanc non esse intentionem charitatis proximi, ut quis alteri beneficiat, idè, ut vicissim sibi beneficiat, neque sic quemque velle sibi aliquid commodi temporalis fieri. verbo: tantum dicit, talem actum non esse meritum. Solet etiam opponi aliud S. Augustini dictum *ex l. 4. contra Julianum c. 3.* sed toto illo longissimo capite, S. Doctor tantum intendit probare, virtutes ethnicorum non fuisse veras virtutes, etiam si e.g. castitatem, temperantiam, aut fidelitatem naturalem servaverint: quarum virtutum actiones, cum sint naturaliter honestæ, (quamvis non sint f. etæ, propter quod ultimato fieri debuissent, scilicet propter amorem veræ iustitiæ, aut virtutis, de qua ibi S. Augustino est sermo)

mo) etiam juxta adversarios non possunt esse peccata; aliis illi infideles in omni opere necessario peccassent: quæ est propositio 8. inter 31. ab Alexandro VIII. damnatas: unde hi textus non faciunt ad rem.

197. Verum est, quosdam, Baio additos, voluisse ex iis textibus inferre, infideles, etiam in omnibus illis actionibus honestis, peccare; eoque S. Doctor dicat: *Quidquid autem boni fit ab homine, non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum est*: sed, si attentè legatur totus contextus, apparebit, S. Doctorem quidem velle dicere, ethnicorum virtutes frequentissimè apparentes esse, & malo sine e. g. superbiâ, avaritiâ, vel alio vitio corruptas: at hoc non universaliter, multò minùs firmiter asserit, sed tantum firmiter docet, non esse veras virtutes, hoc est, ad gloriam caelestem ducentes.

Docet enim S. Antistes eodem cap. non adeò longè ab initio, eas ipsas ethnicorum virtutes, si scilicet non sint vitiatæ, Divino muneri esse ascribendas, dum Julianum alloquens ait: *Quantò, inquam, satius hæc ipsa in eis dona DEI esse fatereris?* Rursus sub finem capituli ostendit iterum, se, dum opera infidelium bona esse negat, tantum ab iis excludere bonitatem, conducentem ad finem supernaturalem; sicut enim ait: *Scito, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine DEI gratia, quæ datur per unum mediatorem DEI, & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum DEI donum, regnumque perducì.* Ac tandem transmittit, ea opera in alio sensu posse bona dici, dum addit: *Omnia proinde cetera, quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona &c.* Ex quo patet, textus, ex eo capite allatos, ad quæstionem nostram non facere. S. Augustino consentire censendi sunt ejus discipuli SS. Prosper, atque Fulgentius, quorum textus, quia ab adversariis non afferuntur, etiam expressius exponi non debent.

198. Ob. 2. S. Bernard. *serm. 36. in Cantica* ait: *Sunt namque, qui scire volunt eo sine tantum, ut sciant: & turpis curiositas est. Et sunt, qui scire volunt, ut sciatur ipsi: & turpis vanitas est. . . . Et sunt item, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causâ, pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæstus est. Sed sunt quoque, qui scire volunt, ut edificent: & charitas est. Et item, qui scire volunt, ut edificentur: & prudentia est.* Ergo non licet appetere delectabilitatem scientiæ propter seipsam: ergo non datur ullus actus indifferens in individuo; quia, si aliquis daretur, certè talis esset appetitus scientiæ.

Resp. quærendo, an ergo adversarii velint, obligari homines ad faciendam omnia ex motivo charitatis, vel alio supernaturali? Hoc sanè esset difficillimum; nec potest hæc obligatio ulla ratione probari: certè S. Thomas nullibi eam indicat, & 2. 2. q. 141. a. 6. tantum requirit, ut intendatur sublevatio decens necessitatis naturæ, ut exponit Suarez, rationalis qua talis: & S. August. 1. de decem chordis c. 11. tantum petit, ut quis matrimonio non utatur, nisi saltem liberorum procreandorum causâ, seu ob proles gene-

rationem, qui finis est purè naturalis. Idem docent alii SS. Patres, Gregorius, Anselmus, & Theologi communiter, quos vide apud Cardenam in *crisi Theol. dissert. 7. c. 2. a. 2. n. 18. & seq.* Si autem hæc actio honestatur intentione finis purè naturaliter honesti, etiam aliæ honestabuntur. Jam verò, si adversarii non volunt homines obligari ad semper agendum ex motivo supernaturali, dicant, an non naturaliter honestus sit moderatus appetitus honorum, vel etiam pecuniarum? an non etiam naturaliter honestum sit, appetere moderatè scientiam, hoc est, perfectionem naturalem intellectûs? hoc certè vix videtur negabile, si talis appetitus, ex se proprius creaturæ rationali, non aliunde vietiur: ergo debent ipsimet respondere ad hunc textum mellisui Doctoris.

199. Resp. ergo pro nobis, & ipsis, S. Patrem non loqui de quocunque appetitu moderato scientiæ, sed de immoderato, cui paulò ante applicat illud Apostoli ad Rom. 12. v. 3. *Non plus sapere, quam oportet, sed sapere ad sobrietatem*: & post objectum textum dicit, ut cibum nimium, ita multam scientiam, ingestam stomacho animæ, & non digestam, nocere. Potest etiam dici, prout alius quidam respondet, terminum illum turpis non idem significare, ac peccatum, sed idem, ac imperfectum: quasi diceretur, imperfectum esse, si quis scientiam non ordinat ad finem aliorem: quæ responsio etiam probabilis sit ex eo, quòd S. Bernardus alloquitur suos religiosos, quos non volebat, motivis hiis naturalibus inhaerere, sed ad perfectionem magnam assurgere.

200. Ob. 3. Innocentius XI. damnavit has duas propositiones: scilicet 8. *Comedere, & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obstitit valetudini; quia licet potest appetitus naturalis suis actibus frui.* & 9. *Opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum, omnino penitus caret culpa, ac defectu veniali*: atqui, si esset possibilis actus indifferens in individuo, non essent ista peccata, adeoque licita: ergo, prob. min. non potest ulla ostendi ratio, cur non sint licita, nisi, quia non potest intendi delectatio propter se, sed debet intendi aliqua honestas: atqui hæc non deberet intendi, supposita possibilitate actûs indifferens: ergo. Confirm. Si possibilis est actus indifferens in individuo, tunc appetitus naturalis potest licitè frui suis actibus: hoc non potest admitti ex propositione octava damnata: ergo.

201. Resp. neg. min. ad prob. neg. præsertim quoad secundam partem. Ad confirm. dist. ma. potest omnis appetitus naturalis suis actibus frui. neg. ma. aliquis. om. ma. & dist. sic min. neg. conseq. Circa has duas propositiones meretur legi *Viva in p. 2. trutinæ Theologicæ*, ubi tandem concludit, ex damnatione illarum thesium nullatenus concuti nostram sententiam. Aliud enim est, comedere moderatè ad sufficientiam, aliud, ad satietatem; est enim nimium, si eousque quis comedat, & bibat, donec nullum ampliùs sentiat appetitum, etiam non obstitit valetudini, cui sæpe non obest comedere usque ad nauseam: & tamen aliqui Doctores docuerunt, etiam istud esse licitum, & quidem ex eo principio, quòd appetitus naturalis licitè suis

suis actibus fruatur: quod principium, si in sensu particulari tantum intelligatur de aliquo appetitu, nihil probat pro comestione, ut patet: si autem sumatur universaliter, est omnino falsum; nam alias etiam ebrietas, & libido erit licita.

Et sunt authores, qui innuunt, hanc propositionem esse damnatam propter hanc ipsam causam; ita, ut propositio hæc, tanquam causalis; & non propter primam partem, damnata sit. Et sanè hæc propositio: *Christus est in Eucharistia*; quia est ubique: est hæretica, non propter primam partem, quæ est de fide: sed propter adiectam causam, adeoque tanquam causalis: sic etiam posset fortè dici, quamvis liceat comedere, & bibere, ad satietatem, tamen propositionem dictam, rectè esse damnatam, tanquam causalem, seu propter causam universaliter adiectam; cum universaliter falsissimum sit, posse quolibet appetitum naturalem suis actibus, non tantum uti, sed frui; nam hæc ratio universaliter sumpta, ut modò dictum, licitam redderet ebrietatem, fornicationem &c.

202. Sed, si etiam concedatur, juxta communem Theologorum, ut ait Viva p. 2. *trutin. Theol. in prop. 8. § 9. Innoc. XI. in 6.* non esse licitum, moderatè etiam bibere, vel comedere, ob solam voluptatem, & non posse hunc appetitum suis actibus frui, hoc est, eos habere pro fine, sed tantum uti, hoc est, habere pro medio, & ordinare ulterius ad sustentationem corporis &c. non sequitur impossibilitas actus indifferens in individuo; nam, quamvis voluptas comedendi (& consequenter multò magis voluptas actus conjugalis) non sit intendibilis propter se sine peccato, potest tamen esse intendibilis alia moderata voluptas: item, quamvis dicatur homo, utpote rationalis, teneri ulterius ordinare voluptatem, quæ est ipsi communis cum belluis, tamen non sequitur, quòd teneatur sub peccato, ulterius ordinare etiam alias voluptates, sibi proprias, e.g. audire musicam, olfacere florem, aspicere, vel lustrare bibliothecam, aut tubo optico uti ad videnda longinqua, ludo non malo moderatè ludere &c.

203. Ratio ulterior esse potest; quia hujusmodi voluptates ad hoc ipsum à natura institutæ sunt, ut animus humanus relaxetur: at non ita voluptas ciborum, aut venereorum; quia prima ideo addita est cibo, & potui, ut homo facilis iis uteretur, ad sustentandum proprium individuum: altera verò à natura addita est, ut homo subiret onera matrimonii, quæ sunt valde gravia, & sic propagaretur, vel conservaretur species humana. Accedit, quòd in his duabus delectationibus valde difficile sit, modum tenere, juxta illud D. Augustini l. 4. *contra Julian. c. 14. paulò post medium. Nescit cupiditas, ubi finitur necessitas*: & idcirco videatur, debuisse naturam prohibere, ne propter se ipsas intendantur.

Quare, qui his voluptatibus fruatur propter se ipsas, & non tantum vivit, in ordine ad fines, à natura intentos; invertit ordinem naturæ, & peccat. Adde, quòd actui conjugali conjuncta sit voluptas immodica (alias enim gravissima matrimonii onera nemo subiret) & quæ à Divinis, quin & à cogitationibus sapientibus, ut observat S. August. *loc. modò cit.* prorsus ab-

R.P. Ant. Mayr Theol. Tom. I.

strahit: adeoque hoc ipso, non propter se, sed propter aliud, adhibenda est: sicut scilicet medicina, præsertim, si ista aliquando stet in usu aliqujus rei, per se immodico, non adhibenda est propter se, sed propter sanitatem. Videri etiam potest S. Augustinus *cit. capite 14. l. 4. contra Julianum*.

204. Ob. 4. Juxta nos, vel non datur verbum otiosum, vel non omne verbum otiosum est malum: utrumque est falsum, & contra illud Christi. *Matth. 12. v. 36. Dico autem vobis; quoniam omne verbum otiosum; quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii: ubi supponitur dari, & simul in judicio puniri, adeoque malum esse, verbum otiosum: ergo. prob. ma. omne verbum diceretur saltem ob aliquam delectationem: ergo nullum esset malum, sed omne saltem indifferens: ergo. Confirm. S. Gregorius homil. 6. in Evangel. sub finem ait: Otiosum quippe verbum est, quod, aut utilitate rectitudinis, aut ratione justæ necessitatis, caret. & l. 7. moral. c. 17. ait: Otiosum quippe verbum est, quod, aut ratione justæ necessitatis, aut intentione pie utilitatis, caret: atqui istis carent verba, quæ juxta nos essent indifferencia: ergo sunt otiosa, adeoque mala.*

205. Resp. neg. ma. ad prob. om. antec. neg. conseq. Dixi om. antec. quia Euthymius, & Theophylactus, à quibus non longè abesse videtur S. Chrysostomus, apud Cornelium à Lapide in hunc locum *Matthæi*, per verbum otiosum intelligunt calumniatorium, & falsum: & suspicatur Maldonatus, id ex hebræo potuisse inferri. Attamen, quia communissimè alii, etiam S. Hieron. in exponendis Scripturis Doctor maximus, verbum tantum otiosum intelligunt; nold de antecedente contendere: sed nego conseq. Etiam si aliqua delectatio possit aliquando intendi sine peccato, non potest semper; nec enim e.g. dum seria aguntur, aut agi debent, statim licet, quælibet ad rem non facientia, aut ludicra otiosè miscere; hinc S. Chrysost. homil. 43. in *Matthæi c. 12. v. 36.* ait: Otiosum est verbum, quod rei propositæ non convenit, nihilque confert utilitatis, scilicet rei, de qua tunc agitur.

Neque etiam licet delectationibus hisce, e.g. confabulationi ludicræ, nimis diu inharere, & qui hoc faciunt, otiosi sunt, non minùs, ac illi, qui ludis, alias etiam non malis, tempus nimium absument. Hinc S. Gregorius *loc. cit. n. 204.* (ut patebit legenti) videtur planè verbum otiosum, & multiloquium, pro eodem accipere: Igitur, quando S. Hieron. in c. 12. *Matth. v. 36.* ait, verbum otiosum esse, quod sine utilitate, & loquentis dicitur, & audientis (cui definitioni quoad substantiam assentiuntur alii SS. PP. atque Doctores) intelligendus est de eo, quod dicitur sine utilitate, etiam ad delectationem, hic & nunc, non inconvenientem, aut nimiam. Nec dicas, tale verbum fore imprudens; nam imprudentia est macula transcendentalis omnis peccati, & nihil potest esse peccatum, & simul prudens.

206. Ad confirm. Imprimis quæro, quomodo adversarii explicent illud *intentione pie utilitatis*? an utilitatem supernaturaliter piam, an saltem naturaliter, hoc est, piam erga parentes, consanguineos, vel patriam intelligi volunt? certe hoc dicere nequeunt. Igitur tantum de-

N

bet

bet illud *Pia* sumi negativè, hoc est, non *impia*: & sic etiam possumus admittere totam illam definitionem; nam verbum indifferens, si non necessitatem, certè habet utilitatem rectam, sive est utile ad delectationem non irrectam, & non impiam: item aliquando est necessarium ad avertendam sensibilem molestiam, e. g. pruritum narium, ut, si ex hac causa alteri quis dicat: *Da mihi tabacum*; vel si alius dicat: *Frigeo valde*, cupio excitari ignem: quin cogitet, quod honestum sit, ordinare depulsionem frigoris ad conservandam honestè sanitatem.

Quando autem S. Basilus apud Cornelium vocat verbum otiosum, quod ad propositum in domino usum, hoc est, ad edificationem fidei non facit, etiam ab adversariis mitius explicandus est; cum aliàs omne verbum, ad finem naturalem tantum directum, foret otiosum: nec videtur hic posse responderi, quod supra n. 199. in simili diximus, terminum otiosum sumi tantum pro imperfecto; cum S. Basilus addat: *Tale enim contristat Spiritum S.* Quare S. Pater non strictè intelligendus est, sed latius, scilicet de verbis illis, tunc prolatis, quando verba deberent proferri ad finem supernaturalem, & sic tempus otiosè consumitur.

Verbo: otium est malus usus temporis, & otiosum id, quo malè consumitur tempus: unde verbum otiosum est, quod, vel non suo tempore dicitur, vel nimium tempus illi impenditur. Quod autem ex hoc sequatur, omnem actum peccaminosum, etiam furtum e. g. dicendum esse otiosum, nil est absurdum; quia etiam furando malè tempus consumitur: sed ob maiorem malitiam illius actus, contra septimum præceptum, non attenditur ad minorem malitiam otiositatis, & à maiore culpa otiositas quasi absorbetur. Sic certò sunt otiosi, qui rota die potant, vel ludunt: at, quia ebrietas est gravior malitia, de illa minore non cogitatur. Quod autem in quibusdam peccatis sit magnus labor, e. g. in furando, non obest otiositati; nam puterunt, dum usque ad copiosum sudorem circumcurrunt, tamen sunt otiosi. Plura de verbo otioso, qui cupit, consulat Oviedo, & Arriagam citatos num. 191.

207. Ob. 5. Omnis homo, moraliter agens, debet intendere finem aliquem negativè ultimum honestum: ergo non est possibilis actus indifferens in individuo. prob. antec. tria sunt bona, honestum, utile, & delectabile: atqui bonum utile non est finis, sed tantum medium, debetque ulterius ordinari, nec potest in eo voluntas quiescere: bonum delectabile non potest intendi: ergo debet semper intendi honestum. prob. 2. p. mi. Homo in actionibus moralibus debet agere supra modum agendi brutorum: ergo non debet intendere bonum delectabile; nam hoc etiam intendunt bruta. Resp. neg. ant. ad prob. in primis minor quoad primam partem non est certa; quia videtur sanè posse aliquis hic, & nunc, quiescere in acquisitione pecuniarum, vel alterius rei utilis, quæ talis, non quæ talis. Certè sic sæpe videtur in lucro quiescere artifex, vel operarius.

Sed omiſſa prima parte minoris neg. secundam. ad prob. neg. conſeq. nam, quamvis bruta cum homine conveniant in appetitu boni

delectabilis, in genere sumpti, non conveniunt in appetitu boni delectabilis in specie sumpti: & plures sunt delectationes, quarum bruta non sunt capacia, quales assignavimus num. 202. polſentque addi plures e. g. legere, ſcribere, ſpectare comedias, equo, vel curru vehi, amice confabulari. Adde, quod etiam in modo appetendi has delectationes, homo in actionibus indifferentibus, ſe longè aliter habeat, quam bruta; quia homo agit liberè, item ſuas actiones metitur regulà rationis, & diſcruit, an non ſint prohibita &c. Fateor tamen, Angelicum 1. 2. q. 2. a. 2. ad 2. item 2. 2. q. 141. a. 6. videri velle, quod delectabilia, non propter ſe, ſed propter aliquam neceſſitatem, debeant intendi; quia, ut docet, operatio non eſt ordinata ad hoc, ut quis delectetur, ſed potiùs delectatio eſt ordinata ad hoc, ut quis ad operandum inducatur. Sed, quid ad auctoritatem S. Doctoris in hac quaſtione dicendum, vide num. 191.

208. Ob. 6. Quicumque juxta nos elicit actum indifferentem, hoc ipſo eum elicit, quia licet: ſed eo ipſo jam agit honeſtè: ergo nunquam indifferenter. prob. mi. elicere actum, vel amplecti objectum; quia licet, eſt conformare ſe legi permittenti: ſed hoc eſt agere honeſtè: ergo. Conſir. 1. Talis eſt ita diſpoſitus, ut non ageret, ſi non liceret: ſed hoc eſt honeſtum; quia eſt revereri legem prohibentem, & ſe illi ſubmittere: ergo. Conſir. 2. Agere, quia licet, eſt habere licentiam pro motivo: hoc autem motivum, nec eſt utile, nec jucundum: ergo eſt honeſtum.

Hi adverſari in extremum oppoſitum declinant, & cum priores velint, omnem actum juxta nos indifferentem eſſe malum, iſti volunt, omnem eſſe honeſtum. In forma Reſp. 1. neg. ma. non enim omnis taliter operans neceſſariò habet licentiam pro motivo, ſed ſæpè eam habet pro puro termino, nec tam agit, quia licet, quam, cum licet: ſicut ſervus, juſſus dare eleemoſynam horà octavâ, dat illam; quia ea hora ſonuit, habendo ſonum, non pro motivo, ſed pro puro termino; nam, ſicut iſte movetur ab imperio domini, ita alter à delectatione objecti. Reſp. 2. om. ma. neg. mi. ad prob. neg. mi. eſt enim tantum agere indifferenter; quia lex Divina permittit etiam amplecti objecta indifferentia.

209. Ad 1. conſir. Reſp. 1. neg. ma. univerſaliter ſumptam; nam ſicut attritus, & odio habens peccatum ex metu gehennæ, non eſt ita diſpoſitus, ut peccaret, ſi gehenna non eſſet, ita agens; quia licet, non ſemper eſt poſitivè ita diſpoſitus, ut non ageret, ſi non liceret, ſed ab hoc præſcindit. Sic milites, quando audiunt, licitum eſſe aliquid rapere, ſtatim rapiunt; quin etiam virtualiter cogitent, quid facerent, ſi non liceret: nec conſultum eſſet, eos hac de re interrogare: & bonum eſt, eis nihil de illa ſuppoſitione incidere.

Reſp. 2. diſt. mi. hoc eſt honeſtum negativè, ſeu non inhoneſtum conc. mi. eſt honeſtum poſitivè. neg. min. & conſeq. Si hoc ad honeſtatem ſufficeret, etiam non daretur actus indifferens in ſpecie, ut parebit expendenti. Deum ad actum honeſtum requiritur, ut poſitivè honeſtatem aliquam amplectatur. Sed neque verum eſt, quod univerſaliter quivis ſemper reflexè amplectatur.

plectatur honestatem parendi legi permittenti; quia multi tantum nolunt inhonestatem violandi præceptum, tanquam objectum materiale: non autem reflexe volunt honestatem nolendi actum inhonestum, tanquam objectum formale: quin imò sapientissime tantum aliqua quasi habitualis notitia licentiæ præsupponitur: quis enim, dum sumit tabacum ex narium pruritu, semper reflexe cogitat de positiva honestate parendi legi permittenti? aut positivè dicit: Ego me ita submitto omni legi justæ, ut, si aliqua prohiberet tabacum, eum non sumerem: at quia nulla eum prohibet, sed universalis facultas est, & insuper honestum est, legi, vel superiori, talem facultatem concedenti, se conformare, me ipsi conformo, & tabacum fumo? Nemo certè de his cogitat.

Ad 2. confirm. neg. ma. & etiam mi. quia agere præcisè; quia licet, non est positivè honestum: dein hoc motivum se solo neminem potest movere; hinc facit cum altero motivo delectabili unum motivum delectabile. Si dicas, posse aliquem agere; quia licet, ad exercendam libertatem. Resp. hoc ipsum spectare ad delectationem. Sed neque etiam delectatio, præcisè ut commoda homini, hoc ipso est honesta; non enim honestas stat in eo, quòd res sit utcumque bona homini, sed, quòd sit decens naturam rationalem ut talem: quæ decencia, ut rectè ait Arriaga, non potest clariùs explicari, sed lumine naturæ agnoscitur.

210. Dices 1. DEUS præcipit, ut non agamus illicitè: ergo, qui non agit illicitè, conformatur se huic præcepto: ergo honestè agit. Resp. neg. 2. conseq. Cum hoc præceptum sit negativum, etiam ille se sufficienter conformatur, qui dormit, quin honestè agat. Si positivè quis amplecteretur honestatem nolendi actum prohibitum, honestè ageret; at hoc illud præceptum non exigit, nec quilibet, abstinens ab actu illicito, hoc facit.

Dices 2. Qui agit ex permissione Divina, amat permissionem Divinam: sed hoc est honestè agere: ergo, Resp. neg. ma. Sicut, qui vult aliquid facere; quia obligatur jure alterius, non eo ipso amat hoc jus, nec habet illud pro objecto formali quod, sed tantum pro objecto formali quo: ita nec semper amat licentiam, vel permissionem Divinam, qui agit, quando datur ea permissio: imò neque habet permissionem, vel licentiam, pro motivo ex num. 208. Sed etsi eam amaret per aliquem actum praviū, posset tamen subsequi actus indifferens, tantum tendens in objectum permissum.

Dices 3. Ergo, qui operatur; quia licet, præscindit ab eo, quid esset facturus, si non liceret: sed hoc ipsum est agere inhonestè: ergo, prob. mi. talis contemnit licentiam DEI, vel permissionem ejus: hoc est inhonestum: ergo. Resp. neg. mi. ad prob. neg. ma. Modò non sit positivè paratus agere, etiam si non daretur licentia, eam non contemnit, sed ipsam supponit: quamvis non velit actu suo se reflectere in honestatem agendi ex motivo licentiæ, seu permissionis. Sic, qui scit, quòd actu charitatis possit mereri gloriam cœlestem, & supposita eâ scientiâ, elicit actum charitatis, qui non potest pro

motivo habere consecutionem gloriæ cœlestis tamen istam non contemnit.

211. Novam in hac materia questionem excitasse videtur Ulloa de actib. hum. disp. 1. c. 1. scilicet, an non actus, quem indifferentem vocamus, saltem sit imperfectio moralis positiva: in qua controversia auctor hic tenet affirmativam. Hac quidem assertionem nihil conclusioni nostræ contrarium docet; solam quippe rationem peccati ab actu indifferente exclusimus: tamen operæ pretium est, etiam hujus doctrinæ mentionem hic aliquam facere. Itaque distinguitur ab Ulloa, & rectè, duplex imperfectio moralis, nempe negativa, & positiva.

Negativa est carentia, vel omisio majoris perfectionis, hic & nunc, absolute possibilis, & quidem libera (si enim libera non est omisio, imperfectio quidem physica esse poterit, at non moralis, seu imputabilis) e. g. quando quis amat DEUM, vel proximum, sed non adeò intensè, ac posset: vel, quando non elicit actum tam perfectum, ac posset, si toto conatu vellet cooperari gratiæ acceptæ: quamvis interim eliciat actum, omni ex parte positivè bonum. Positiva imperfectio moralis (juxta Ulloam, cui alii auctores, saltem quoad substantiam, consentiunt) est etiam carentia, vel omisio majoris perfectionis, ita tamen, ut omittatur liberè, contra consilium, hic, & nunc, à superiore propositum, & practicè observabile, hoc est, non moraliter ob difficultatem nimiam impossibile, e. g. si quis contra inspirationem Divinam, incitantem ad abstinendum ab aliquo actu indifferente, e. g. auditione musices, tamen eam audit, & eam mortificationem negligit; quia non tenetur, licet moraliter posset, mortificationem illam sustinere.

212. Talis actio, ut ibidem Ulloa, merito displicet DEO. 1. Quia est inordinatio, posthabere beneplacitum DEI suæ libertati, vel commodo. 2. Quia reprehenditur à Sanctis, ut sapientissime in eorum scriptis notatur, vel à vitæ eorundem scriptoribus refertur. 3. Quia etiam in civilibus merito displicet regi, vel magistratui, vel patri, si subditus, aut filius, non quidem præceptum, sed tamen consilium bonum, & practicè observabile, negligit. Quòd autem omnis actus, quem vocamus indifferentem, sit contra tale consilium, probatur ex Apostolo 1. Cor. 10. v. 31. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI (saltem latè sumendo, sive ad finem alicujus virtutis) facite. Rursum ad Colossens. 3. v. 17. Omne, quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini JESU Christi: ergo DEUS per Apostolum suadet, & consilio suo nos incitat, ad omnia ex virtutis motivo agenda.

213. Equidem non negaverim, sapientius actibus indifferentibus esse conjunctas tales imperfectiones: & sic transgressionem regularum in iis Ordinibus sacris, ubi non obligant sub peccato, saltem à talibus imperfectionibus excusari non possunt, etiam si ex nullo alio, quam præcisè ex capite difformitatis cum regulis, improbandæ essent: imò etiam alijs actibus indifferentibus frequenter tales imperfectiones junguntur, præsertim, quando, ut sæpe fit, consilium DEI, ad meliora, & quidem practicè possibilia,

sibilia, hortantis, valde clarè proponitur, & simul displicentia DEI ex omissione, vel positione actionis ejusdam, oritura, pari claritate, & cum aliquo conscientie remorsu, apparet; tunc enim planè non video, quomodo quis omnem justam reprehensionem effugere possit. Attamen, quòd nullus omnino actus in individuo dari possit, quin, vel honestus, vel positiva imperfectione morali (negativam enim facile concedo) infectus sit, necdum omnino persuasus sum.

214. Inprimis enim juxta hanc doctrinam, omnis actus moralis hominis Christiani, non directus ad finem supernaturalem, esset imperfectio moralis positiva, eoquòd non esset juxta consilium DEI, promulgatum per Apostolum, & adductum. n. 212. (nam omnia in gloriam DEI: omnia in nomine Domini Jesu Christi facere, non significat, tantum finem naturaliter honestum, seu virtutis naturalis, sed finem supernaturalem intendere; neque enim gentiles, naturaliter honesta agentes, dici possunt sua fecisse, in nomine Domini Jesu) hoc autem videtur difficile; quia incurrere positivam displicentiam DEI, & alia mala, ob tales imperfectiones positivas impendentia, non parvum est malum. Secundò. Non omnibus universaliter hominibus, moraliter agentibus, ita proposita sunt consilia DEI, sed solis fermè Christianis, adeoque hi fermè soli positivè imperfectè agerent, & non omnis universaliter cujuscunque hominis actus indifferens esset imperfectio positiva. Si velles reponere, saltem omnibus universaliter proponi consilium superioris alicujus, practicè observabile, id difficulter probares: & etiam ex mox sequentibus impugnari posses. itaque.

215. Tertio. Utrè ait Cardinalis de Lugo de incarnat. disp. 26. sec. 10. n. 131. potest homo etiam Christianus (de hoc enim Lugo juxta contextum loquitur) moraliter operari, quin advertat, actionem suam suaderi à DEO, vel non, sed tantum advertat, aliam esse meliorem: certè multi sæpe tam parùm videntur cogitare, aut scire, quòd omittendo actionem perfectiorem, etiam practicè possibilem, incurrant positivam displicentiam DEI, quàm parùm Arriaga (de quo n. 192.) ante ingressum Theologici studii cogitavit, se per actus non directos ad finem honestum peccare venialiter. Licet autem omittatur, quòd homines fortè implicitè, confusè, vel interpretativè, aliquo modo cognoscant, rem meliorem suaderi à DEO, tamen non videntur id ita clarè cognoscere, ut dici possint, nolle DEUM suadentem audire, & quidem dici possint in sensu aliquo tam proprio, ut propterea positivam DEI displicentiam incurrant: sed videntur id tantum ita confusè cognoscere, ut dici possint, nolle melius agere; quia ipsis difficile, & ingratum accidit: atque adeò quidem negativè, non tamen positivè imperfectè agere.

Quartò. Saltem potest contingere, ut advertentia ad indifferentiam sui actus, & positivam honestatem, vel bonitatem alterius actus, vel omissionis, sit tantum semiplenè deliberata, quæ tamen adhuc sufficit ad moraliter agendum, imò etiam ad venialiter peccandum: hoc casu, si quis actionem indifferens eliciat, difficile vi-

detur, eum statim arguere imperfectionis moralis positivæ, quæ DEO jus præbeat, si non ad poenam decernendam, saltem ad immittendam positivè gravissimam mala temporalia, & negativè, etiam spiritualia, ita, ut DEUS, non tantum pro sua libertate, atque dominio, sed pro merito hominis, ita imperfectè agentis, ea immittat, quæ non estres contemnenda. Sed hæc, non tam istam Ulloæ sententiam impugnandi, quàm ejus mentionem faciendi gratiâ, dicta sunt, simul etiam aliis occasionem dandi causâ, ut hanc opinionem pensculatius examinent.

DISPUTATIO II.

De Conscientia.

216. **R**egula moralitatis prima, remota, & objectiva, ac universalis, ut diximus num. 176. est lex æterna DEI: regula autem proxima, & formalis, ex S. Thoma cit. num. 157. & communi omnium, est humanæ rationis lumen, seu dictamen, aut conscientia; nam regula proxima, seu, ut aliis vocatur, formalis, aliud ex communi acceptione non est, quàm applicatio intentionalis, seu cognitio primæ regule objectivæ: quam applicationem facit conscientia; hinc dicimur agere juxta, vel contra conscientiam. De hac itaque nunc agendum, & præcipuè de conscientia certa, dubia, erronea, probabili.

QUÆSTIO I.

De Conscientia in genere, & Certa in specie.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Conscientia, & quomodo obliget Conscientia Erronea.

217. **S.** Thomas 1. p. q. 79. a. 12. in corp. sic ait: Oportet igitur naturaliter nobis esse indita, sicut principia speculabilium, ita & principia operabilium: scilicet, ut S. Doctor ibidem docet, sicut datur habitus primorum principiorum speculabilium, qui ex Aristotele 6. ethicor. 6. dicitur Intellectus, ita datur habitus principiorum practicoorum, qui vocatur Synteresis. Hanc quidam confundunt cum conscientia habituali: alii verò distinguunt, dicuntque, synteresin esse habitum principiorum tantum universalissimorum, e. g. Bonum est faciendum, malum vitandum, jus suum cuique tribuendum: at verò conscientiam habitualement dicunt, esse habitum principiorum magis particularium. Sed hæc parvi momenti sunt.

218. Jam Conscientia actualis (de qua præcipuè nobis agendum) definitur à Layman lib. 1. tr. 1. c. 2. Actus intellectus practici judicantis, aliquid, hic & nunc, agendum esse, vel fuisse, tanquam bonum honestum, vel fugiendum esse,